



VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2020
VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA



ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA

Vážení přátelé,

dostává se vám do rukou Výroční zpráva Vojenského historického ústavu Praha za rok 2020. Byl to pro nás náročný rok, neboť jsme se museli vyrovnat s řadou komplikací, jež sebou přinesla světová pandemie COVID-19. Naše aktivity nicméně ani za této složité situace neutichaly, činili jsme se jak ve sféře muzejní, tak v oblasti historicko-dokumentační.

V roce 2020 nadále intenzivně probíhala generální rekonstrukce komplexu budov Armádního muzea Žižkov. V jejím rámci dochází k zásadnímu rozšíření výstavních prostor, budova získává moderní vnitřní dispozici, vznikají nové přednáškové sály. Došlo rovněž k rekonstrukci fasády budovy muzea, v hrubé stavbě jsou již hotovy podzemní plochy pod vnitřním nádvořím, vytvořeny byly i nové podúrovňové prostory se zázemím pro školní výpravy. Náročná příprava nových expozic byla v roce 2020 hlavní náplní práce odborníků Vojenského historického ústavu Praha.

Na jaře roku 2020 jsme spustili novou podobu internetových stránek Vojenského historického ústavu Praha, web vhu.cz prošel zásadní grafickou proměnou. Má nyní rozšířenější možnosti a výraznější vizualitu. Nabízíme čtenářům i nový způsob přístupu k obsáhlým databázím, včetně archivu časopisu Historie a vojenství. Nová podoba webových stránek VHÚ Praha zajistí přispěje k lepší informovanosti o naší činnosti, práci a aktivitách. Uvědomujeme si rovněž význam digitalizace, a proto jsme se v průběhu roku věnovali také projektu *EGO-DOK*. V prostředí Digitální studovny MO se snažíme soustředit pod jedním společným vyhledáváním vedle tištěných publikací co nejvíce pramenů osobní povahy, primárně těch vztahujících se k první světové válce.

V akviziční oblasti došlo, stejně jako v minulých letech, k rozšíření našich sbírek. V některých případech jsme získali skutečně cenné, atraktivní exponáty, s nimiž se budou moci návštěvníci našich muzeí setkat. Patří k nim například bezpilotní letoun Primoco UAC, model one 150, kluzák SZD-36A Cobra 15, letoun ZLÍN Z-381, unikátní pistole z limitovaných edic Republika a Anthropoid, lovecké zbraně (např. kozlice broková s francouzským křesadlovým zámkem), vystřelovací sedadlo K-36 DM, či ojedinělé umělecké předměty (soubor koláží od Jiřího Sozanského či bronzová plastika *Ruský legionář* od Břetislava Bendy) a mnohé další sbírkové předměty. Velmi aktivně pracujeme i na rozšíření tematické sbírky týkající se zahraničních misí.



Výraznou měrou se Vojenský historický ústav Praha představil i ve sféře výstavní a muzejní. Samostatně jsme vytvořili četné expozice, na dalších jsme se podíleli. Situaci nicméně komplikovala opatření v rámci COVID-19 – i proto nešlo mnoho naplánovaných expozic realizovat. Z uskutečněných výstav lze zmínit především „... s vědomím rizika – příběhy českých vojáků v zahraničních operacích 1990-2020“, která v průběhu roku putovala po českých posádkách a městech, instalována byla i v Senátu PČR. Dále VHÚ Praha spolupracoval či spolupřátel tyto výstavy: *Československý zbrojní průmysl* v Litvě, *Olympijské století 1920-2020 – československé a české příběhy od Antverp po Tokio*, která se uskutečnila v Písecké bráně v Praze 6, či *Lvem mě nazývají* v Historické budově Národního muzea. Pokračoval i cyklus výstav před budovou Generálního štábu Armády České republiky, jejichž prostřednictvím jsme si připomenuli například anabázi československých legionářů z Ruska po skončení první světové války pod názvem *Ze Sibiře domů*. Další výstava *Československá zahraniční armáda v roce 1940* mapovala dění v daném roce prostřednictvím činnosti československých vojáků, kteří působili v zahraničních jednotkách. V rámci projektu Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha byla otevřena stálá expozice Posádkové muzeum ve Strakonici.

Šíři odborné činnosti našich pracovníků je možné doložit i četnými publikacemi a studiemi, které v roce 2020 vyšly a které významným způsobem obohatily poznání mnoha aspektů české i světové vojenské historie. Jedná se například o monografii historika PhDr. Jiřího Rajlichy, Ph.D. s názvem *Cheb 1917-1947, Aviatci a letadla prvního vojenského letiště v Českých zemích*, dále o monografii *Zahraniční armáda 1939-1945: místo narození: politický okres Nové město na Moravě* od PhDr. Jiřího Plachého, Ph.D., druhá vydání monografií PaedDr. Jindřicha Marka s názvy *Smrt v celním pásu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948* a *Válka v Arktidě: zapomenutá bojiště tajné meteorologické války v letech 1940-1945*. Nelze nezmínit i druhé a rozšířené vydání publikace *Padlí na barikádách: padlí a zemřelí ve dnech Pražského povstání 5.-9. května 1945*, na němž spolupracovali zejména PaedDr. Jindřich Marek a kol. a druhé a rozšířené vydání publikace PhDr. Prokopa Tomka, Ph.D. *Estébáckou Prahou: průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti*.

Naše rozsáhlé aktivity směřují rovněž do sféry vzdělávání, práce s mládeží a dětmi. V Leteckém muzeu Kbely pokračovala i v roce 2020 geocachingová hra *Zachraň letce Peřinu*, která hráče seznamuje s příběhem československé letecké legendy. Již nyní se také intenzivně připravují zcela nové edukativní programy do Armádního muzea Žižkov. Věříme, že se dětské a školní skupiny mají na co těšit. Kvůli covidovým omezením se v roce 2020 neuskutečnily tradiční akce pro veřejnost, které VHÚ Praha pořádá - nevíme, jaká bude situace v roce 2021, ale věříme, že více jak dva ročníky oblíbených akcí pro veřejnost rušit nebudeme a se všemi návštěvníky se opět setkáme nejpozději v roce 2022.

Rád bych při této příležitosti poděkoval všem pracovníkům Vojenského historického ústavu Praha za práci, kterou v roce 2020 odvedli. Chci také poděkovat Ministerstvu obrany České republiky, které nám vytváří dobré podmínky pro naše působení. Stejně tak bych chtěl vyjádřit svůj dík zástupcům Armády České republiky, vědeckých institucí, muzeí a klubů vojenské historie, bez jejichž podpory a spolupráce by naše činnost nebyla možná. Poděkování patří i všem státním a soukromým subjektům, které nás podporují, a pochopitelně všem návštěvníkům a příznivcům VHÚ Praha z řad nejširší veřejnosti.

brig. gen. Mgr. Aleš KNÍŽEK, ředitel Vojenského historického ústavu Praha

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA	2
OBSAH	4
1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA	7
1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI.....	8
2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA	9
2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ.....	10
3 HISTORIE VHÚ PRAHA.....	13
3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ	13
3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ.....	14
4. STĚŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2020	16
4.1 POKRAČUJÍCÍ REKONSTRUKCE ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV	16
4.2 EGO-DOK – DENÍKY, VZPOMÍNKY A KORESPONDENCE Z PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY DIGITÁLNĚ	17
4.3 VÝZNAMNÁ OCENĚNÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA	18
4.4 FILMOVÝ SNÍMEK - 1917	19
5 KOMISE VHÚ PRAHA.....	20
5.1 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST	20
5.1.1 VÝBĚR NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH PŘÍRŮSTKŮ ROKU 2020.....	23
5.2 VÝSTAVNÍ KOMISE	36
5.3 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY	37
6 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY.....	45

6.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA	47
6.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK A ODDĚLENÍ SBÍRKOVÝCH FONDŮ	50
6.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK	51
6.3.1 VÝBĚR SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ OŠETŘENÝCH V RESTAURÁTORSKÝCH DÍLNÁCH VHÚ PRAHA:.....	52
7 KNIHOVNY VHÚ PRAHA	57
7.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA.....	57
7.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA	59
7.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2020	61
8 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST	70
8.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY	70
8.2 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST	71
9 PREZENTAČNÍ ČINNOST	72
9.1 KALENDÁRIUM.....	72
9.2 NÁVŠTĚVNOST	73
9.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV	74
8.3.1 HISTORIE	74
8.3.2 SOUČASNOST	75
9.3.3 EDUKATIVNÍ PROGRAMY	76
9.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY.....	77
9.4.1 HISTORIE	77
9.4.2 STÁLÁ EXPOZICE	81
9.4.3 VÝSTAVA.....	85
9.4.4 AKCE PRO VEŘEJNOST.....	85

9.5 VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY	86
9.5.1 HISTORIE	86
9.5.2 STÁLÁ EXPOZICE	88
9.5.3 AKCE PRO VEŘEJNOST	96
9.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA.....	97
9.6.1 NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY	97
9.6.2 MUZEUM HRADNÍ STRÁŽE	98
9.6.3 JÍZDÁRNA RUZYŇSKÝCH KASÁREN.....	98
9.6.4 POSÁDKOVÁ MUZEA POD ZÁŠTITOU VHÚ PRAHA.....	99
9.7 VÝSTAVNÍ ČINNOST VHÚ PRAHA V ROCE 2020	102
9.8 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ	111
10. VYDAVATELSKÁ ČINNOST	115
10.1 MONOGRAFIE A SAMOSTATNÉ PRÁCE PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA (VÝBĚR)	115
10.2 ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH (VÝBĚR)	117
NEKROLOGY	122
IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY	125

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je muzejní, vědeckovýzkumné a knihovní zařízení Ministerstva obrany České republiky. Jeho posláním je – ve smyslu platných legislativních norem – soustavně a cílevědomě shromažďovat písemné a hmotné památky především k dějinám českého i československého vojenství a armády, odborně o tyto fondy a sbírky pečovat, vědecky je zkoumat, zpracovávat a zpřístupňovat je veřejnosti.



Výsledky této práce prezentuje VHÚ Praha především v muzejní a výstavní činnosti, dále v knihovnických službách, v knižních a časopiseckých publikacích, na vědeckých konferencích a seminářích, v historickém servisu vojenským útvarům, ústavům a zařízením a ve službách veřejnosti. Nejdůležitější součástí VHÚ Praha jsou muzea a výstavní prostory. Jde o Armádní muzeum Žižkov, Letecké muzeum Kbely, Vojenské technické muzeum Lešany, Národní památník hrdinů heydrichiády a další externí výstavní prostory.

Vědeckovýzkumná činnost VHÚ Praha je prioritně zaměřena na zkoumání a dokumentaci historie českého a československého vojenství včetně problematiky I., II. a III. odboje. VHÚ Praha je členem komisí Mezinárodního výboru muzeí (ICOM) a Mezinárodní asociace muzeí zbraní a vojenské historie (IAMAM) při UNESCO.

Hlavním úkolem VHÚ Praha je péče o muzejní sbírky podle zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. VHÚ Praha odborně zpracovává sbírky a zpřístupňuje je veřejnosti ve stálých expozicích a příležitostných výstavách. Provádí také restaurování a konzervování sbírkových předmětů. Ze zákona je garantem udílení povolení k vývozu militarií. Je zároveň garantem ochrany v oblasti vojenské historie v rámci Armády ČR i mimo ni. Komise Vojenských tradic a symboliky vytváří, posuzuje a schvaluje jednotlivé znaky a bojové prapory vojenských útvarů a zařízení v Armádě ČR. VHÚ Praha dále poskytuje odborné služby státním orgánům, právníkům a fyzickým osobám, zpracovává vědecké studie a expertizy.

1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI

Vojenský historický ústav Praha poskytuje veřejnosti za podmínek stanovených obecně závaznými a interními právními předpisy zejména následující služby spočívající v:

- bezplatném přístupu do muzeí VHÚ Praha;
- pořádání či spolupořádání tematických či stálých expozic nebo výstav sbírkových předmětů;
- pořádání pravidelných i nepravidelných muzejních programů;
- pořádání tematických přednášek a konferencí;
- veřejném předvádění sbírkových předmětů, jejich vzhledu, popřípadě funkce, na akcích pořádaných nebo spolupořádaných VHÚ;
- výpůjčkách sbírkových předmětů, za přesně stanovených podmínek;
- pořádání kulturních a vzdělávacích programů;
- vydávání periodika Historie a vojenství;
- vydávání neperiodických publikací, sborníků a edic;
- zpřístupňování knihovních dokumentů ze specializovaného knihovního fondu VHÚ Praha a poskytování dalších knihovnických a informačních služeb;
- poskytování informací o sbírkách, které spravuje, o připravovaných expozicích, výstavách, muzejních programech a vlastní ediční činnost;
- zpracování odborných posudků, expertiz, stanovisek a pojednání v oborech své činnosti s využitím sbírek, které spravuje;
- poskytování informačních služeb souvisejících s předmětem činnosti;
- vydávání osvědčení podle zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, k vývozu předmětů kulturní hodnoty z území České republiky na dobu určitou nebo trvale.

2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je organizačně tvořen ředitelstvím a šesti specializovanými odbory.



2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura vojenského zařízení VHÚ Praha a personální obsazení ke dni 31. prosinci 2020:

ŘEDITELSTVÍ VHÚ PRAHA

Ředitel VHÚ Praha: brig. gen. Mgr. Aleš Knížek

Zástupci ředitele VHÚ Praha: Mgr. Jan Mareš, plk. Ing. Martin Mlčoch, Mgr. Pavel Löffler

ODBOR MUZEÍ

Ředitel: plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D.

Zástupce ředitele: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Oddělení správy muzejních sbírek

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Zástupce vedoucího oddělení: Miroslav Khol

Oddělení sbírkových fondů

Vedoucí oddělení: Mgr. et Mgr. Zdeněk Polčák

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jan Šach

Oddělení restaurování a konzervování

Vedoucí oddělení: Petr Moudrý

ODBOR HISTORICKO DOKUMENTAČNÍ

Ředitel odboru: PhDr. Jiří Rajlich, Ph. D

Zástupce ředitele odboru: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenské historie

Vedoucí oddělení: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenských knihoven

Vedoucí oddělení: Mgr. Zdeněk Munzar, BBus. (Hons.), DiS.

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Ilona Rožánková

Oddělení výuky a vzdělávání

Vedoucí oddělení: Mgr. Pavel Paleček, Ph.D.

ODBOR ZAHRANIČNÍCH AKTIVIT, KOMUNIKACE A PROPAGACE

Ředitel odboru: Mgr. Pavel Löffler

Zástupce ředitele: Bc. Hana Benešová

Oddělení monitoringu zahraničních operací

Vedoucí oddělení: Neobsazeno

Oddělení komunikace a vztahů s veřejností

Vedoucí oddělení: Bc. Hana Benešová

ODBOR PREZENTAČNÍ A PRODUKČNÍ

Ředitel odboru: Ludovít Kiš

Zástupce ředitele: Daniel Zavoral

Oddělení prezentační

Vedoucí oddělení: Daniel Zavoral

Zástupce vedoucího oddělení: Libor Petru

Oddělení produkční

Vedoucí oddělení: Ing. Andrej Havroš

Zástupce vedoucího oddělení: Olga Endlová

Oddělení grafické

Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Král

Zástupce vedoucího oddělení: Andrea Bělohlávková

ODBOR PROVOZNĚ EKONOMICKÝ

Ředitel odboru: plk. Ing. Martin Mlčoch

Zástupce ředitele: Ing. Filip Celba

Oddělení logistiky

Vedoucí oddělení: Ing. Filip Celba

Oddělení ekonomické a provozní

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. René Kunc

ODBOR OSTRAHY

Ředitel odboru: Ing. Jaroslav Beneš

Zástupce ředitele: Ing. Václav Brůžek (do 10/2020)

Oddělení ostrahy objektů

Vedoucí oddělení: Ing. Václav Brůžek (do 10/2020)

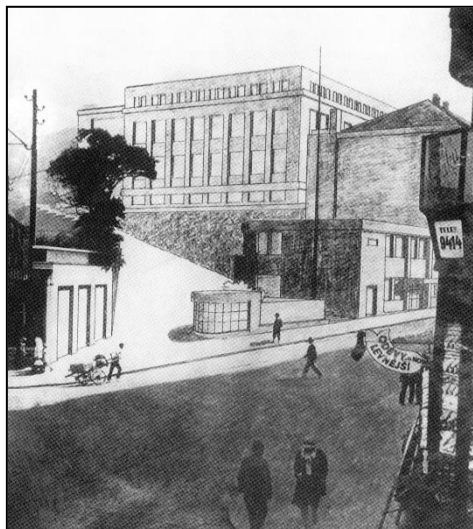
Oddělení kynologie

Vedoucí oddělení: Tomáš Budík

3 HISTORIE VHÚ PRAHA

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 si byli jeho nejvyšší představitelé, v čele s prezidentem republiky T. G. Masarykem, velmi dobře vědomi nutnosti vytyčit a rozvíjet politické i vojenské tradice republiky, vědecky je zpracovat a zachytit je také v muzejní expozici. Již v roce 1919 byl při Ministerstvu národní obrany zřízen Památník odboje, který zpočátku působil jako poradní sbor při soustřeďování písemných a hmotných památek na čs. odboj v období 1. světové války. Jak množství památek rostlo, zejména v souvislosti s návratem legionářů z Ruska, přestávala jeho skromná organizační struktura vyhovovat. Proto došlo k přeměně poradního sboru na oddělení MNO a poté na samostatnou instituci, Archiv legií. Archiv našel dočasně útočiště v budově Národního muzea a jeho sbírky byly provizorně umístěny na různých místech v Praze. Muzejní předměty se soustřeďovaly na zámku v Troji, tzv. obrazárna legií v letohrádku Hvězda, fotoarchiv a filmový archiv v Trojické ulici. V roce 1919 byl také založen Archiv národního osvobození, o rok později Vojenský archiv RČS a Vojenské muzeum RČS, které bylo zřízeno při Čs. vojenském ústavu vědeckém a soustřeďovalo památky vzniklé před rokem 1914.

3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ



V roce 1929, symbolicky k výročí vzniku republiky, došlo 28. října ke sloučení těchto institucí v jeden vědecký ústav s novým názvem Památník osvobození. Instituce byla umístěna v nově postaveném komplexu budov na úpatí Vítkova, jen část vojensko-historických muzejních sbírek zůstala v budově Invalidovny v Karlíně. Areál budov na úpatí vrchu Vítkova byl vybudován v letech 1927–1929 podle návrhu architekta Jana Zázvorky (1884–1963), bývalého čs. legionáře v Rusku.

Na vrcholu Vítkova současně probíhala výstavba Pantheonu národního osvobození, před nímž měla stát jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova od sochaře Bohumila Kafky. Pantheon měl být slavnostně otevřen 28. října 1938, vzhledem k politické situaci k tomu již nedošlo. Definitivně byl dokončen a otevřen v roce 1950. V této době však měl již zcela jiné poslání.

Historie vyměřila Památníku osvobození pouhou jednu dekádu existence. Tato instituce přesto velmi úspěšně stavěla na zakladatelském úsilí svých předchůdců. Neuzavírala se do sebe, plně se otevírala veřejnosti. K ní směřovala své muzejní a publikační aktivity. Sledovala moderní trendy vojensky

zaměřeného muzejnictví a historického výzkumu. Tím si vybudovala pevné postavení v české meziválečné kulturně-společenské sféře. Četní zahraniční hosté šířili její věhlas i ve vzdálené cizině. Na konci 30. let, v období zvýšeného ohrožení republiky, posilovala vlastenecké citění české společnosti odkazem na tradice národního odboje z let 1914–1918. Po Mnichovu, když se zpochybňovaly dosavadní jistoty, nadále reprezentovala morální základy, z nichž v roce 1918 vyvěrala vůle po vzniku samostatného státu.

Po nacistické okupaci českých zemí v roce 1939 se Památník osvobození stal předmětem likvidačních zásahů. Byl označen za nositele “legionářské ideologie” a jako součást rušeného MNO byl celý areál (administrativní část, budovy muzea a archivu) prohlášen za majetek německého wehrmachtu. V srpnu 1939 komplex budov zabralo gestapo a byla zde umístěna tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungstelle, která spravovala záležitosti muzejní, archivní a knihovní. Její součástí tvořilo oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag). Toto muzeum, jež mělo být odbočkou německého Vojenského muzea ve Vídni, bylo od roku 1940 budováno ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech, kam se přestěhovaly i muzejní sbírky ze Žižkova a z Karlína. Na sklonku války Němci část sbírkových předmětů vyvezli za hranice, ale po válce se je, až na výjimky, podařilo získat zpět. Během okupace byli někteří vedoucí pracovníci Památníku zatčeni a uvězněni, mnozí bývalí zaměstnanci, kteří zůstali na svobodě, se zapojili do odboje.

3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ

Po roce 1945 se přímým pokračovatelem bývalého Památníku osvobození stal nově zřízený Vojenský historický ústav (rozdělený na Památník osvobození a Vojenské muzeum) zaměřený na problematiku I. a II. národního odboje. Komunistický převrat v únoru 1948 znamenal další zlom v historii ústavu. Nový politický režim pohlížel s odporem nejen na legionářské tradice I. odboje, ale i na účast čs. vojáků v bojích na západní frontě během 2. světové války (II. odboj). Stejně jako v celé společnosti prošel také VHÚ důkladnou personální čistkou. Z nositele legionářských tradic se pod vedením Hlavní politické správy ČSLA, VHÚ stal v čs. armádě ideologickým pracovištěm Komunistické strany Československa.

Odklon od komunistické ideologie a od marxisticko-leninského výkladu dějin a úsilí pravdivěji vyložit novodobou historii Československa v krátkém období druhé poloviny 60. let měl po vpádu vojsk Varšavského paktu v srpnu 1968 za následek nové rozsáhlé čistky v celém ústavu. Řada pracovníků včetně odborně nejschopnějších byla propuštěna a Vojenský historický ústav se opět stal ideologickou institucí.

Vědeckovýzkumnou práci týkající se vojenské historie odsunulo nové velení ústavu do pozadí ve prospěch sociálně politických výzkumů. Také muzea postupně omezovala svoji odbornou a vědeckou činnost a plnila převážně společenskou objednávku ve formě angažovaných výstav.

Pádem komunistického režimu se před VHÚ Praha otevřela možnost reformovat se ve skutečnou vědeckou instituci zabývající se vojenskou historií a vojenským uměním s těsnými vazbami na obdobná zařízení stojící mimo armádu. Po listopadu 1989 prošel ústav zásadní restrukturalizací. V březnu 1990 byl Vojenský historický ústav zrušen a na jeho základě zřízen Historický ústav Československé armády. V souvislosti s rozpadem společného státu došlo ke změně názvu instituce na Historický ústav Armády České republiky.

Klíčovým vědeckým pracovištěm se stal znovu vytvořený Památník dějin národního odboje (od r. 1992 Památník odboje), zabývající se hlavním a profilujícím tématem ústavu – výzkumem dějin politického i vojenského odboje v letech 1. a 2. světové války. Zaměření jeho činnosti nebylo zvoleno náhodně. Národní odboj byl považován za rozhodující státní, demokratickou a vlasteneckou tradici našich národů, za hlavní historický a myšlenkový zdroj a dominantu československé státní identity a nejdůležitější zdroj bojových tradic armády. Základní vědecký výzkum byl zaměřen také na období a procesy bezprostředně předcházející a následující prvnímu a druhému odboji a procesy s ním nerozlučně spjaté.

K významné změně došlo k 1. dubnu 2003, kdy se instituce vrátila k tradičnímu názvu Vojenský historický ústav. V důsledku značné redukce pracovníků musely být přehodnoceny vědecko-výzkumné úkoly a mnohé další aktivity. Situaci se však podařilo velmi záhy stabilizovat, o čemž svědčí mimo jiné i vydávání časopisu Historie a vojenství od roku 2004 ve zcela nové úpravě, postupné rozšiřování výzkumných úkolů, nejprve o období III. odboje a poté o činnost příslušníků AČR v misích OSN, NATO a EU, značné rozšíření a revitalizace stálých expozic v muzeích VHÚ Praha a množství krátkodobých výstav.

4. STĚŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2020

V roce 2020 se ve Vojenském historickém ústavu Praha se uskutečnila či pokračovala řada významných událostí, jejichž výběr vám nyní představíme:

4.1 POKRAČUJÍCÍ REKONSTRUKCE ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV

Rekonstrukce komplexu budov Armádního muzea Žižkov byla zahájena na konci léta roku 2018 a v jejím rámci dochází především k zcela zásadnímu rozšíření výstavních prostor, a to zhruba na trojnásobek původních. Nejviditelnější změnou je zastřešení původně otevřené dvorany a nový vchod do muzejních expozic, což bude pro návštěvníky velkou novinkou. Do muzea se bude vstupovat z boku hlavního schodiště, vstup bude v podzemí a odtud pak budou návštěvníci mířit do jednotlivých sálů.

Vedle výstavních prostor zde vznikají i nové přednáškové sály. Část výstavních prostor bude i v přízemí jedné z administrativních budov. V expoziční části bude nově nainstalován i výtah, který návštěvníky doveze do mimořádně atraktivních míst: až do nejvyššího patra západní budovy, kde bude umístěna kavárna s výhledem na velkou část historického centra Prahy. Výtvarná realizace kavárny se ponese v prvorepublikovém duchu. Zastřešením dvorany dojde k získání prostoru, v němž se budou konat společenské akce, koncerty atd., bude zde možné pořádat i slavnostní akty týkající se armády a ministerstva obrany, mohou zde být realizovány krátkodobé výstavy i vystaveny některé exponáty.

V uplynulém roce 2020 postoupila rekonstrukce nezadržitelně do své další fáze, a to i přes nepříznivou epidemiologickou situaci ve světě, kterou způsobila pandemie COVID-19. Pro veřejnost byla asi největší viditelnou změnou renovace původní fasády budovy muzea, při které byl zachován její historický a původní ráz. Více informací a fotografií k probíhající rekonstrukci Armádního muzea Žižkov je možné nalézt v kapitole 6. *Péče o sbírky muzejní povahy*, případně lze sledovat aktuální informace na webových stránkách VHÚ Praha www.vhu.cz.



4.2 EGO-DOK – DENÍKY, VZPOMÍNKY A KORESPONDENCE Z PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY DIGITÁLNĚ

V roce 2020 se více než kdy jindy ukázalo, jak užitečná a potřebná je digitalizace v paměťových institucích, a že zcela reálně může nastat situace, kdy se badatel nedostane ani ke knihovním, ani k archivním zdrojům. Za dobu své existence se Digitální studovna Ministerstva obrany ČR díky svému jedinečnému obsahu zařadila k hojně vytěžovaným portálům, což období protiepidemických opatření ještě zvýraznilo. Začínající projekt EGO-DOK měl nemalé ambice: v prostředí Digitální studovny MO soustředit pod jedním společným vyhledáváním vedle tištěných publikací co nejvíce pramenů osobní povahy – primárně těch vztahujících se k první světové válce. Žádný jiný konflikt v našich dějinách totiž po sobě nezanechal tak hojnou a pestrou písemnou stopu jako první světová válka. Osobní svědectví jejích účastníků a pozorovatelů, zaznamenaná do soukromých deníků, na stránkách memoárů, dopisů či na lístcích polní pošty, se dostala do hledáčku paměťových institucí už v průběhu války, především však v letech po jejím skončení. S vědomím dokumentační hodnoty těchto písemností a se záměrem jejich budoucího badatelského využití proběhla v minulosti v českých zemích řada pokusů s cílem shromáždit a uchovat toto jedinečné dědictví pro příští generace. Nikdy se však tyto iniciativy nesetkaly s adekvátní masovou odezvou, natož aby se podařilo sběr těchto pramenů a péči o ně centralizovat v některém z archivů či muzeí s celostátní působností.

VHÚ Praha v rámci tohoto projektu nabízí institucím i soukromým osobám bezplatné zpracování písemností v kvalitě splňující mezinárodní standardy na digitalizaci kulturního dědictví. Skenování zapůjčených předloh bude probíhat převážně na digitalizačním pracovišti VHÚ, ale ve výjimečných případech lze vyslat tým, který zajistí skenování na místě s využitím mobilního digitalizačního zařízení. Výjimečnost dalšího zpracování získaných obrazových dat spočívá v nasazení unikátní technologie pro čtení rukopisů využívající umělou inteligenci a strojové učení. Díky zapojení naší instituce do projektu PERO OCR, vyvíjeného týmem Fakulty informačních technologií Vysokého učení technického a Moravské zemské knihovny, můžeme u textů psaných latinkou i kurentem pořídit přesný přepis, který následně umožní fulltextové vyhledávání včetně funkce zvýraznění vyhledaného výrazu v textu. Výsledný produkt digitalizace zveřejníme online na Digitální studovně MO ve sbírce EGO-DOK. Postupně plánujeme rozšířit spektrum písemností i na další historická období a v další fázi projektu, po „naplnění“ sbírky větším počtem pramenů, předpokládáme zřízení samostatného online portálu pro pokročilé zpřístupnění a dodatečné podrobné zpracování zveřejněných digitálních dat. Speciální portál EGO-DOK by registrovaným uživatelům umožnil prostřednictvím online editoru označovat na vyobrazeních jednotlivých stran úseky textu a přidělovat jim časové, místní, jmenné i tematické atributy z dynamicky vytvářených indexů. Podle přidělených atributů by bylo možné dokumenty i jejich části v rozhraní portálu podrobně filtrovat. Badatel by tím získal unikátní nástroj pro snadné vyhledávání např.: podle data či konkrétní bojové události, podle vojenských útvarů, místopisných údajů, ale i podle témat z válečné každodennosti atd.

S institucí, či soukromou osobou, která se do projektu zapojí, VHÚ Praha sepíše nevýhradní licenční smlouvu, v níž vlastník uvede svůj souhlas se zveřejněním digitalizovaného dokumentu pro studijní a badatelské účely na Digitální studovně MO a na portálu EGO-DOK. Na oplátku získá nejen veškerá digitální data (TIF/JPG/PDF) a metadata (přepis textu – TXT) pro své vlastní využití, ale též garanci dlouhodobé archivace dat na úložištích VHÚ Praha, popř. MO ČR. Ze strany VHÚ Praha se na projektu zásadně podílejí zejména kolegové Tomáš Kykal a Marek Fišar.

4.3 VÝZNAMNÁ OCENĚNÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA

Mgr. Tomáš Jakl a PaedDr. Jindřich Marek



Konference policejních historiků, pořádaná každoročně Muzeem Policie České republiky, se v roce 2020 konala již popatnácté. Její pořádání zkomplikovala probíhající pandemie koronaviru COVID-19. Díky důsledně aplikovaným protiepidemickým opatřením však mohla při jejím zahájení 17. září 2020 proběhnout slavnostní ceremonie u příležitosti půlkulatého výročí konání konference. Při této příležitosti byli také oceněni za svoji práci dva historici VHÚ Praha, Tomáš Jakl a Jindřich Marek, kteří obdrželi z rukou policejního prezidenta Plaketu Policie České republiky za publikační a přednáškovou činnost, zabývající se dějinami bezpečnostních sborů.

Ceremonie při takto významné příležitosti se zúčastnil i náměstek ministra vnitra pro řízení sekce vnitřní bezpečnosti a policejního vzdělávání JUDr. Ing. Jiří Nováček a policejní prezident, brigádní generál Mgr. Jan Švejdar. V průběhu ceremonie ocenili osobnosti, které se dlouhodobě podílejí na odborné práci v poznávání minulosti bezpečnostních sborů v české historii a mimořádně též povýšili policejní důstojníky, kteří se v minulosti zvláště zasloužili o posilování dobrého jména Policie České republiky. Mezi oceněnými byli ředitel Muzea Policie ČR podplukovník Mgr. Radek Galaš, povýšený při této příležitosti do hodnosti plukovníka, emeritní ředitelka Muzea policie PhDr. Marcela Machutová, náměstkyně MO ČR Mgr. Kateřina Blažková a další osobnosti.

4. 4 FILMOVÝ SNÍMEK - 1917

Do českých kin vstoupil 27. února 2020 americko-britský snímek nazvaný 1917. Režisér Sam Mendes se v něm vrací přímo do zákopů první světové války, do jednoho dne a noci dubna roku 1917 na západní frontě. Snímek získal již čtená ocenění – například tři Oscary a sedm cen BAFTA, Britské filmové akademie. Vojenský historický ústav Praha byl partnerem české distribuce tohoto snímku.

Snímek 1917 vznikl na základě příběhů, které Mendesovi vyprávěl v dětství jeho dědeček, který první světovou válkou prošel. Děj 1917 je přímý a prostý: sledujeme cestu dvou vojáků, kteří mají během pár hodin doručit blízké jednotce klíčovou zprávu o chystaném útoku, jenž má být na rozkaz generála odvolán. Nejsou zde žádné další dějové linie či zápletky, ani vedlejší postavy; jen ty epizodní. Po většinu filmu sledujeme pouze ústředního hrdinu. Hlavní herecká kreace v roli svobodníka Schofielda připadla osmadvacetiletému George MacKayovi. Unikátním prvkem filmu, díky kterému si také získává velkou pozornost, je nejen velmi věrné, někdy až naturalistické vykreslení válečných polí včetně ruin a zákopů, ale to, jakým způsobem jsou tato skutečnost a děj filmu uchopeny filmovými prostředky. Film je de facto jediným, nekonečným záběrem bez tradičních střihů. Pouze v polovině filmu je tzv. zatmívačka, kdy plátno na asi deset sekund zcela potmění.

Celý článek o filmovém snímku je k dispozici zde: <http://www.vhu.cz/novy-film-1917-a-take-o-valce-v-kinematografii/>



5 KOMISE VHÚ PRAHA

5.1 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST

Sbírková komise VHÚ Praha je poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro sbírkotvornou činnost. Komise projednává všechny změny sbírkového fondu: nákup, výměna, dar, bezúplatný převod ze státního majetku, vyřazení sbírkového předmětu apod.

V roce 2020 přibýlo do sbírek VHÚ Praha 6 750 sbírkových předmětů, které tvoří celkem 985 přírůstkových čísel.

Předměty do sbírek VHÚ Praha byly získány následovně:	
Nákupy	2 474
Dary	2 251
Výzkum a sběr	106
Převody	530
Vlastní	1 387
Výměny	2

Akviziční činnost dle sbírkových fondů VHÚ Praha

Akviziciční činnost dle sbírkových fondů VHÚ Praha za rok 2020 (přírůstky):	
I. chladné zbraně a zbroj	10
II. palné zbraně do roku 1870	9
III. krátké palné zbraně po roce 1870	13
IV. dlouhé palné zbraně po roce 1870	6
V. automatické zbraně	39
VI. dělostřelecký materiál a optika	22
VII. střelivo	0
VIII. stejnokroje a výstroj	512
IX. bodáky	2
X. archeologie	7
XI. faleristika	544
XII. malby a plastika	90
XIII. varia	1 864
XIV. vexilologie	6
XV. cínové figurky	0

XVI. spojovací materiál	42
XVII. letecký materiál	104
XVIII. chemický materiál	6
XIX. historická fotografie	2 882
XX. těžká bojová a automobilová technika	33
XXI. ženijní materiál	9
XXII. týlový materiál	80
XXIII. hudebniny	1
XXIV. kosmonautika	0
XXV. padáky	14
XXVI. meteorologie	1
XXVII. filmotéka	257
XXVIII. modely	23
XXIX. grafika	168
XXX. dary	6

5.1.1 VÝBĚR NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH PŘÍRŮSTKŮ ROKU 2020

KLUZÁK SZD-36A COBRA 15, IMATRIKULACE OK-6610

Výkonný kluzák SZD-36 Cobra přímo navazoval na známý SZD-32 A Foka. Použitým materiálem byl kromě dřeva i laminát a došlo i k dalším technickým vylepšením. Vznikl tak zcela nový letoun, ačkoli podobnost obou typů se jevila jako značná. Letoun SZD-36 Cobra, navržený polskými konstruktéry speciálně pro mistrovství světa v bezmotorovém létání roku 1970 v americkém Texasu, pak zaznamenal značné exportní úspěchy. Konstrukční práce začaly v říjnu 1968 a prototyp provedl svůj první let 30. prosince 1969. Cobra 15 se stala podobně populární mezi zahraničními piloty jako její předchůdci. Z celkového množství 290 vyrobených kusů bylo do celého světa vyvezeno 215 letadel, a to do více než dvacítky zemí od Sovětského svazu, přes oba německé státy, Maďarsko, Bulharsko, Československo až po USA a Austrálii. Tento typ byl v sedmdesátých letech minulého století pořízen také naším Svazem pro spolupráci s armádou pro čs. plachtařskou reprezentaci a dlouhá léta patřil k nejhodnotnějším výkonným kluzákům v ČR. Tento konkrétní kluzák však pochází z Litvy. Byl vyroben v roce 1974 a následně dodán DOSSAFU, odkud se přes Island a Německo dostal do Čech. Nakonec jej užíval Aeroklub Raná u Loun, který jej po skončení jeho technického života daroval do sbírky VHÚ Praha.



BEZPILOTNÍ LETOUN PRIMOCO UAV, MODEL ONE 150



V květnu 2020 byl do sbírky VHÚ Praha věnován firmou Primoco UAV SE jeden z prvních kusů bezpilotního letounu Primoco One 150, který tato firma vyvíjela již od roku 2015. Šlo o víceúčelový průzkumný prostředek pro sledování hranic, produktvodů a vybraných oblastí s možností mapovat i rozlehlé prostory otevřené krajiny. Jednalo se v podstatě o malé letadlo s hmotností okolo 150 kg a letovou vytrvalostí více než 15 hodin. Což je mezi UAV systémy úctyhodná hodnota. Konstrukce byla převážně z uhlíkových a skelných kompozitů s dvoutaktním čtyřválcovým motorem v tlačném uspořádání, vybavená pevným tříkolým podvozkem, ten jí umožňoval startovat a přistávat jako klasické letadlo. Primoco One 150 bylo ovládáno jedním pilotem a jedním operátorem sledovacích systémů. Šlo jej ovládat ručně nebo spustit v plně automatickém režimu, kdy program umožňoval automatický vzlet, let a přistání. Letadlo disponovalo také bezpečnostními režimy, které mu umožňovaly návrat na základnu nebo přistání v bezpečné oblasti, pokud došlo ke ztrátě komunikace nebo k poruchám. UAV bylo také vybaveno odpovídačem v módu S pro bezpečný provoz v civilním vzdušném prostoru. Letouny řady One 150 ustanovily několik neoficiálních

českých i evropských rekordů ve své kategorii. Například dne 16. 4. 2020 letoun nad továrním letištěm dosáhl délky letu 15 hodin a 3 minuty s délkou trati 1 650 km. V květnu 2020 byl letoun Primoco One 150 také poprvé nasazen ve službách Policie ČR při ostraze jižní hranice České republiky v denní i noční době, přičemž šlo o první podobné nasazení v EU. Letoun při něm operoval až do vzdálenosti 70 km od řídicí stanice. Nový přírůstek, výrobního čísla 03, byl umístěn v expozici Leteckého muzea VHÚ Praha jako doplněk již vystavených vojenských letounů řady Sojka a proudového průzkumného prostředku VR-3 Rejs.

LETOUN ZLÍN Z-381, IMATRIKULACE OK-BSA

Na sklonku roku 2020 se VHÚ podařilo získat do sbírky unikátní letuschopný Zlín Z-381, aby rozšířil kolekci létajících strojů v držení VHÚ Praha. Československý dvoumístný letoun Zlín Z-381 úzce navazoval na konstrukci německého Bückeru Bü 181 Bestman z roku 1939. Tento typ byl celou válku produkován u různých výrobců pro potřeby Luftwaffe. Od roku 1942 také ve Zlínské letecké a.s. v Otrokovicích. Po válce produkce tohoto typu pokračovala jak s původními motory Hirth (Z-181), tak s otrokovickými motory Toma 4 (Z-281). Přestavba letounu na čs. motor Walter Minor 4-III v roce 1947 se označovala Z-381 a byla využívána hlavně k výcviku vojenských letců. Stroj výrobního čísla 145 byl postaven pro čs. vojenské letectvo pod označením C-106.18 v roce 1947 a poté přidělen armádě. Z jeho vojenského působení jsou známy pouze Pilotní škola Leteckého učiliště v Olomouci a 2. letecký školní pluk Pardubice. Po skončení služby ve vojenském letectvu byl v březnu 1954 zapsán do čs. leteckého rejstříku jako C-106 pod imatrikulací OK-ZFZ. Držitelem byl zprvu označen Krajský aeroklub Svazarmu Ostrava, letiště Ostrava, později KA Mladá Boleslav, letiště Kolín. Z čs. leteckého rejstříku byl vyškrtnut v červnu 1959. Poté se letoun dostal do Spolkové republiky Německo, kde létal jako D-EHUB až do října 1981, kdy znovu změnil majitele a zemi působení. Od roku 1981 do října 2012 létal v USA s registrací N94245. Na podzim roku 2012 byl ve Spojených státech nalezen a odkoupen firmou Airtrade, s.r.o. Po rozebrání a ošetření byl odeslán do Otrokovic, kde na něm proběhla IV. generální oprava draku a přestavba do původního stavu s historickou imatrikulací OK-BSA, zakončená v září 2013 úspěšným záletem. Od té doby byl stroj předváděn firmou Airtrade široké letecké veřejnosti na většině akcí pořádaných v ČR. V listopadu 2020 byl nabídnut VHÚ Praha k odkoupení do podsbírk Letecký materiál, jako kompletní a letuschopný. V budoucnosti se s ním počítá jako s létajícím exponátem VHÚ Praha.



AERO L-39 C ALBATROS

K letounům získaným pro sbírku VHÚ Praha přibyl i československý proudový cvičný letoun Aero L-39 C Albatros, který dlouhá léta využívalo naše vojenské letectvo, a to nejen k vlastnímu leteckému výcviku, ale i jako pozemní učební pomůcka. Šlo o stroj evidenčního čísla 0106, vyrobený v roce 1972 Aerem Vodochody ještě jako L-39 s čs. motorem AI-25 W. První let o délce 58 minut provedla dne 22. listopadu 1972 posádka Miroslav Křemen a Vlastimil David. Po něm pak následovala ještě řada dalších letů, než byl letoun převzat zástupci vojenské správy a 20. června 1973 předán VÚ 9957 Košice k užívání při leteckém výcviku v rámci VVLŠ. Dne 18. dubna 1974 byl z Košic předán mateřskému závodu k přestavbě na verzi C se sovětským motorem AI-25 TL. Tehdy byl jeho nálet 83 h a 13 min při 210 startech. Poté šel v lednu 1975 opět zpět do Košic. Na Slovensku létal v Košicích a Piešťanech, prodělal zde také další tři generální opravy v Leteckých opravárnách Trenčín. Po rozdělení republiky působil stroj na letištích v Přerově, Českých Budějovicích a Pardubicích.



Poslední let tohoto Albatrosu je zaznamenán dne 15. července 1999, jeho celkový nálet byl úctyhodných 3 804 h 10 min při 8 018 startech bez nehody. Po odstavení z letového provozu sloužil tento stroj ve Výcvikovém středisku Přerov jako učební pomůcka pro letecké techniky a mechaniky. Později byl přesunut do Vojenské akademie Vyškov, kde vydržel až do roku 2020, kdy byl po rozebrání a naložení na kamion přesunut do Leteckého muzea Kbely. K fyzickému přesunu letounu došlo tedy v roce 2020, ačkoliv přírůstek do sbírek byl zaevidován ještě na konci roku předchozího. V budoucnu by měl tento klasický cvičný stroj naší armády dokladovat vývoj vojenského leteckého školství v naší republice.

Technické údaje: motor: AI-25 TL s tahem 16,85 kN, rozpětí 9,44 m, délka 12,13 m, výška 4,77 m, hmotnost prázdného letounu 3 455 kg, vzletová hmotnost maximální 4 700 kg, maximální rychlost 750 km/h, dostup 11 500 m, dolet 1 000 km.

UNIKÁTNÍ PISTOLE Z EDIC REPUBLIKA A ANTHROPOID

Ředitel VHÚ Praha brigádní generál Aleš Knížek převzal v srpnu 2020 od zástupců společnosti Česká zbrojovka a.s. Uherský Brod dvě zcela unikátní pistole. Jednalo se o pistoli z limitované edice CZ 75 Republika s pořadovým číslem 1928 a o pistoli CZ 75 z rovněž jedinečné edice nazvané Anthropoid, s číslem 1942 – 27. Pistole předal řediteli VHÚ Praha v podnikové prodejně České zbrojovky Lubomír Kovařík, prezident společnosti CZG – Česká zbrojovka Group, pod níž firma patří. Obě tyto pistole budou zařazeny na čestné místo do sbírek krátkých palných zbraní VHÚ Praha.

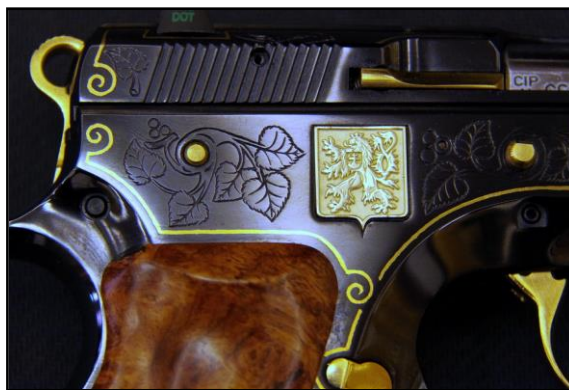
Tento dar potvrdil tradici spolupráce České zbrojovky s VHÚ Praha. V jejímž rámci jsou jednotlivé kusy různých modelů zbraní vyrobených v České zbrojovce předávány do sbírek VHÚ Praha pro muzejní potřeby, jako historický odkaz dokládající produkci firmy i tradici výroby zbraní na českém území. Obě zbraně obdržel VHÚ darem, čímž se také navazuje na tradici vzniklou již za první republiky, v níž čs. zbrojařské firmy pravidelně věnovaly tehdejšímu Památníku osvobození ukázky své produkce.



Pistole patří k jedné z hlavních částí výrobního programu České zbrojovky. Nejznámějším produktem zbrojovky v této kategorii je legendární pistole CZ 75 ráže 9 mm, kterou v letech 1969-1975 zkonstruoval František Koucký. Pistole má tzv. revolverovou spoušť, která umožňuje první výstřel (s nábojem v komoře) uskutečnit prostým stlačením spouště bez předchozího ručního natažení kohoutu. Původně měla zásobník na 15 nábojů, od roku 1997 je to celkem 16 nábojů. Pistole se stala jednou z nejslavnějších zbraní vyráběných v Československu a v České republice, dodnes je ve výzbroji mnoha ozbrojených složek na celém světě. Pistole CZ 75 se stala také základem limitovaných a sběratelsky vyhledávaných edic, které Česká zbrojovka vyrábí v posledních letech vedle své běžné produkce. Nejznámější a mimořádně úspěšnou se stala edice CZ 75 Republika, v níž bylo v roce 2018, k stému výročí založení Československa, vyrobeno sto kusů pistolí v luxusním uměleckém provedení, s ručně rytým zdobením, uložených v zdobeném boxu. Každá zbraň má své vlastní číslo počínající 1918, připomínající jednotlivé roky republiky. Kazeta, v níž je pistole uložena, je vyrobená ze tří druhů dřeva, na jejím víku jsou vyřezané lipové ratolesti a uvnitř víka se nachází Masarykova podobizna a prvorepublikový československý znak. Edici Republika předcházela už v roce 2017 vydaná edice s názvem Anthropoid, podle parašutistického výsadku československých vojáků, kteří provedli v květnu 1942 atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Edice celkem 75 kusů zbraní byla vyrobena při 75. výročí provedení atentátu. Na vzniku obou edic zdobených pistolí má významný podíl rytec René Ondra, který je s Českou zbrojovkou úzce spjat už tři desítky let. Na výrobě se kromě samotného Ondry podílelo několik dalších rytců, leštích kovů, čalouník, umělecký truhlář, paspartérka a další odborníci. Ručně vyráběli ornamenty v podobě lipových listů,

do některých míst vložili i čtyřicetkarátové ryzí zlato. Na zbraních z řady Republika je zlatý prvorepublikový československý znak, heslo Pravda vítězí používané na vlajce prezidenta republiky nebo nápis Vyrobeno v České republice. Na zbraních z řady Anthropoid jsou vyryta jména Jana Kubiše a Josefa Gabčíka, datum provedení atentátu a na dřevěném obložení rukojeti je vyryt prvorepublikový znak Československa v kombinaci se státní vlajkou.

Česká zbrojovka a.s. Uherský Brod patří k desítce nejvýznamnějších světových výrobců ručních palných zbraní, dnes je součástí skupiny CZG – Česká zbrojovka Group. Portfolio jejích zbraní je komplexní a široké, vyrábí pistole, kulovnice, malorážky, pro ozbrojené síly také samopaly, útočné, bojové i odstřelovací pušky. Pro Armádu České republiky dodává například zbraně ze série CZ Bren, a to od roku 2011.



RAPÍR, ITÁLIE, KOLEM 1590



Již v 15. století se šermířský souboj ojediněle vyskytoval ve Španělsku a ve Francii. V první polovině 16. století přicházely z Francie zprávy o strašlivých následcích soubojové horečky, která se za vlády Ludvíka XII. (1498–1515), Františka I. (1515–1547) a Karla IX. (1560–1574) stala doslova morem. Ve druhé polovině 16. století tam během pouhých dvaceti let při soubojích zahynulo na 8 000 šlechticů.

Vedle hlavních zbraní – kordu nebo rapíru v pravici a dýky pro levou ruku – směl šermíř ke své ochraně použít štítu nebo pláště, přehozeného přes ruku. Platily rány bodné i sečné a kord sloužil především k útoku. Neexistovaly pozice pro přípravu či odpočinek, dovoleny byly různé překvapivé obraty a úskoky,

protivníkovu čepel bylo možno zachytit a odmrštit i prostým hmatem levice. Hlavní důraz byl kladen na rychlé střídání překvapivých, bleskových akcí a pohyblivost byla hlavním tajemstvím úspěchu. Postupně byla vytvořena přesná pravidla pro každý šermířův pohyb, která dokonale využívala rovnováhu a do podrobností propracovala souhru nohou a trupu, vyvážení pohybů pravice polohami levé ruky, systém kroků podle směru i délky vykročení, stupnici různých poloh kordu. Dokonale matematicky propočítaný systém stanovil dokonce i natočení prstů a nehtů ruky při jednotlivých pohybech.

Výraz rapír se poprvé objevil ve francouzském dokumentu z roku 1474, v němž je vyslovena domněnka, že pochází ze španělského názvu pro kostýmní meč – espada ropera. Právě ve Španělsku se rapír použil poprvé a oklikou přes Itálii se brzy rozšířil po celé zbývající Evropě. Byl civilní zbraní šlechtice, používanou především při soubojích. Vedle této základní funkce však byl současně také symbolem společenského postavení nositele a důkazem jeho finančních možností. Tento exemplář renesančního rapíru má štíhlou bodnou čepel kosočtvercového průřezu, v horní části s oboustranným výbrusem. Lehce kónické rikaso je oboustranně značené. Železný jílec je oboustranně řezaný v železe. Prutový oblouk koše přechází v esovitě zahnutou záštitu. Úponkový koš s prolamovanými záštitnými miskami. Dřevěná rukojeť ovinuta železným spletaným drátkem. Hlavice řezaná v železe.

Délka 1 260 mm, délka čepele 1 110 mm, šířka čepele 24 mm, hmotnost 1 414 g. Rapír byl do sbírky VHÚ Praha získán nákupem v roce 2020.

KOZLICE BROKOVÁ S FRANCOUZSKÝM KŘESADLOVÝM ZÁMKEM, D. WACHOLT

Víceranové lovecké zbraně se v malém množství objevily již v 16. století. U vícehlavňových zbraní značně vzrůstala jejich hmotnost, pro lovecké účely byly proto přijatelné především dvouhlavňové pušky, i když se vyskytují i exempláře s větším počtem hlavních. Ve starších dobách naprosto převažovaly jednohlavňové lovecké pušky, a pokud se vyskytly zbraně dvouhlavňové, jednalo se o kozlice, tedy zbraně s hlavními nad sebou. Hlavně jsou buď pevné a pak potřebuje zbraň dva zámkové mechanismy nebo jde o zbraň s otočnými hlavními, tzv. wender, u níž postačuje jeden zámek. To je případ i této luxusní brokové kozlice z dílny bratislavského puškaře Daniela Wacholta. Její válcové hlavní, umístěné nad sebou, přechází v zadní části v oktagonální a jsou opatřeny hladkým vývrtem ráže 15 mm. Nad komorou jsou zdobeny rytým a zlaceným rostlinným a geometrickým ornamentem. Obě hlavní jsou značeny dvěma raženými zlacenými puškařskými značkami. V té první je pod korunkou čtyřřádkový nápis se jménem a příjmením výrobce „DANIEL WACHOLT“. Ve druhé značce, která je obdélníková, je vyražena figura lva. Na obou hlavních jsou mosazné mušky stříškového tvaru. Hlavňový svazek je otočný po stlačení lučíku směrem vzad.



Zbraň je osazena jedním francouzským křesadlovým zámkem s kohoutem, jenž je umístěn na pravé straně pažby, a dvěma bateriemi s očítkami, které jsou umístěny na hlavňovém svazku. Zámková deska je tudíž dělená. Na její zadní části je celoplošná rytina na zdrsněném zlaceném pozadí, které dominuje busta ženy s korunkou. Stejnou technikou je protideska zdobena rostlinným ornamentem a poprsím muže. Na oddělených předních částech zámkových desek s baterií a na pánvičkách je výzdoba provedena stejnou technologií. Dominují zde rostlinné a geometrické ornamenty. Ocelový lučík je prodloužen v rukojeť, a kryje jednu spoušť. Bohatě je zdobena zvláště jeho přední část, kde je motiv loveckého psa. Botka je zdobena rostlinnými a lineárními ornamenty a postavou ženy – lovkyně.

Kozlice je polopažbená, pažba je vyrobena z kvalitní ořechové kořenovice. Předpažbí je typické pro brokové kozlice – wendery, takže je vyrobeno z jednoho kusu dřeva, jsou v něm usazeny za pomoci kolíků obě hlavní a předpažbí je situováno především po stranách hlavňového svazku. Na levé straně předpažbí jsou dvě ocelové objímky pro nabíják, který je původní dřevěný s mosazným pěchovákem.

Délka 1010 mm, délka hlavní 607 mm, ráže 15 mm, hmotnost 2 840 g. Kozlice byla do sbírky VHÚ Praha získána nákupem v roce 2020.

VYSTŘELOVACÍ SEDADLO K-36 DM



Modernější sovětská letadla, používaná naším vojenským letectvem, byla z větší části vybavena zdařilými vystřelovacími sedadly K-36 DM, navrženými v OKB Zvezda. Sedadlo zajišťovalo pilotovi bezpečnou katapultáž již při nulové výšce letu a nulové dopředné rychlosti. To umožňoval silný raketový motor v dolní části sedačky, zažehnutý v okamžiku opouštění havarovaného letadla.

Celý proces katapultáže byl automatický, spouštěný pilotem při zatažení za středová madla nacházející se mezi jeho nohama, kdy došlo k odpálení iniciační pyropatrony. Během výstřelové sekvence byly letci staženy a fixovány nohy, omezen pohyb paží a podle rychlosti letu se před ním až do výše hrudníku vysouval speciální ochranný sloupek. Poté došlo k zažehnutí raketového motoru a současně k sepnutí celé řady mechanismů, které stabilizovaly sedadlo a zajistily odpoutání pilota v bezpečné výšce, zároveň s otevřením záchranného padáku. S pilotem byla vymrštěna i nouzová záchranná dávka NAZ, která mu měla pomoci přežít po dopadu na zem. Sedadlo K-36 DM, které bylo u nás montováno do letounů MiG-29, Su-22 získal VHÚ Praha do sbírky

darem od soukromníka v roce 2020. Mělo by jít o jednu z prvních vystřelovacích sedaček tohoto typu, přivezenou sovětskou stranou jako demonstrátor při výuce technické obsluhy. Krásně zachovalý exponát byl vystaven i s původním polohovacím stojanem v expozici Leteckého muzea VHÚ Praha.

Sedadlo bylo tvořené převážně černou kovovou kostrou s bohatým koženkovým čalouněním, doplněné časovacími mechanismy a vlastním výmetným systémem. Krycí plechy i řada automatů byly opatřeny vysvětlujícími a výstražnými popisy v azbuce. Jeho celková výška byla 1 230 mm, největší šířka 580 mm a celková délka 800 mm.

ŠVÝCARSKÁ PISTOLE P 06/29



Dalším přírůstkem se stal exemplář švýcarské pistole P 06/29 z roku 1944, které získalo VHÚ Praha v roce 2020 koupí od firmy Sběratelské zbraně, s r. o. Více o zbraní:

Poslední dekáda 19. století, zejména její druhá polovina, patřila na poli zbrojní techniky především vývoji samonabíjecích a automatických zbraní. První samonabíjecí pistole, jež se na trhu objevily, nemohly uniknout pozornosti armádních kruhů. Švýcarská vojenská správa, zkoušela řadu nových konstrukcí sice již od roku 1892, avšak rozhodnutí o konečném zavedení samonabíjecí pistole do výzbroje přinesly až zkoušky na podzim roku 1898. Ze zkoušených pistolí se do užšího výběru dostaly modely Borchardt-Luger a Mannlicher. Z dalších zkoušek na jaře 1899 vyšla vítězně německá konstrukce, označovaná Parabellum podle telegrafní adresy zbrojovky Deutsche Waffen – und Munitionsfabriken (DWM). Švýcarská konfederace se tak stala prvním státem světa, jejíž armáda zavedla do výzbroje samonabíjecí pistolí.

Ordonnanzpistole Parabellum Mod. 1900, jak znělo její zaváděcí označení, stála na počátku konstrukční řady švýcarských armádních pistolí, zařízených na náboj 7,65 mm Parabellum. Za ní následoval Modell 1906, vyráběný německou mateřskou továrnou DWM, ale také domácí zbrojovkou v Bernu (Waffenfabrik Bern – W+F). Zařízení výroby armádních pistolí Parabellum na domácí půdě vyvolalo přerušení dodávek z Německa, kde oba výrobci, DWM a zbrojovka v Erfurtu (Königliche Gewehrfabrik Erfurt), museli během válečných let 1914–1918 přednostně plnit objednávky německé císařské armády. Na sklonku dvacátých let došla švýcarská vojenská správa k nemilému zjištění, že pistole a revolvery dodávané bernskou zbrojovkou jsou v porovnání s cenami v zahraničí příliš drahé. Jestliže první partie pistolí domácí provenience z roku 1918 stály 400 švýcarských franků za kus a v roce 1926 cena jedné pistole činila 225 franků, považovala ji stále za vysokou. Práce na zjednodušení konstrukce, a tedy snížení výrobní ceny, přinesly řadu změn. Došlo k vypuštění závěsného oka pro závěsný řemínek, dřevěné střenky nahradily plastové výlisky, přední stěna rukojeti dostala přímý tvar, napínací kruhové hmatníky dostaly hladký tvar bez vroubení stejně jako plocha záchyty zásobníku, manuální pojistka a demontážní páčka prodělaly tvarové změny zjednodušující jejich výrobu. Zjednodušení se promítlo také do výroby a konečného tvaru boční destičky. Odstranění záchyty závěru a dlaňové pojistky se prosadit nepodařilo, jelikož obě změny znamenaly funkční rozdíly oproti předchozím zavedeným modelům. V rámci úspor došlo ovšem ke snížení počtu zásobníků ke každé zbraní ze tří na dva. Finální cena se tak snížila na 160 franků.

První objednávku na 5000 pistolí, jež dostaly označení P 06/29 (Die Pistole 06/29), získala bernská zbrojovka v roce 1930, ovšem prvních 720 pistolí vyrobila až v průběhu roku 1933. Řadu výrobních čísel zahájila u čísla 50 001. Kontinuální číslování zbraní vyrobených pro armádu a policii skončilo v roce 1946 číslem 77 941. Celkově tak švýcarské ozbrojené složky odebraly 27 941 pistolí. Bernská zbrojovka pistole P 06/29 vyráběla rovněž pro civilní sektor, ty však byly pro rozlišení označeny písmenem P (Privat) před výrobním číslem. Jejich výrobní čísla ležela v řadě P 25 001 – P 26 600, avšak kromě těchto 1600 kusů vyrobených v letech 1938–1944 sestavila ještě 317 pistolí s čísly navazujícími na ukončenou číselnou řadu pro armádu, měly tedy čísla P 77 942–P 77 258; všechny pocházejí z roku 1947.

Technické údaje: ráže: 7,65 mm Parabellum; celková délka: 241 mm, délka záměrné: 215, délka hlavně: 120 mm, výška: 139 mm, šířka: 36,3 mm, kapacita zásobníku: 8 nábojů, hmotnost: 926 g.

SOUBOR KOLÁŽÍ – MĚSTO V OBLEŽENÍ, 1997

Soubor sedmi koláží, o rozměrech 1500 x 2000 mm, navazuje tematicky na stejnojmennou dvojici asambláží, které vytvořil Jiří Sozanský v roce 1996 a byl získán do sbírek VHÚ Praha formou nákupu v roce 2020. Na fotografii je představena jedna z těchto koláží. Tragický zásah do osudů lidí v oblasti postižené válkou symbolizují mrtvá těla jejích obětí. Budova bosenského parlamentu, zničená požárem, dotváří pozadí tohoto zdrcujícího obrazu. Sám autor zažil během několika pobytů v Sarajevu v polovině devadesátých let válečný stav na vlastní kůži. Překvapilo ho, že i za takové situace může fungovat kulturní život, podobně jako v nacistických koncentračních táborech za druhé světové války. Sledoval tuto paralelu a ve svých dílech na ni reagoval. Mimořádné dějinné události jsou pro tohoto umělce celoživotní výzvou.



Malíř, grafik a sochař Jiří Sozanský (nar. 1946) patří v současné době ke špičce českého výtvarného umění. Je proslulý osobitým přístupem k realitě a vyhraněnými názory na aktuální společenské dění doma i v zahraničí. Vytvořil množství rozsáhlých multimediálních projektů a instalací (např. Pevnost Terezín, Kontejnery, Mezní situace, Osvětim), kterými reaguje především na osudové momenty českých dějin – období protektorátu, odboje a nacistického teroru v podobě koncentračních táborů. Jeho díla jsou zastoupena kromě Vojenského historického ústavu také ve významných českých galerijních sbírkách, ale i v zahraničí (Paříž, Helsinky, Sarajevo).

RUSKÝ LEGIONÁŘ 1922 (BRONZOVÁ PLASTIKA)



Bronzová plastika příslušníka čs. legií v Rusku náleží mezi nejlepší figurální díla sochaře Břetislava Bendy. Jedná se zřejmě o návrh pomníku k uctění hrdinství našich vojáků v zahraničních armádách za první světové války. Dynamický, sebevědomý postoj vojáka, hledícího s nadějí v budoucnost samostatného státu, je sdělením mimořádného úsilí k dosažení této myšlenky. Bronzový odlitek byl vytvořen podle dochované sádrové předlohy.

Břetislav Benda (1897–1983) absolvoval v roce 1915 Kamenickou školu v Hořicích a krátce na to byl přijat na pražskou Akademii výtvarných umění k profesoru J. V. Myslbekovi. Jeho studia však přerušila válka, a tak v roce 1916 musel narukovat na frontu. V Itálii utrpěl záhy vážná poranění obou dlaní. V letech 1919 až 1922 pokračoval ve studiu na Akademii pod vedením Jana Štursy. Od roku 1923 byl členem uměleckého sdružení Mánes. Břetislav Benda vytvořil za svůj dlouhý tvůrčí život řadu významných sochařských děl. Je řazen k nejpřednějším výtvarníkům poválečné realistické éry spolu s Janem Štursou a Otto Gutfreundem.

Jeho realizace můžeme dodnes vidět také v mnoha exteriérech (výzdoba průčelí budovy ministerstva národní obrany v Praze-Dejvicích, plastiky na nárožích Vojenského zeměpisného ústavu v Praze, sousoší Lidé bez domova v Sedlčanech a mnoho dalších). Velmi úspěšný byl i v portrétní tvorbě. K nejlepším patří podobizna prezidenta T. G. Masaryka z kararského mramoru nebo bronzové busty Edvarda Beneše a Aloise Eliáše. Šíře témat, která tento umělec zpracoval, je tak obsáhlá, že je možno jej právem nazývat sochařem republiky.

Plastika byla získána do sbírky VHÚ Praha formou nákupu v roce 2020.

STÁTNÍ VLAJKA ČESKÉ REPUBLIKY OD 13. STRÁŽNÍ ROTY BAGRAM AIR FIELD

Státní vlajka České republiky, byla získána do sbírek VHÚ Praha v roce 2020, a to od 13. strážní rotě Bagram Air Field. Vlajka byla pověšena od prosince 2019 do ledna 2020 před místem, kde se nacházelo velení strážní rotě BAF. Úkolem 13. strážní rotě BAF bylo provádění kontroly vnějšího perimetru základny Bagram a podílení se na její ochraně a obraně spolu s americkými, gruzínskými a afghánskými partnery, s cílem zamezit nepřátelským aktivitám namířeným právě proti této základně. Jednotka na základně Bagram plnila operační úkol od 16. října 2019 do 31. března 2020. Velitelem uskupení byl kapitán Bc. Josef Kozelek. 13. strážní rota byla tvořena 173 vojáky. Jednalo se především o příslušníky 43. výsadkového praporu z Chrudimi, kteří byli doplněni personálem podle potřebné specializace z následujících útvarů: 41. mechanizovaného praporu, 103. centra CIMIC/PSYOPS, 14. pluku logistické podpory, 22. základny vrtulníkového letectva, 15. ženijního pluku a 53. pluku průzkumu a elektronického boje.



KOŠILE PŘÍSLUŠNICE KRÁLOVSKÉ KANADSKÉ JÍZDNÍ POLICIE



Čeští vojáci se při působení na zahraničních misích setkávají s příslušníky celé řady spojeneckých armád. Častá je rovněž výměna suvenýrů, nášivek, ale i stejnokrojových součástí. Příslušníci 5. výcvikové jednotky Vojenské policie získali pro sbírky VHÚ Praha košili stejnokroje Královské kanadské jízdní policie. Košile s krátkým rukávem je vyrobena ze směsového materiálu (bavlna/polyester). Na náramenících jsou návleky s hodnotným označením sergentea. Na obou rukávech jsou našity kanadské policejní a národní znaky.

Královská kanadská jízdní policie, známá díky tradičním červeným stejnokrojům a kloboukům, používá v současnosti koně již pouze k ceremoniálním účelům. Jedná se o policejní sbor s federální působností a díky tomu je nejpočetnější bezpečnostní složkou na území Kanady. Jedním z jejích úkolů je i působení ve výcvikových týmech v zahraničí a v mírových operacích. Předmět byl do sbírek VHÚ Praha získán darem v roce 2020.

5.2 VÝSTAVNÍ KOMISE

Výstavní komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro expoziční činnost. Komise projednává následující pohyby sbírkového fondu: expoziční využití v rámci vlastních výstavních projektů VHÚ Praha, výpůjčky, badatelské využití pro účely vědecké, popř. vzdělávací, převzetí sbírek do dočasného užívání. Dále také komise rozhoduje o vývozních povoleních militarií.

Během roku 2020 výstavní komise zasedla 10x a řešila 332 žádostí ohledně badatelského zpřístupnění sbírkových předmětů, prodloužení výpůjčních lhůt stávajících smluv nebo výpůjčku sbírkových předmětů do krátkodobých výstav.

V roce 2020 komise rozhodla o následujícím:

Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených jinému zařízení	2 442
Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených od jiného zařízení	1
Udělení vývozních povolení	48
z toho trvalých:	15
Z toho dočasných:	33

5.3 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY

VHÚ Praha je instituce zaměřující se nejen na připomínání a uchovávání slavných vojenských tradic, ale také na udržování kontinuity české a československé vojenské symboliky v mnoha podobách. Právě k tomuto účelu byla v roce 2002 zřízena „Komise vojenských tradic a symboliky“, která neodmyslitelně patří k hlavním činnostem VHÚ Praha a v poslední době k nejvytíženějším poradním orgánům ředitele.

Celá činnost komise směřuje k dodržování tradic a symboliky s ohledem na nejslavnější část moderní historie naší armády, tj. k období 1914–1945. VHÚ Praha je jediné pracoviště Ministerstva obrany ČR, které je oprávněno schvalovat, navrhopvat a vytvářet veškeré podklady v oblasti symboliky, heraldiky, vexiologie a faleristiky týkající se Ministerstva obrany ČR. Komise tedy posuzuje a zpracovává grafické návrhy, analýzy i rozborů týkající se širokého spektra vojenské symboliky – patří sem tvorba znaků jednotlivých útvarů, ale také praporů, medailí, odznaků, log atd. Komise do dnešní doby posuzovala stovky nejrůznějších armádních symbolů, vytvořila nebo se podílela na tvorbě desítek nových znaků různých útvarů Armády ČR. Vytvořila i další desítky grafických návrhů a prací – z těch nejviditelnějších je to například vnější podoba některých armádních letadel, včetně dvou Airbusů A 320, které slouží i k přepravě prezidenta. Činnost komise se po roce 2002 rozběhla natolik, že jejích služeb začala využívat i Policie ČR, která si posléze podle jejího vzoru vytvořila i vlastní orgán zabývající se policejní symbolikou. Komise vojenských tradic a symboliky je interdisciplinárně obsazena odborníky z různých oblastí. Jejími členy jsou historik, kurátor sbírek stejnokrojů, falerista, heraldik a výtvarník.

Kulatý rok 2020 přinesl mnoho událostí, které se sekundárně promítly také do náplně činnosti Komise vojenských tradic a symboliky. Mezi tyto události patří nejen stále aktuální potýkání se s celosvětovou pandemií viru COVID-19, jehož se na různých úrovních účastní i příslušníci AČR, ale také připomínka významných historických výročí – nezapomeňme, že v tomto kalendářním roce si svět připomíná výročí 75 let od konce druhé světové války a v téže souvislosti i výročí 80 let uplynulých od letecké bitvy o Británii. Mimo to je rok 2020 připomínkou výročí 30 let od začátku války v Perském zálivu, která představuje důležitý moment v historii někdejší Československé armády po roce 1989 a v té souvislosti i v historii navazující Armády České republiky.

Mezi žádostmi v oblasti tvůrčí činnosti Komise vojenských tradic a symboliky v roce 2020 dominovaly počtem především ty, které se týkaly faleristické tvorby. Již zmíněná výročí do značné míry generovala zřízení dekorací, zamýšlených především pro válečné veterány: Pamětní odznak k 75. výročí ukončení 2. světové války a Pamětní odznak 30. výročí operace „Pouštní štít a Pouštní bouře“. V souvislosti s kontinuálně pokračujícími misemi v Pobaltí došlo k vytvoření Pamětních odznaků pro 4. a 5. úkolového uskupení eFP (Enhanced Forward Presence) v Lotyšsku a k vytvoření Pamětního odznaku 2. úkolového uskupení eFP EW (Enhanced Forward Presence Electronic Warfare) působícího na Litvě. Podobně došlo v návaznosti na pokračující výcvikovou misi v Mali na zřízení Pamětního odznaku 2. a 3. úkolového uskupení AČR Mali EU TM / MINUSMA. Bez odezvy ve faleristické tvorbě nezůstala ani tak výjimečná událost, jakou je české velení celé výcvikové mise EU TM,

působící v Mali od května 2020 do ledna 2021. S ohledem na tuto skutečnost byl vytvořen a schválen návrh Pamětního odznaku Velitelství sil EU-TM Mali. Ve vztahu k tradicím organizačních celků AČR došlo dále na vytvoření Pamětního odznaku velitele 72. mechanizovaného praporu, který vlastní útvárovou dekoraci dosud postrádal. V návaznosti tradic původních organizačních celků AČR byl zřízen také Pamětní odznak velitele vzdušných sil, který přímo navazuje na původní Pamětní odznak Velitelství vzdušných sil – ten již v současnosti není aktuální především s ohledem na změny struktury i dislokace Velitelství vzdušných sil. Kulatá výročí vojsk protivzdušné obrany pak přispěla k vytvoření Pamětního odznaku výročí 100 let protiletadlového vojska a 60 let vzniku vojska protivzdušné obrany pozemního vojska.

Poměrně menší zastoupení měla v letošním roce oblast vexillologické tvorby. Krom potvrzení bojového praporu strakonického Praporu podpory byly vytvořeny návrhy čestných stuh pro 251. a 252. protiletadlový raketový oddíl ve Strakoniciích a pro 533. prapor bezpilotních systémů. V rámci spolupráce s pořádkovými a bezpečnostními složkami České republiky připravovala Komise vojenských tradic a symboliky rovněž návrh aversu praporu Celního úřadu pro hlavní město Prahu, který byl následně postoupen Celnímu úřadu pro hlavní město Prahu k dalšímu využití pro možné úpravy a zpracování konečného návrhu praporu. V procesu posuzování čestných názvů Komise vojenských tradic a symboliky vyslovila kladné stanovisko k čestným názvům nižších organizačních celků 25. protiletadlového raketového pluku ve Strakoniciích – jednalo se o čestné názvy „generála Jaroslava Selnera“ pro 251. protiletadlový raketový oddíl, „generála Stanislava Krause“ pro 252. protiletadlový raketový oddíl a „plukovníka Karla Mathese“ pro Prapor podpory. Pro 533. prapor bezpilotních systémů byl schválen čestný název „generálmajora in memoriam Josefa Dudy“. Pěší rotě Aktivní zálohy Krajského vojenského velitelství Pardubice doporučila Komise vojenských tradic a symboliky udělení čestného názvu „praporečníka Karla Bezdíčka“. V rámci jednání o čestném názvu pro Velitelství ochranné služby Vojenské policie bylo schváleno udělení čestného názvu „poručíka Milana Štěrbý“, který zahynul při plnění služebních povinností v důsledku útoku sebevražedného atentáčníka v Afghánistánu v roce 2008.

Znakotvorba si v rámci pracovní náplně Komise vojenských tradic a symboliky v roce 2020 rovněž vyžádala svůj díl, a to napříč celým myslitelným spektrem této tvorby. Ve vztahu k zahraničním misím byl vytvořen znak Polního chirurgického týmu v Afghánistánu (Resolute Support Mission) v provedení pro v pořadí první tři polní chirurgické týmy. Pro potřeby společné přípravy AČR se spojenci v rámci NATO připravila Komise jednorázový znak mezinárodního cvičení VJTF ADAMANT WARRIOR NRF 2019-2021. Vedle převodu znaku Odboru inspekce Ministra obrany na Odbor interního auditu a inspekce Ministra obrany a dílčí úpravy znaku Centra vojenské dopravy byl pro AČR nově schválen znak vojenské dopravy NATO (MOVCON) v podobě, která je univerzálně srozumitelná a užívaná v rámci sil NATO. Nově vytvořené znaky organizačních celků v tomto kalendářním roce představují znaky Sekce komunikačních a informačních systémů a Sekce vojenského zdravotnictví Ministerstva obrany. Zvláštní pozice náleží v letošním roce souboru nových Rozlišovacích znaků rukávových pro výsadkáře, které navazují na starší tradici původních Rozlišovacích znaků rukávových pro výsadkáře, používaných v letech 1960-1992. Celkový počet úkolů řešených v Komisi vojenských tradic a symboliky za rok 2020 překročil hranici 60.

Výběr ukázek z činnosti Komise vojenských tradic a symboliky:



Pamětní odznak velitele vzdušných sil



*Pamětní odznak výročí 100 let protiletadlového vojska
a 60 let vzniku vojska protivzdušné obrany pozemního vojska*



*Pamětní odznak velitele
72. mechanizovaného praporu Píslavice*



Pamětní odznak 2. úkolového uskupení eFP EW
eFP (Enhanced Forward Presence Electronic Warfare)



Pamětní odznak 2. úkolového uskupení AČR
Mali EU TM / MINUSMA



Pamětní odznak 4. úkolového uskupení
(Enhanced Forward Presence)



*Pamětní odznak 30. výročí operace
„Pouštní štít a Pouštní bouře“*



Pamětní odznak Velitelství sil EU-TM Mali



*Znak mezinárodního cvičení
VJTF ADAMANT WARRIOR NRF 2019-2021*



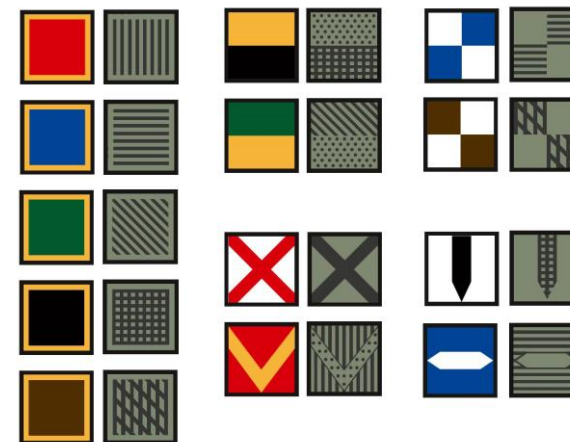
Znaky 1. - 3. polního chirurgického týmu v Afghánistánu (Resolute Support Mission)



Znak Sekce vojenského zdravotnictví



Znak Sekce komunikačních a informačních systémů



Rozlišovací znaky rukávové pro výsadkáře



Znak vojenské dopravy NATO (MOVCON)



Návrh aversu praporu Celního úřadu pro hlavní město Prahu



Čestná stuha pro bojový prapor 533. praporu bezpilotních systémů



Čestná stuha pro bojový prapor 251. protiletadlového raketového oddílu



Čestná stuha pro bojový prapor 252. protiletadlového raketového



Čestná stuha pro bojový prapor Praporu podpory

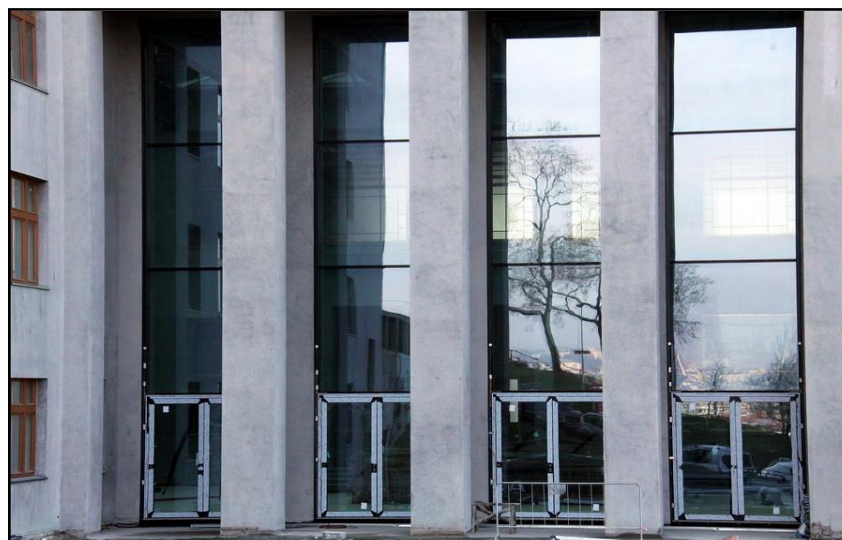
6 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

Rok 2020 připravil složitou situaci pro všechny, muzejní a výstavní sféru nevyjímaje. Pandemie COVID-19 uzavřela muzea, znemožnila uskutečnit některé akce pro veřejnost, realizovat výstavy atd. Přesto pracovní nasazení zaměstnanců odboru muzeí nikterak nepolevilo, ba naopak. Čas byl využit zejména k intenzivním přípravám nových expozic v rámci VHÚ Praha, zejména pro Armádní muzeum Žižkov. Pokračovalo řešení grafického designu, audiovizuální náplně jednotlivých expozic a finální umístění jednotlivých vystavovaných exponátů. Vše se tak velmi intenzivně připravuje na to, aby v okamžiku, kdy stavitelé předají hotové dílo, mohla okamžitě začít instalace exponátů a vše potřebné s tím související práce. Návštěvníkům by se tedy mělo Armádní muzeum Žižkov otevřít ve své definitivní a kompletní podobě se všemi stálými expozicemi.



Kompletní rekonstrukce Armádního muzea Žižkov již nezadržitelně ukončila svůj další rok a muzeum začíná pomalu získávat svou definitivní budoucí podobu, a to nejen exteriéru, ale i interiéru. Změny již nejsou viditelné pouze při každotýdenních kontrolních dnech na stavbě, ale může si jich již všimnout i každý kolemjdoucí. Rok 2020 pro Armádní muzeum Žižkov byl ve znamení, mimo jiné, i restaurování fasády. Ta se posléze mohla veřejnosti představit na počátku roku 2021, kdy z budovy muzea již byla odstraněna většina lešení a byl tak umožněn pohled na vyčištěnou a zrestaurovanou fasádu celého objektu, tvořenou takzvanou tvrdou omítkou. K rekonstrukci bylo přistoupeno i z toho důvodu, že se jedná o podstatnou součást výrazu architektonické realizace architekta Jana Zázvorky. Z tohoto důvodů bylo v rámci přípravy projektu jeho celkové rekonstrukce na základě konzultací s odborníky v oblasti památkové péče, rozhodnuto upustit od realizace zcela nové omítky a zaměřit se na restaurování a obnovu původní.

Více informací o restaurování fasády Armádního muzea Žižkov lze nalézt v článku ředitele odboru plk. Mgr. Michala Buriana, Ph.D. na stranách 106-107 časopisu *Historie a vojenství* 1/2021, nebo na webových stránkách VHÚ Praha, kde se nachází rubrika věnovaná rekonstrukci AMŽ.



6.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha spravuje v souladu se zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů sbírku evidovanou v CES MK ČR.

Sbírka VHÚ Praha je jako celek zapsána v Centrální evidenci sbírek (CES) vedené Ministerstvem kultury ČR. Počty evidenčních záznamů zapsaných do CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. prosince 2020 byl celkem 203 003. Jednotlivé kategorie podrobněji:

Počty evidenčních záznamů zapsaných do CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. prosince 2020:	
I. chladné zbraně a zbroj	3 628
II. palné zbraně do roku 1870	2 410
III. krátké palné zbraně po roce 1870	2 728
IV. dlouhé palné zbraně po roce 1870	2 412
V. automatické zbraně	2 983
VI. dělostřelecký materiál a optika	2 794
VII. střelivo	6 717
VIII. stejnokroje a výstroj	18 089
IX. bodáky	1 036
X. archeologie	2 148

XI. faleristika	14 642
XII. malby a plastika	8 528
XIII. varia	43 353
XIV. vexilologie	1 432
XV. cínové figurky	12 059
XVI. spojovací materiál	1 894
XVII. letecký materiál	2 144
XVIII. chemický materiál	890
XIX. historická fotografie	5 598
XX. těžká bojová a automobilová technika	1 217
XXI. ženíjní materiál	255
XXII. týlový materiál	3 048
XXIII. hudebniny	1 791
XXIV. kosmonautika	88
XXV. padáky	304
XXVI. meteorologie	183
XXVII. filmotéka	18 408

XXVIII. modely	1 352
XXIX. grafika	39 767
XXX. dary	1 105

6.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK A ODDĚLENÍ SBÍRKOVÝCH FONDŮ

VHÚ Praha plánovitě získává, shromažďuje, trvale uchovává, eviduje, odborně zpracovává a umožňuje veřejné užívání sbírky, respektive sbírkových předmětů, které jsou hmotnými doklady dokumentujícími vývoj vojenské činnosti, zejména z minulosti a současnosti českého a československého státu, jakož i technické a výrobní tradice v oblasti vojenství a příbuzných oborů české i zahraniční provenience.

Oddělení správy muzejních sbírek naplňovalo svou činností hlavní úkoly definované k dosažení cíle 3. úrovně č. 120709 „Zabezpečit komplexní péči o kulturní odkaz v oblasti vojenské historie a poskytování služeb k podpoře komunikace s veřejností“. Tak jako v předchozích letech to znamenalo především plnit úkoly spojené se zabezpečením rozvoje nemovité infrastruktury v areálech Vojenského technického muzea Lešany a Leteckého muzea Kbely. Dále pak spolupodílet se na zabezpečení komplexní péče o sbírkové předměty, ať už vystavované v expozicích, nebo uložené v depozitářích VHÚ Praha.

Pokračujícím zásadním úkolem, na kterém se Oddělení správy muzejních sbírek v roce 2020 zcela zásadně podílelo a soustředilo, je probíhající intenzivní příprava expozic do nově zrekonstruovaného Armádního muzea Žižkov. Úpravou prošel i památník obětí prvního stanného práva 1941 v Ruzyňských kasárnách, jehož nová expozice se však nemohla veřejnosti plně představit, neboť opatření v rámci boji proti COVID-19 neumožnila prohlídky veřejnosti, které se zpravidla konají ve stanovených termínech, několikrát měsíčně. Atmosféru místa dokresluje bronzová plastika *Spoutaný* od Břetislava Bendy z roku 1946. Nová instalace čeká také stálou expozici Hradní stráže v Prašné věži Mihulka na Pražském hradě, která je aktuálně v rekonstrukci. Zaměstnanci odboru se také významně podíleli na realizovaných výstavách VHÚ Praha, které vznikaly i ve spolupráci s jinými organizacemi, např. Národní muzeum či Český olympijský výbor. Více o výstavách VHÚ Praha se dočtete v kapitole 9.7 *Výstavní činnost VHÚ Praha v roce 2020*.

Oddělení správy muzejních sbírek plnilo také úkoly spojené s výstavní a sbírkovou komisí VHÚ Praha.

6.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK

Odborné restaurátorské a konzervátorské práce sbírkových předmětů byly prováděny na pracovištích VHÚ Praha a specializovanými firmami. Restaurátorské dílny VHÚ Praha se specializují oborově. Pracoviště v Armádním muzeu Žižkov se zabývá restaurováním či konzervací převážně ručních palných a chladných zbraní. V Leteckém muzeu Kbely restaurují a rekonstruují letecký materiál. Na restaurátorském účelovém pracovišti Vojenského technického muzea v Lešanech se provádí konzervátorské i restaurátorské zásahy sbírkových předmětů širokého rozsahu, především těžké bojové techniky, automobilové techniky a dělostřeleckých zbraní armád téměř celého světa. Zmíněné restaurátorské pracoviště prochází v posledních letech rozsáhlou reformou tak, aby se rozšířily schopnosti a možnosti konzervování a restaurování jak vojenské výstroje a výzbroje, ale také dalších sbírkových předmětů především ze dřeva, kůže, textilu a jiných materiálů, jako jsou modely, rámy obrazů, historický nábytek, schránky radiostanic, uniformy apod.

Restaurování sbírkových předmětů probíhalo v souladu s Plánem restaurování a konzervace a na základě požadavků jednotlivých kurátorů sbírkových fondů. Hlavní cíl restaurátorských prací byl zaměřen především na exponáty, které se připravovaly do výstav a k zápůjčkám. Další prioritou poté byly exponáty, které se přestěhovaly v průběhu přechozích dvou let z expozice AMŽ v Praze, z důvodu příprav a zahájení rekonstrukce, do depozitářů v Lešanech. Restaurování a konzervace probíhala jednak vlastními prostředky v restaurátorských dílnách – Praha Kbely (letecký materiál; palné a chladné zbraně), VTM Lešany (pozemní technika a dělostřelecký materiál) a na dalších místech poté na základě výběrových řízení. Celkem bylo restaurováno a konzervováno již přes 1000 sbírkových předmětů napříč celou sbírkou VHÚ Praha. V roce 2020 se jednalo celkem o 160 zrestaurovaných a 92 konzervovaných sbírkových předmětů. Díky těmto zásahům se podařilo zachránit obrovské množství exponátů zejména uměleckých děl a jiných předmětů muzejní povahy o nevyčíslitelných hodnotách.

Počet konzervovaných sbírkových předmětů za rok 2020:

smluvně	0
vlastní kapacitou	92
celkový počet	92

Počet zrestaurovaných sbírkových předmětů za rok 2020:

smluvně	3
vlastní kapacitou	157
celkový počet	160

6.3.1 VÝBĚR SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ OŠETŘENÝCH V RESTAURÁTORSKÝCH DÍLNÁCH VHÚ PRAHA:

Restaurování rapíru, dokonalé práce španělského mečíře

Ve sbírkách VHÚ Praha se nachází rapír se zvoncovým košem, který lze datovat okolo roku 1630. Je dokonalou prací španělského mečíře. Rapír prošel v nedávné době restaurováním – či spíše pečlivou rekonstrukcí. Rapír má velmi dekorativně provedený hluboký zvoncový koš zdobený prořezávaným dekorem do podoby rostlinných úponků. Stylizované, do středu svinuté voluty, spojují pásy s růžicemi. Mezery vyplňují vinné hrozny a lem zvonce zakončuje prořezávaná vlnovka. V jeho spodní části, kde prochází řapí čepule, je přeplátovaná výztuha ve tvaru růžice. Původní růžice, podobně provedená do plochy koše, časem popraskala, a tím hrozilo uvolnění jílce od řapu čepule.

Ostatní součásti, jako je příčka, oblouk, hlavice a rukojeť, jsou zcela hladké bez výzdoby, v kontrastu s dokonalou výzdobou povrchu zvonce. Hlavice není původní – tvarově ani dobově nekoresponduje s kompletem zbraně. Rozměrově nerespektuje rukojeť, kde špatně přiléhá na vrchní turbánek opletu. Má hrubě opracovaný povrch, obzvláště vyžlabení se stopami po opracování nástrojem. Zřejmě posloužila jako neadekvátní náhrada za původní, chybějící. Dřevěná rukojeť má oplet z různě spletených železných drátků s konci, které zpevňují tzv. turbánky ze stejného materiálu. Celý oplet byl uvolněný, nekompaktní, ve dvou místech prasklý, spájený cínem. Při manipulaci se zbraní hrozila jeho nevratná destrukce. Záměrem restaurování, v tomto případě spíše rekonstrukce, bylo rapír co nejvíce přiblížit původní podobě s důrazem na zachování restaurátorské etiky. Srovnávacím materiálem (předlohou) pro rekonstrukci hlavice se staly některé rapíry ze sbírky chladných zbraní VHÚ, jiných institucí či ze zahraničních katalogů chladných zbraní. Po srovnání cca šesti předloh byla zvolena podoba kulovité, mírně zploštělé hlavice ozdobené obvodovým vyžlabením.



Zanýtování má podobu charakteristického, též plochého knoflíku. Nová hlavice bude bez porušení rukojeti snadno odnímatelná a nepůvodní hlavice bude společně s rapírem deponována jako dokumentace zásahu. Po restaurátorské fotodokumentaci byla nejprve zrekonstruována rukojeť. Až po demontáži od řapu čepule se plně projevila hlavní příčina rozvolnění a popraskání pramenů opletu. Vnitřní buková část, vyrobená z masivu, byla částečně zteřelá, podélně popraskaná a prolomená dovnitř až k řapu čepule. Její zpevnění bylo o to složitější, že nepřicházelo v úvahu sejmutí či částečné rozvinutí opletu. Spletené drátky postupem doby zkorodovaly, popraskaly, bandáž se uvolnila. Jakákoliv manipulace nepřipadala v úvahu, protože by narušila původní materiál. Nejprve byly sejmuty oba turbánky, a to z důvodu odkrytí dřevěných konců. Následovalo očištění ploch dřeva od ulpělé zatvrdlé koroze, petrifikace a vylepení puklin klínky z nového bukového materiálu. Jako zpevňovací i lepicí směs posloužil osvědčený Epoxy – CHS 1200 s přídavkem drcených pilin, zabarvený do temně hněda. Po vytvrzení směsí

musel být upraven vnitřní otvor pro nasunutí na řapíček čepele. Tímto zásahem (vylepením klínky) došlo k mírnému rozšíření rukojeti, což se kladně projevilo na utažení rozvolněného opletu. Ten byl následně zbaven koroze, stabilizován roztokem taninu a po jeho vyžrání zpevněn černě zabarvenou šelakovou politurou. Stejnou technologickou úpravou prošly oba koncové turbánky.

Zvoncový koš byl zřejmě dříve odřezán s konečnou úpravou povrchu nalakováním bezbarvým nitrolakem. Ten časem zdegradoval a zabarvil povrch do podoby nepravidelných světle hnědých ploch. Po rozebrání koše od příčky a uvolněním šroubů s podložkami byly veškeré plochy omyty rozpouštědlem, zbaveny povrchové koroze a stabilizovány. Následovalo rozleštění výzdoby zvonu směsí silikonového oleje a pemzy, aby vynikl dekor propletených úponků. Nakonec proběhla celková montáž rapíru včetně zapatinování nové hlavice. Jako povrchová úprava byla zvolena aplikace konzervačního vosku.

Restaurování rotačního kulometu z vrtulníku Mi-24

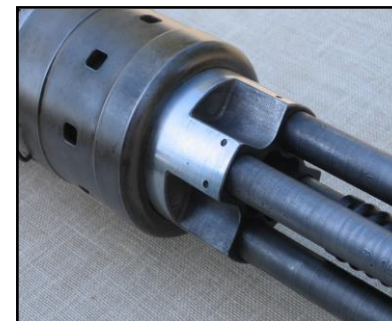
Jedním z exponátů, které v nedávné době prošly restaurováním je i rotační kulomet 9A-624. Kulomet je umístěn v pohyblivém střeleckém stanovišti USPU-24 ve vrtulníku Mi-24, který se nachází na ploše Leteckého muzea Kbely. Kulomet vznikl v tulské konstrukční kanceláři CKIB SOO na základě zadání Ministerstva obrany SSSR z druhé poloviny šedesátých let, které požadovalo vývoj nové výzbroje pro vyvíjené bitevní vrtulníky Mil Mi-24. Vrtulník ve verzích Mi-24D a později Mi-24V byl do výzbroje československé armády zaváděn od roku 1978 včetně uvedeného typu kulometu. V Leteckém muzeu Kbely se nachází vrtulník Mil Mi-24D, evidenční číslo 0220.



Rotační kulomet byl lafetován ve stroji již delší dobu. Proti povětrnostním vlivům se plachtoval pouze mimo sezonu, v zimním období. Ze střeleckého stanoviště vyčnívala podstatná část svazku hlavní se středovou pružinou. Původní zakonzervování silnou vrstvou zbrojní vazelíny povrch zbraně částečně ochránilo. Konzervační prostředek v kombinaci s prachovými částicemi byl proti vlhkosti vcelku účinný. V roce 2020, krátce před opožděným otevřením expozice kbelského muzea, bylo zahájeno restaurování kulometu. Po přesunu na tamní restaurátorské pracoviště prošel svým prvním restaurováním. Po fotodokumentaci a částečné demontáži proběhlo první odstranění konzervačních prostředků staršího data, kdy stroj procházel pravidelnou údržbou leteckými mechaniky. Na válcové části s ovládáním byl původně proveden nástřik černé polomatné barvy, bez barvy základní, pouze na holý kov. Barva byla cca z 80 % zachovalá, zbytek setřelý častou manipulací. Na povrchu drobnějších součástí, které vyčnívají, barva zcela chyběla.

Pohyblivé součásti ovládacího mechanismu, součásti nabíjení či výhozu prázdných nábojnic mají matnou povrchovou úpravu v barvě kovu. Především na jejich povrchu pod vrstvou vazelíny byla v nepravidelných ostrůvcích koroze. Svazek hlavní s mohutnou pružinou má konečnou úpravu provedenou chemickým černěním z důvodu zahřívání při střelbě. Stejně tak tato úprava měla četné nedostatky. Snad nejvíce setřený až na holý kov byl ústový třmen čtyř hlavní, zajištěný pružinami. Veškeré šrouby na povrchu válcové části mají matice zajištěné svárem. Nelze je povolit. Z tohoto důvodu byly ze zbraně před restaurováním demontovány jen některé součásti. Samotné restaurování začalo odstraněním zbrojní vazelíny. Zdlouhavým omytím, celkem třikrát v úkapové vaně pomocí silonových, případně mosazných kartáčů a soupravy na čištění hlavní. Na rozpuštění překrytu vazelíny byla zvolena rozpouštědla, která nenaruší černý matný nástřik válcové části. Po třetím omytí byla z napadených ploch odstraněna pouze místně koroze, a nakonec provedena stabilizace. Čtveřice hlavní prošla procesem chemického černění za studena s konečnou stabilizací. Po očištění povrchů se na hlavních objevily přejímací značky a na ploše víka číslo 8504469. Po montáži kulometu do stanoviště vrtulníku bude zvoleno adekvátní zakonzervování povrchu.

Základní technické údaje rotačního kulometu 9A-624.: hmotnost: 48 kg, délka: 1345 mm, délka hlavně: 1000 mm, ráže: 12,7 mm, náboj: 12,7 x 107 mm, kadence: 4000–5000 ran/min, ústová rychlost střely: 785–820 m/s.



Restaurování leteckého materiálu: vrtule, lehký kulomet a ojnice

Pro expozici Leteckého muzea Kbely byly v průběhu letošního února zrestaurovány sbírkové předměty dříve umístěné v expozici či vyjmuté z depozitáře, které zatím většími zásahy neprošly. Šlo o dvě materiálově zcela rozdílné součásti a zbraň z lafetace letounu.

Vrtule pro motor Praga D

Vrtule byla určena pro letouny Zlín Z-22 Junák s motorem Praga D. Stroj se vyráběl v letech 1949–1952 v Otrokovicích a Kunovicích v počtu celkem 170 kusů. Jasanová pravotočivá vrtule měla plochu pokrytou lihovým lakem. Konce listů proti poškození zpevňuje textilní, zeleně zabarvená bandáž. Okování vrtule je mosazné, sestavené vždy ze šesti dílů, připevněné zacínovanými hřebíčky. Na náboji je vyraženo její výkresové číslo 322.801.1, výrobní číslo 98 a pod ním malé 54. Bezbarvý lak vlivem prostředí částečně zdegradoval a ztmavnul do světlého tabákového odstínu. Na ploše náboje se šesti otvory byl lak částečně setřelý s četnými oděrkami. Plocha mosazného okování byla pokryta ušlechtilou patinou, barevně sjednocenou a celistvou. Záměrem restaurování bylo zachování co největší původnosti dobového povrchu. Samotné restaurování začalo odsátím ulpělých prachových částic z plochy. Dále očištěním vlhkou cestou, saponátovou pěnou, a to celkem dvakrát, okolo otvorů náboje asi čtyřikrát. Po dokonalém vysušení tekutiny bylo dřevo v místech oděrek domořeno lihovým mořidlem podle barvy okolí. Nakonec byla na celou plochu vrtule nanесena šelaková politura, a to ve dvou vrstvách s rozleštěním do polomatna.



Lehký kulomet vz.52/57 pro leteckou lafetaci



Kulomet byl lafetován v zadním střelišti letounu L-60 Brigadýr. Pro vojenské využití mohl stroj nést dvě pumy pod trupem a kulomet lafetovaný v zadním střelišti letadla. Do vodorovné lafety byl připevněn pomocí čepu. Vlivem nevhodného prostředí přední část v délce asi deseti centimetrů zkorodovala především okolo základny mušky a celé plochy tlumiče plamene. Korozní produkty se zatvrdlou vazelínou naštěstí nenarušily původní kovový matně šedý povrch. Po demontáži na jednotlivé díly byla přední část hlavně také očištěna v ultrazvukové vaně, následně byl povrch vysušen a stabilizován. Po omytí zbytků staršího konzervačního tuku z ostatních dílů byl kulomet po kompletaci nakonzervován olejem Konkor.

Ojnice leteckého motoru Maybach Mb IV

Německý výškový motor Maybach Mb.IVa původně vyráběla firma Luftfahrzeug-Motorenbau GmbH s určením pro vzducholodě Zeppelin. Později našel uplatnění i u různých konstrukcí letadel. V leteckém muzeu byl motor namontován v letadlech, a to v Letovu Š-2, Aeru A-10 a Aeru A-12. Ve všech případech byly motory po důkladných revizích funkční. Pro opravu posledního motoru sloužila jako vzor ojnice získaná převodem z Národního technického muzea. Mohutná ojnice výkonného motoru z počátku dvacátého století má dělenou hlavu s dvoudílnou kluznou pávní (šálou) z pokoveného bronzu upravenou pro mazání z klikové hřídele.

Bronzová pánev byla vcelku v dobrém stavu, taktéž i vnitřek oka pístního čepu, avšak největší nárůst koroze byl po rovných plochách dřívku. Ostrůvky koroze částečně narušily i zbytky černé lesklé barvy. Jedním z požadavků od kurátora leteckého materiálu bylo zachování původního inventárního čísla NTM provedeného vymalováním barvou a co největší zachování zbytků ploch černého nátěru. Kompletní očištění ploch ojnice bylo postupně provedeno v ultrazvukové vaně. Lázeň s příměsí saponátu působila na veškeré plochy po dobu dvou hodin. Pomocí silonového kartáče se postupně kovy zbavily nežádoucích usazenin. Původní inventární číslo i pozůstatky barvy byly pro proces čištění překryty voskovou vrstvou. Ultrazvuková vana byla pořízena pro pracoviště restaurování na konci minulého roku. V současnosti je nejvhodnějším zařízením na demontáže zkorodovaných mechanismů zbraní, povolování šroubů či citlivé narušení koroze. Po demontáži čtyř šroubů víka byly ještě naposledy veškeré součásti očištěny a vysušeny, zbytky černé barvy stabilizovány taninem s příměsí šelaku. Po vyzrání stabilizace a montáži byl na povrch naaplikován konzervační vosk.



7 KNIHOVNY VHÚ PRAHA

7.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha prošla za dobu své existence několika organizačními proměnami. Za její předchůdkyně se dají považovat tři instituce, které vznikly v prvním a druhém desetiletí 20. století.



První institucí byl Archiv národního osvobození, který byl zřízen v roce 1919 při Zemském archivu. V říjnu téhož roku byl založen ministerstvem obrany Památník odboje za účelem shromažďování materiálů a dokumentů, které s sebou přivázeli vracející se českoslovenští legionáři. Práce Archivu národního osvobození a Památníku odboje byla v podstatě shodná a duplikovala se, proto byl předložen návrh na rozdělení úloh jednotlivých institucí. V roce 1924 byl založen Vojenský archiv Republiky československé (RČS), který vznikl ze zrušeného archivu tehdejšího ministerstva obrany. Ve stejném roce bylo zřízeno Vojenské muzeum, jehož vybudování bylo již v roce 1920 svěřeno Vědeckému ústavu vojenskému.

V roce 1926 došlo k odloučení Vojenského muzea od Vědeckého ústavu vojenského a následně k jeho přičlenění k Vojenskému archivu RČS. V roce 1926 tedy existovaly tři instituce s velmi podobným zaměřením a úkoly. Dne 28. října 1929 byly všechny tři sloučeny v jednu – v Památník osvobození, který byl umístěn na vrch Vítkov a zahrnoval dvě budovy: na úpatí byla vystavěna účelová budova a na vrcholu budova Mauzolea a Pantheonu s monumentální sochou Jana Žižky z Trocnova (socha byla osazena až po 2. světové válce). V roce 1929 byly knihovna Archivu národního osvobození a Knihovna Památníku odboje sloučeny do jedné instituce, ale obě knihovny ještě pracovaly odděleně.

Dne 9. září 1939 byl Památník osvobození na rozkaz říšského protektora německou tajnou policií uzavřen a zapečetěn. O zaměstnance ústavu – vojáky i civilisty – se z větší části postaralo ministerstvo školství, které jim zajistilo nová působiště. V době protektorátu se ze sbírek knih Památníku osvobození a z dokumentů svezných sem ze zrušených českých útvarů a ústavů stala pražská pobočka berlínské Heeresbücherei.

S poválečnou obnovou ústavu bylo současně započato rovněž s rekonstrukcí obou knihoven. Práce spojená se shromažďováním rozptýlených sbírek včetně nábytku vyžadovala značnou námahu i čas, stejně tak jako zajišťování stavu a úplnosti navrácených fondů, které bylo značně

ztíženo neúplností evidenčních záznamů. U Knihovny Vojenského historického muzea byla práce navíc komplikována ztrátou přírůstkových seznamů, ale již v roce 1946 začala knihovna plnit své základní úkoly.

V roce 1945 byl na základech Památníku osvobození založen Vojenský historický ústav, který převzal knihovní fondy do své správy a dále je rozšiřoval. V roce 1965 došlo ke sloučení Knihovny VHÚ a Knihovny Vojenského historického muzea. V poválečném období směřovala do fondů vojenské muzejní knihovny také část dokumentů ze svozů ze zrušených zámeckých knihoven. V roce 1969 byla ke Knihovně VHÚ přidružena Knihovna Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda a po šesti letech došlo k jejich sloučení.

Po roce 1989 začala novodobá éra knihovny. Za zmínku stojí zejména zpřístupnění dosavadních tzv. prohibit (šlo především o literaturu legionářskou, o literaturu o prvním a druhém odboji a západním odboji) a doplňování fondů o literaturu zaměřenou na československé legie a západní odboj.

Fond i prostory Knihovny VHÚ Praha byly významně rozšířeny v roce 2008, kdy Vojenský historický ústav převzal po zrušené Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS) bývalou Ústřední odbornou knihovnu MO ČR, sídlící v budově někdejšího Vojenského zeměpisného ústavu v Praze-Bubenči. Fond této knihovny byl budován od 60. let minulého století pod hlavičkou tehdejšího Technického informačního střediska MNO a později Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA (do r. 1991). Než přešla pod AVIS, spadala knihovna v 90. letech pod Ústav vojenských vědeckých informací (1991–1994) a Ústav obranných studií AČR (1995–1997).

Po začlenění výše zmíněné knihovny byly v rámci Knihovny VHÚ Praha vytvořeny dva samostatné referáty (Referát historických fondů a Referát speciálních fondů), které byly od 1. 10. 2012 sloučeny do jediné integrované knihovny se dvěma detašovanými pracovišti na Žižkově a v Rooseveltově ulici v Praze-Bubenči.

Od listopadu 2013 zahájila knihovna práce na mimořádné revizi knihovních fondů po stěhování, která je nutnou přípravou na fyzické sloučení fondů obou bývalých referátů knihovny. Ty do podzimu předchozího roku působily jako samostatné knihovny evidované na MK ČR.

7.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha má ve svém fondu téměř 200 000 knihovních jednotek. Obsahově je fond zaměřen převážně na vojenskou historii 20. století (tuzemskou i zahraniční) a soudobou vojenskou problematiku. Výběrově jsou zde zastoupeny dokumenty z oblastí společenských a humanitních věd. Dále jsou ve fondu uchovávány staré tisky, rukopisy, periodika, topografické a vojenské mapy, videokazety a CD-ROMy týkající se historie i současnosti vojenství. Fond knihovny představuje ojedinělou sbírku, která má vysokou kulturní hodnotu celoevropského významu.

Staré tisky

Sbírka starých tisků ze 16. až 18. století. K tomuto fondu jsou přidruženy dokonce také tři inkunábule z poslední čtvrtiny 15. století. Ve fondu jazykově převažují tituly německé a francouzské, ale zastoupeny jsou též dokumenty v italštině, latině, angličtině, španělštině a češtině. Obsahově fond pokrývá oblast od obecné historie až po speciální vojenské obory, od antiky až do 18. století.

Rukopisy

Fond rukopisů obsahuje především deníky, příručky a reglementa od 16. až do 20. století, kdy jádro tvoří dokumenty z 18. a 19. století. Obsahově pokrývá stejné oblasti jako fond starých tisků.

Vojensko-historická literatura 19. a počátku 20. století

Fond zahrnuje dokumenty vydané mezi lety 1801 a 1920.

Nový fond – od roku 1921 do současnosti

Fond čítá asi 85 000 svazků a obsahuje jak dokumenty tuzemské, tak zahraniční provenience. Tento fond představuje jádro Knihovny VHÚ Praha. Téměř kompletně je zastoupena literatura o československých legiích v 1. světové válce a literatura o vývoji a vzniku československé, resp. české armády od jejího vzniku až do současnosti. Ve fondu se dále nacházejí dokumenty o vojenství, vojenské historii a organizaci, fortifikačních a zbraňových systémech. Výběrově je zde dostupná literatura všeobecně historických a společenských věd. Tento fond není uzavřen a je neustále doplňován.

Fond zaměřený na soudobé vojensství a obrannou politiku

Významně jsou zde zastoupeny rozsáhlé vojenské encyklopedie z mnoha zemí světa, vojenské ročenky, knižní produkce Ministerstva obrany ČR nebo specializované slovníky. Kromě současného vojensství je fond tematicky zaměřený na mezinárodní vztahy, bezpečnostní problematiku a obsahuje také literaturu, jež se zabývá řízením lidských zdrojů či výpočetní technikou.

Periodika – vojenská historie

Nejstarší časopisy pocházejí z konce 18. století a jde zejména o rakousko-uherskou, německou a francouzskou produkci. Jádrem sbírky tvoří noviny a časopisy z 20. století, a to vojenské i nevojenské. Ve fondu se nacházejí i unikátní tisky dokumentující I. a II. československý odboj (domácí i zahraniční).

Periodika – soudobá vojenská problematika

Většinu tvoří prestižní zahraniční časopisy ze Spojených států, Anglie, Německa či Francie. Často se jedná o tituly, které nelze sehnat v jiné tuzemské knihovně. Významně je však zastoupena i česká produkce, jejíž jádro tvoří periodika vydávaná pod hlavičkou Ministerstva obrany ČR.

Topografické a vojenské mapy a plány

V tomto fondu se nacházejí jak mapy (topografické, vojenské, obecné i speciální), tak atlasy a fortifikační plány, které časově pokrývají období od 17. až 20. století.

Fond mikrofilmů a mikrofiší

Zde jsou uložena především legionářská periodika a časopisy z období 2. světové války.

Fond dokumentů na CD-ROMech a videokazetách

Na kompaktních discích jsou uloženy některé digitalizované staré tisky a periodika z období 2. světové války. Dále jsou také zpřístupněny některé encyklopedie, slovníky a výukové programy.

7.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2020

1. Úvod

V souladu se zákonem č. 257/2001 Sb., usnesením vlády ČR č. 28/2012 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2011 až 2015* a usnesením vlády ČR č. 1032/2016 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2017 až 2020* se Knihovna VHÚ věnovala následujícím odborným činnostem.

2. Knihovna v pandemii

Pandemický rok 2020 se s ohledem na celosvětovou zdravotní situaci výrazně odlišoval od let předchozích. Po začátku pandemie byla od 11. března 2020 Knihovna VHÚ uzavřena veřejnosti a k opětovnému obnovení provozu, při zachování všech bezpečnostních protiepidemiologických opatření, došlo 19. května 2020. K dalšímu uzavření Knihovny došlo po zhoršení situace v ČR 16. září 2020 a do konce roku již běžný provoz výpůjčních služeb obnoven nebyl. Dlouhé uzavírky knihovny byly způsobeny také tím, že sídlí v budově Hlavního velitelství Vojenské policie na Rooseveltově 23, což je režimové pracoviště, do něhož platil po dobu nouzového stavu omezený přístup. S ohledem na umístění knihovny ve třetím nadzemním podlaží nebylo možno pro čtenáře otevřít ani "výdejní okénko".

Již v březnu byl zaměstnancům knihovny zřízen vzdálený přístup prostřednictvím VPN (virtuální privátní sítě) do knihovního systému Verbis z jejich domácích počítačů. To umožnilo následný převod zaměstnanců knihovny na práci z domova bez výraznějších pracovních omezení. Pochopitelně chyběla samotná práce s fondem, kontakt s knihami je vždy základem práce knihovníků, ale díky pokročilým technologiím bylo možné se zaměřit na práce, které přímou manipulaci s knihovními dokumenty nevyžadovaly. Přesto se v prostoru knihovny vždy nacházel nejméně jeden zaměstnanec knihovny, aby zajistil příjem pošty či komunikaci, kterou nebylo možno vykonat prostřednictvím telefonu či e-mailu. Pandemická situace se dále projevila nepříznivě v několika oblastech práce knihovny. V prvé řadě se komplikovaly procesy vyžadující úzkou spolupráci více zaměstnanců či úzkou spolupráci napříč odděleními celého VHÚ Praha, svůj negativní dopad mělo také omezení či dočasné zákazy pracovních cest, které v případě zaměstnanců knihovny v naprosté většině směřovaly do knihovního depozitáře v Lešanech. To znamenalo další omezení práce s fondem a například také zpomalení revize. Přes tato veskrze dočasná omezení se podařilo i v obtížnějších podmínkách pokračovat v práci se stejnou intenzitou jako v předchozích letech. K dalšímu pandemickému „fenoménu“ lze přičíst také prudký nárůst uživatelských dotazů, včetně dotazů faktografických, jejichž zpracování a zodpovězení si vyžádalo také značnou část pracovního času, nicméně byla zachována vysoká úroveň poskytovaných služeb.

3. Mimořádná revize a slučování fondů

Od listopadu 2013 zahájila knihovna práce na mimořádné revizi knihovních fondů po stěhování, která je nutnou přípravou na fyzické sloučení fondů obou bývalých referátů knihovny. Ty do podzimu předchozího roku působily jako samostatné knihovny evidované na MK ČR. Administrativní sloučení těchto referátů přineslo velké množství prací zahrnující také jejich fyzické sloučení, neboť dosavadní stav neodpovídal organizaci stavění knihovních fondů a neumožňoval rychlou a bezproblémovou orientaci v knihovních dokumentech. Taktéž byl neúsporný z hlediska využití svěřených prostor. Tyto práce pokračovaly i v roce 2020. Slučování pokračovalo ve fondu periodik. Do konce roku 2020 bylo zpracováno celkově 2653 titulů periodik, přičemž v případě 1078 titulů došlo zároveň k přesignování. Roční přírůstek tedy činil 165 přesignovaných titulů. Práce na slučování fondu je třeba vázat na práce revizní, neboť je nutné ověřit fyzický stav dokumentů, kompletnost ročníků i jednotlivých čísel a svazky i jednotlivá čísla fyzicky přesignovat. V praxi to znamená, že každý titul je prověřen metodou de visu ročník po ročníku, svazek po svazku, číslo po čísle a stránku po stránce, což představuje časově náročný proces. Počet zpracovaných titulů tak není zcela vypovídající o rozsahu provedených prací, neboť tituly obsahují různý počet svazků a čísel. Snížený počet titulů periodik zpracovaných v roce 2020 je důsledkem protiepidemiologických opatření, k nimž lze počítat i omezení pracovních cest do externího depozitáře v Lešanech, kde jsou zpracovávána periodika uložena. Z tohoto důvodu bylo plánované zakončení slučování periodického fondu knihovny VHÚ Praha přesunuto do roku 2021.

Roku 2020 pokračovalo také slučování fondů monografií, které je též spojeno s obsahovou revizí fondů. V rámci revize monografických fondů knihovny byly od roku 2013 zrevidovány signaturní řady A, B, D, E, F, G, H, M, V, Pg, PF, PE, S E, S F, S G; v rámci starého fondu všechny signaturní řady rukopisů (IIR) a starých tisků (IIST); v rámci fondů z 19. století byly zrevidovány signaturní řady II A, II D, II F a II G. Revize pokračuje nejobsáhlejší signaturní řadou nového fondu C, přičemž bylo dosaženo signatury C 13260. V rámci starého fondu byly zrevidovány zbývající signaturní řady II B od signatury II B 7563 a kompletně II C, čímž byla jeho revize prakticky dokončena. V rámci revizních prací bylo ze zaniklé (sloučené) signaturní řady S G vybráno k odpisu nebo k přesignování do signaturních řad A, B, C celkem 828 knihovních jednotek a ze signaturní řady S F jich bylo vybráno 959. Celkově bylo v rámci revize úbytkováno a odepsáno 924 knihovních jednotek.

4. Konzervační depozitář v Lešanech

Problémy se stavem depozitáře, které se projevovaly v předchozích letech, se během roku 2020 prakticky neopakovaly. Díky pravidelnějším servisním zásahům na klimatizačních jednotkách, které zajišťovala AHNM, se v roce 2020 objevovaly závady a nedostatky minimálně a výkyvy v podobě vysokých hodnot vlhkosti vzduchu se vyskytly jen v případě krátkodobě nefunkčních klimatizačních jednotek. Jejich opětovné zprovoznění ale proběhlo v krátkém časovém horizontu, klimatické hodnoty se stabilizovaly a snad i proto se neobjevily žádné další průvodní problémy s plísňemi jako v předchozích letech. Během roku 2020 pokračoval dlouhodobý monitoring klimatického a mikrobiologického prostředí v depozitářích.

5. Retrospektivní konverze a rekatalogizace

5.1 Retrospektivní konverze a rekatalogizace – postup a pracovníci

V roce 2020 pokračovala intenzivní jmenná rekatalogizace periodik z nového fondu. Na zpracování se podíleli 2 externí pracovníci z řad studentů Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, přičemž jeden pracovník se věnoval rekatalogizaci fondů a druhý článkovým rozpisům periodik HaV a A Report. Zpracování fondu periodik je úzce propojeno s revizními pracemi a se slučováním fondů. Práce přesto postupují dobrým tempem. Do elektronické podoby bylo převedeno 373 záznamů titulů periodik, takže celkový počet ke konci roku 2020 je 2653 titulů. Je třeba ještě zdůraznit fakt, že objem prací zahrnující převedení jednoho titulu není vždy stejný, neboť se odvíjí nejen z charakteru periodika jako takového, ale především z počtu ročníků, respektive počtu svazků, které daný titul obsahuje. Zpracování je na vysoké úrovni. Zároveň s rekatalogizací periodik pokračovala Knihovna VHÚ v exportech záznamů do Souborného katalogu ČR a ve spolupráci se stejnojmenným oddělením NK ČR. Díky tomu je v současné době v on-line verzi Souborného katalogu ČR zaneseno 1251 titulů periodik z Knihovny VHÚ Praha. Po dokončení rekatalogizace periodik budou do Souborného katalogu ČR postupně doplňovány všechny zbývající záznamy z tohoto fondu Knihovny VHÚ.

V roce 2020 pokračovalo věcné zpracování fondů Knihovny VHÚ dle standardu PHNK/LCSH (Předmětová hesla Národní knihovny/Library of Congress Subject Headings). Knihovna takto spolupracuje s Národní knihovnou ČR na tvorbě mezinárodního slovníku věcných autorit stále jako jedna z mála specializovaných knihoven, a stále tak patří mezi významné instituce na poli spolupráce univerzálních a specializovaných knihoven v ČR řešících problematiku propojení věcných slovníků dle mezinárodních angloamerických pravidel a pravidel RDA. Na věcném zpracování fondů se podílel jeden externista. Zaměstnanci knihovny pokračovali vedle vlastního zpracování a koordinace prací externích pracovníků také v práci člena národní Pracovní skupiny pro věcné autority (koordinováno NK ČR), tedy komise, na jejíchž zasedáních jsou řešeny standardy věcného zpracování v celonárodním měřítku.

5.2 Zpracování mapového fondu

V roce 2020 bylo zahájeno sekundární zpracování, tedy přímá katalogizace, dlouho opomíjeného rozsáhlého mapového fondu, který byl dosud veden jen v primární evidenci a opatřen jen částečnými prozatímními soupisy, které sloužily jako badatelská pomůcka. Byla zahájena práce na nejstarší části tohoto fondu s původní signaturou IIM B/C/D, tedy na mapových souborech a atlasech, a do konce roku bylo zpracováno přes tisíc původních přírůstků (signatury IIM D 1 – IIM B 544).

Spolu se sekundárním zpracováním mapového fondu je spojena i jeho fyzická relokační v rámci depozitáře, takže zpracované mapy získaly nejen své záznamy v elektronickém katalogu, ale byly také přestěhovány na nové místo uložení tak, aby byl celý mapový fond soustředěn na jednom místě a umožňoval snadnou a bezproblémovou práci s dokumenty.

Spolu se zpracováním první části map z původní signaturní řady IIM G (jednotlivé mapy a plány) bylo v rámci jejich relokace (rozvolnění) také přistoupeno k zabezpečení jejich šetrného a uživatelsky komfortního uložení v L-obálkách zhotovených z průhledné melinexové folie. V tomto případě se jedná o časově poměrně náročnou činnost, neboť každá L-obálka je vyráběna odpovědným pracovníkem knihovny na míru každé konkrétní mapě nebo plánu.

6. Služby

V roce 2020 pokračovala knihovna v poskytování služby MVS (meziknihovní výpůjční služba). Zároveň pro pracovníky Knihovny VHÚ trvala spolupráce s Národní knihovnou Praha na službě MMVS (mezinárodní meziknihovní výpůjční služba). Realizováno bylo 46 z 48 žádaných výpůjček MVS do Knihovny VHÚ Praha a 28 z 28 žádaných MVS z Knihovny VHÚ. Mezinárodních MVS bylo realizováno 10 z 15 žádaných do Knihovny VHÚ. Celkově lze konstatovat, že objem vyřízených MVS zůstal v průměru stabilní.

Knihovna VHÚ pokračovala jednak v poskytování rešeršních a referenčních služeb (např. zpracovávání odborných rešerší), ale i ve zpracování tematických bibliografií. Knihovna, jako aktivní člen projektu Ptejte se knihovny, pokračovala v poskytování informačních služeb dle specifikací projektu. V projektu je zapojeno pouze 78 nejvýznamnějších knihoven v ČR. Přes e-mailovou schránku knihovny a telefonicky bylo zodpovězeno více než 312 dotazů a bylo vypracováno 95 rešerší různého rozsahu. V roce 2020 byly zodpovězeny pouhé 3 dotazy v rámci projektu Ptejte se knihovny, což představuje výrazný pokles. Zároveň ale nárůst počtu dotazů, které dostala Knihovna VHÚ přímo na svůj e-mail, nebo prostřednictvím centrálního e-mailu VHÚ Praha, jasně dokládá setrvávající vysoké povědomí širší odborné i laické veřejnosti o kvalitních informačních službách poskytovaných Knihovnou VHÚ Praha (stejně jako celým VHÚ Praha).

Knihovna VHÚ nadále poskytovala nadstandardní servis v rámci výpůjčního protokolu, jakož i vysoce fundované odpovědi na čtenářské dotazy a asistenční služby u katalogů. Z 1514 registrovaných uživatelů knihovny jich bylo v roce 2020 aktivních 1002 (z nich 29 nových čtenářů a 12 neregistrovaných badatelů) a knihovna realizovala 1174 záůjček a 2839 prolongací. S ohledem na skutečnost, že Knihovna byla značnou část roku kvůli pandemii uzavřena, jedná se o čísla velmi vysoká. V roce 2020 také započala reorganizace a aktualizace studovny a dalších prostor určených pro uživatele Knihovny VHÚ Prahy.

7. Digitalizace

Stejně jako v předchozím roce, i za rok 2020 zrealizovala knihovna VHÚ s pomocí externí služby projekt digitalizace starých rukopisů a dva projekty digitalizace novodobých dokumentů se vztahem k naší vojenské historii. Digitalizace novodobých dokumentů se řídila standardem Národní digitální knihovny. Pracovník knihovny VHÚ byl i v tomto roce členem pracovní komise pro digitalizaci tištěných dokumentů v rámci celonárodního výboru pro standardy digitalizace. V roce 2020 pokračoval projekt masového zpřístupnění novodobých dokumentů zdigitalizovaných Knihovnou VHÚ v dosavadních letech v prostředí Digitální studovny MO.

7.1 Projekt Historie a vojenství v dobových písemnostech

V roce 2020 pokračovala Knihovna VHÚ v digitalizaci rukopisů v projektu *Historie a vojenství v dobových písemnostech* v rámci grantového podprogramu Manuscriptorium v programu VISK 6 (Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica pod patronací UNESCO). Jednalo se o druhý největší projekt v ČR podaný v rámci podprogramu VISK 6, přičemž větší projekt podala pouze Královská kanonie premonstrátů na Strahově. Velikostí projektu Knihovna předstihla i Knihovnu Akademie věd ČR. V tomto roce bylo digitalizováno 28 rukopisů, které čítaly celkem 5664 stran. Do projektu byly zařazeny tyto dokumenty:

1. *Verhaltung bey einem Regiment und Compagnie zu Fuss überhaupt* [rukopis] [S. l.: s.n., 18. stol.]. Sign.: IIR B 1358
2. *Poeme au Roi de Prusse* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR B 1888
3. KEMPFEN, Ignaz von: *Gründlicher Bericht von dem Temesvarer Banat und desselben dermaliger-Systemal Vervaßung, welcher Auch allerhöchsten Befehl Ihro Römisch. Kayserlich – Königlich-Apostolischen Mayestät. Mariae Theresiae zu Germanien Hungarn, und Böhheim Königin etc.* [rukopis] [S. l.: s.n.], 1760. Sign.: IIR B 2275
4. *Von dem Geschütze überhaupt.* [rukopis] [S. l.: s.n., 18. stol.]. Sign.: IIR B 2355
5. *Das im 1765 Jahr neu herausgegebene Exerciti Regulament* [rukopis] [S. l.: s.n., ne před 1765]. Sign.: IIR B 7174
6. *Hand – und Taschenbuch für die Officiers der Infanterie* [rukopis] [S. l.: s.n., ne před 1772]. Sign.: IIR B 7178
7. *Außzug deren Erläuterungen und Comando Wörther des Exercitii Regulam[m]ents deren Ertheilten zwey Anhang nebst andern von zeit zu zeit, anbefohlenen, sowohl alß die mittheillung des gantzen Exercitii in drey Haupt Theillen* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR B 7584
8. *Com[m]ando-Wörter, deren Staabs-Officiers, Eingetheilten Ober – und Unterofficiers zu Pferd, zu Fuss* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR B 7586
9. *Carolo Archiduci* [rukopis] [S. l.: s.n., 1799]. Sign.: IIR C 3675
10. *Regulament für Samentliche unteroff(i)ciers des Löb(lich)en E. H. Ferdinandischen Regiments* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1761 a 1806?]. Sign.: IIR C 3666
11. *Traitté de l'art Militaire* [rukopis] [S. l.: s.n., 18. stol.]. Sign.: IIR C 3615
12. *Verordnung Extract Bis 31 Xbris 781 die Verhaltungen der Kais. Königl. Regimentern und Corps betref* [rukopis] [S. l.: s.n., 1781]. Sign.: IIR C 3612
13. *Extract Aus dem Exercier Regulament des Exercitium zu Pferd betreffend.* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR C 2957
14. HALLER, Rudolf von. *Probschrifft Von der Lager Befestigung auf höchst gnädigsten Befehl Seiner Herzoglichen Durchlaucht* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1791 a 1810?]. Sign.: IIR C 2954
15. *Infantery Exercitium* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1770 a 1798?]. Sign.: IIR C 2378
16. *Handschrift von der Befestigungs – Kunst* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1701 a 1725?]. Sign.: IIR C 2373

17. *[Exercitium Regulament]* [rukopis] [S. l.: s.n., 1769?]. Sign.: IIR C 15866
18. *Exercitia und Mainements von der Cavallerie* [rukopis] [S. l.: s.n., 18. stol.] Sign.: IIR C 15861
19. *Traité du Blason par Demandes et par responses* [rukopis] [S. l.: s.n., 18. stol.] Sign.: IIR C 14160
20. *Extract Aus dem Exercier Regulament: das Exercitium zu Fuß betrefendt In so weit es lediglich in die abhandlungen einschlägt, welche für die betröffenden abschnitte bestimmt sint...* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR C 13299
21. *[Exerzierreglement der k.k. Infanterie in Figuren]* [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1769?]. Sign.: IIR D 2572
22. *Artillerie Systeme und Haupt Zeug Amtliche Verordnungen. Ab anno 1772 anfangen* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1777 a 1784?]. Sign.: IIR F 848
23. [MEAUCLERC]. *Méthode nouvelle universelle et facile défortifier toutes sortes de places tant régulières qu irrégulières sur le cote extérieur ou sur l'intérieur on attribue cet ouvrage a un Ingenieur Anglois qui se nomine Meauclerc...* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR F 528
24. *[Entwürfe]* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?] Sign.: IIR F 417
25. *Auszüge aus einen preussischen Manuscript oder sogenannten Tashcen – Buch* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR F 370
26. *Kriegs Regeln* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1751 a 1800?]. Sign.: IIR F 1612
27. *Oesterreich: Bericht über die Pläne zur Befestigung von Königgrätz und Pless; An Karl von Lothringen 1764* [rukopis] [S. l.: s.n.], 1764. Sign.: IIR F 1471
28. *[Konstrukce pevnostních kanonů]* [rukopis] [S. l.: s.n., mezi 1701 a 1750?]. Sign.: IIR G 372

Výběr dokumentů zahrnul vzácné novověké rukopisy převážně z 18. století, v několika případech s přesahem do 19. století. Většinově šlo o dokumenty z období vlády panovníků Marie Terezie (1740–1780) a Josefa II. (1780–1790), provenienčně se pak jedná o produkci ze střední, v několika málo případech i západní Evropy. Obsah zvolených exemplářů je vhodný jako pramen pro výzkum dějin vojenství, vojenské vědy a vojenské správy Habsburské monarchie, tedy i Českých zemí, Pruska a Francie. Stejně jako v uplynulých letech spadá většina vybraných dokumentů do dvou hlavních kategorií: příručkové literatury a vojenských předpisů především rakouské, ale i pruské a francouzské armády. Velká část rukopisů přitom obsahuje kromě textové také významnou ilustrační složku s barevnými plány různých formátů, tabulkami atd. V těchto případech je význam digitalizace a potřeba vytvoření kvalitních obrazových kopií spisů důležitá vzhledem k nutnosti zachování informací pro současné i budoucí badatele bez možného rizika porušení vazby či složených příloh uvedených exemplářů. Rukopisy předpisů představují cenný informační zdroj, neboť přestože se jedná o opisy či výtahy z vydaných předpisů, jejich vysoká hodnota spočívá v přidaných informacích či komentářích k aplikaci předpisu. U výtahu je signifikantní už jen výběr částí předpisu, které autor rukopisu akcentoval. Tyto opisy a výtahy předpisové literatury jsou proto velice důležitým komparačním materiálem pro pochopení reálné aplikace předpisů. V případě dokumentů rakouské provenience jde především o opisy či výtahy z vojenských předpisů z tereziánského a josefského období. Jedná se v první řadě

o předpisy obecnějšího charakteru (č. **1, 6 a 12**), které vycházejí ze služební části předpisu z roku 1749, dále pak z výcvikových řádů pro pěchotu (č. **5, 7, 15, 17, 20 a 21**), odvozených od výcvikové části Daunova předpisu 1749 a mladších (Lacyánských), a pro jezdecko (č. **13 a 18**), odvozených od výcvikové části předpisu 1751 (Radicati). Za pozornost stojí i opis určený pro pluk arcivévody Ferdinanda (č. **10**) nebo povelový slovníček pro pěchotu i jezdecko (č. **8**), který zjevně reagoval na zavedení jednotné velící řeči (1757). Dělostřelectvu se věnují dokumenty popisující dělostřelecké systémy (systém Liechtenstein) a hlavní části výzbroje artilerie habsburské armády, případně pevnostní kanóny obecně (č. **4, 22, 28**). Z nepřátelského tábora naopak pochází pruská příručka s kolorovanými nákresey manévrování vojska (č. **25**). Do skupiny fortifikační literatury patří rukopisy (č. **11, 14, 16, 23 a 27**). Za obzvláště zajímavý dokument lze označit č. **27**, který je zprávou určenou pro polního maršála Karla prince Lotrinského z roku 1764 a obsahuje fortifikační plány stavby opevnění měst Ples (pozdější pevnost Josefov) a Hradec Králové. Francouzská příručka č. **23** je teoretické pojednání o pevnostním stavitelství s nákresey k zaměřování staveb pevností. Velmi cenným pramenem je spis č. **14**, jehož autorem je Rudolf von Haller a pojednává o opevnění polních táborů. Historicky je cenná zpráva z Vojenské hranice, přesněji z Temešvárského Banátu z roku 1760, kterou obsahuje rukopis č. **3**. Teorii válčení a válečným řádům se věnuje rukopis č. **26**. Dalším velmi cenným historickým pramenem je spis č. **24**, sepsaný plukovním lékařem, který se zabývá nemocemi vojáků a jejich léčbou. Mimo tyto kategorie pak stojí dva oslavné rukopisy – dokument č. **2** je francouzsky psaná oslavná báseň na pruského krále Friedricha II. a rukopis č. **9** pak oslavná píseň na polního maršála a habsburského arcivévodu Karla Ludvíka Rakousko-Těšínského.

7.2 Projekt Historie a vojenství v dobovém tisku

V projektu *Historie a vojenství v dobovém tisku* v rámci grantového podprogramu Ministerstva kultury ČR VISK 7 - Kramerius (Ochranné reformátování dokumentů ohrožených degradací papíru) se jednalo o digitalizaci periodik a monografií s vojensko-historickou tematikou z období 19. a 20. století. Projekt Vojenského historického ústavu obdržel dotaci 473 000 Kč, 30 % celkových nákladů bylo hrazeno ze spoluúčasti. Následně byla zdigitalizována tato periodika:

- Nedělní Hlas lidu 1904-1913 a 1920
- Voják a kultura, ročníky 1965-1969
- Bojová příprava, ročníky 1988-1991
- Branná politika, ročníky 1938-1939
- Österreichisch-Ungarische Kriegswoche, ročníky 1914-1916
- Vojenství, ročníky 1959-1962

Dále bylo zpracováno 94 monografií, které se věnují dějinám vojenských pluků podunajské monarchie. Jedná se o publikace vydané zpravidla ve druhé polovině 19. století a na začátku století dvacátého, před první světovou válkou. Celkově bylo tento rok v projektu VISK 7 zdigitalizováno přibližně 64 tisíc stran.

7.3 Projekt Digitalizace k 1. světové válce

V roce 2020 se patrně již naposledy realizoval samostatný projekt externí digitalizace dokumentů vážících se k první světové válce. Týkal se výhradně periodika Úřední list, ročníků 1920-1926. V tomto periodiku byly zveřejňovány údaje o nezvěstných z první světové války, kteří měli být prohlášeni soudně za mrtvé. To z něj učinilo význačný zdroj pro pátrání po obětech první světové války, zvláště při možnostech využitelnosti fulltextového vyhledávání. Celkem se jednalo o přibližně 46 tisíc stran.

7.4 Digitální studovna MO ČR

Bylo pokračováno v rozšiřování digitální studovny, co se týče množství dokumentů. Na konci roku 2020 již byla překročena hranice celkově 2 milionů zpřístupněných stran. Došlo k upgradu systému na novější verzi. DSMO byla nadále provozována prostřednictvím staršího klienta na kramerus.army.cz a novějšího, který byl dostupný prostřednictvím celonárodního portálu digitalniknihovna.cz. Dostupný je taktéž stále z mobilních aplikací. V testovacím procesu je už nasazený i nový klient provozovaný na serverech MO (digitalnistudovna.army.cz/dsmo). VHÚ Praha nadále zajišťuje správu a plnění obsahem, ve spolupráci s VÚA-VHA a AKIS MO. V roce 2020 došlo k testovacímu využití výstupů nástroje PERO, vyvinutého na FIT VUT Brno, který dokáže převést do strojově čitelné podoby i texty z rukopisů. Zpřístupněny byly takto dva rukopisy z fondů VHÚ a VHA. Možnosti nástroje pro zpracování vojenských rukopisných egodokumentů byly prezentovány i prostřednictvím televize a jiných médií. Na základě výstupních dat webového analytického nástroje bylo možné vysledovat, že DSMO na adrese kramerus.army.cz zaznamenala 63 609 přístupů, z čehož bylo 30 017 unikátních. Na stránku digitalniknihovna/dsmo pak našlo od konce května do konce prosince cestu 31 241 uživatelů.

7.5 Ostatní

Externí zaměstnanec prováděl na dlouhodobě zapůjčeném kartotéčním skeneru digitalizaci knihovní kartotéky, konkrétně předmětové části. Započal pak s pracemi na zpracování kartotéky odepsaných ztrát z povodní 2002. V budoucnu je plánováno zpracování kartoték pomocí OCR a zpřístupnění prostřednictvím DSMO. Za rok 2020 bylo na specializovaném skeneru naskenováno 64 212 kartotéčních lístků.

Dále bylo na stolních A4 a A3 skenerech digitalizováno (v některých případech i včetně postprodukce) značné množství jednotlivin (publikace a jejich části, fotografie, rytiny atd.) pro badatelské, muzejní a publikační účely pracovníků VHÚ. V této kategorii bylo celkem zpracováno 30 souborů o velikosti 631,5 Mg. V roce 2020 byla vypsána dlouhodobě plánovaná veřejná zakázka na nákup kompletního digitalizačního pracoviště Knihovny VHÚ pro depozitář v Lešanech. V prosinci 2020 došlo k uzavření smlouvy s vítězným subjektem. Zakázka bude realizována v průběhu roku 2021.

8. Akvizice

V roce 2020 pokračovala Knihovna VHÚ v akviziční činnosti, takže bylo možné zajistit odpovídající nákup odborné literatury a specializovaných periodik. Celkový přírůstek fondu periodik zaznamenal mírné navýšení ze 176 na 181 titulů. Z tohoto počtu se v případě 100 českých titulů ale získalo nákupem pouze 16 (dalších 84 českých titulů bylo získáno formou výměny či daru) a z 81 zahraničních titulů bylo nakoupeno 42 a dalších 39 bylo získáno darem nebo výměnou. Přírůstek knižních publikací byl nižší než v roce 2019 a činil 1400 svazků. Z tohoto počtu bylo 434 kusů publikací pořízeno formou nákupu. Ostatní získala Knihovna VHÚ formou výměn, darů či odpisů z jiných knihoven. Nadále pokračovala meziknihovní výměnná služba, která zaznamenala v minulém roce mírný nárůst. Počet stabilních partnerů k výměně publikací vzrostl s tuzemskými institucemi ze 40 na 41, ze zahraničních institucí bylo nadále spolupracováno s 26 organizacemi. Časopis Historie a vojenství touto cestou odebírá 55 institucí.

9. Restaurování

Knihovna VHÚ Praha v roce 2020 nakonec žádnou zakázku na restaurování nerealizovala. Stalo se tak jednak z důvodů personální změny na pozici správce starého fondu, jednak z úsporných důvodů spojených s pandemií COVID-19. Restaurování knihovních dokumentů v předchozích letech vyřešilo naprostou většinu nejzávažnějších oprav a restaurátorských zásahů, u nichž by hrozilo nebezpečí z prodlení. Množství dokumentů, které potřebují restaurátorský zásah, sice zůstává stále vysoké, ale jedná se spíše o velké množství drobnějších prací, které nevyžadují okamžité řešení. Proto bylo odložení restaurování až na další rok vyhodnoceno jako oblast, v níž lze uspořít finance bez dlouhodobého ohrožení fondu i pracovního harmonogramu knihovny.

10. Další činnosti

Vzhledem k pandemii COVID-19 v roce 2020 neproběhly dosud každoroční veřejné akce pořádané VHÚ Praha a silně omezena byla také přednášková a konferenční činnost. Pracovníci knihovny se autorsky podíleli na publikacích HOFMAN, Jiří (ed.). *Lidé a hradby: bastionové pevnosti a jejich život*. České Budějovice: Veduta, 2020. 176 s. ISBN 978-80-88030-48-5 a ŠACH, Jan, MAREK, Jindřich, STRAKA, Karel, MUNZAR, Zdeněk, TOMEK, Prokop. *Historie protiletadlového vojska a PVO: průvodce expozicí 25. protiletadlového raketového pluku*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – VHÚ Praha, 2020. 47 s. Publikovali článek *Bíтва na Bílé hoře* na s. 6-26 ve speciálním čísle časopisu *Reflex* 2020 a rozhovor *Vozová hradba a rakouská generalita* ve speciálním čísle *Historie* časopisu *Týden*. Dále publikovali v časopise *Historii a vojenství* - 1 článek, 1 kratší informační článek a 1 recenzi, přičemž další recenzi odevzdali k publikování. Zpracovávali také obsáhlé knižní anotace pro webovou rubriku „*Kniha týdne*“ (součástí „*Exponátu dne*“) a podíleli se třemi rozsáhlejšími články na webové rubrice „*Kalendárium*“ (400 let od bitvy na Bílé hoře 1. - 3. část) a na aktualizaci webu vhu.cz článkem *Pro podzimní vycházky: projděte si letos otevřenou naučnou Stezku svobody 1938–1945*. Pracovníci se podíleli i na přípravě Posádkového muzea 25. protiletadlového raketového pluku ve Strakonici, nové stálé expozice do AMŽ. Spolupracovali na podpoře publikační a muzejní činnosti pracovníků VHÚ Praha.

8 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST

Nedílnou součástí aktivit VHÚ Praha je také práce vědeckovýzkumná. Ta je principiálně zaměřena na historii českého a československého vojenství, rámcově také na oblast evropského a světového vojenství a historii obecně. Důležitým předmětem zkoumání je i problematika českého a československého I., II. a III. odboje ve 20. století a zpracovávání personálií předních vojenských osobností. Výsledky výzkumu byly prezentovány formou studií v odborných časopisech a sbornících, v monografiích, aktivní účastí na tuzemských a zahraničních konferencích a seminářích, v přednáškové a expertní činnosti a také formou výstav. VHÚ Praha se výraznou měrou prezentoval ve sdělovacích prostředcích, ve vystoupeních zprostředkoval širší veřejnosti výsledky výzkumu vojenských dějin a přispíval tak k vytváření pozitivního obrazu AČR ve společnosti.

8.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY

Výběr výzkumných projektů pracovníků VHÚ Praha za rok 2020:

- 1. světová válka a historie československých legií
- Organizace a nasazení československých vojenských jednotek v období 2. světové války, Květnové a Pražské povstání 1945
- Problematika Podkarpatské Rusi v letech 2. světové války
- Perzekuce důstojnického sboru v období po únoru 1948
- ČSLA v letech 1948–1989
- Následky sovětské okupace 1968–1991
- Čeští vojáci v zahraničních mírových misích OSN 1989–2015
- Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933–1939
- Dějiny vojensko-technického vývoje a historie druhů vojsk
- Problematika válečných hrobů
- Využití fotografie jako historického pramene
- Rozvoj digitální studovny MO a zpracování projektu EGO-DOK k digitalizaci a online zpřístupnění pramenů osobní povahy a spolupráci s VUT Brno při aplikaci technologie PERO (strojové čtení rukopisů) v rámci projektu EGO-DOK

8.2 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST

Aktivní účasti pracovníků VHÚ Praha na konferencích a přednášková činnost v roce 2020 (výběr):

PhDr. Petr JANOUŠEK, Ph.D.

- Příspěvek: Na Západ hledí! Proměna zahraničních vztahů československé armády v letech 1989–1992. In: Seminář Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 29. 1. 2020.

PhDr. Jiří PLACHÝ, Ph.D.

- V zimním semestru 2020/2021 na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové vedení semináře „Československý odboj 1939–1945“.
- Přednáška: Čs. samostatná obrněná brigáda v západních Čechách, obec Myslív (odložené oslavy konce 2. světové války), 21. 8. 2020.
- Přednáška: Rodáci z politického okresu Nové Město na Moravě v zahraničním odboji, Nové Město na Moravě, 26. 9. 2020.
- Občané Podkarpatské Rusi v boji za svobodu Československa – odborné úvodní slovo na vernisáži, 1. 10. 2020.
- Přednáška: „Polsko-sovětská válka“ pro Univerzitu 3. věku HTF UK, Praha, 8. 12. 2020.

PhDr. Prokop TOMEK Ph.D.

- Přednáška: Pobyt a odsun sovětských vojsk, Vysoké Mýto – muzeum, 23. 1. 2020.

PhDr. Karel STRAKA, Ph.D.

- Přednáška: Francouzská vojenská mise v Československé republice (1919–1938), specifický subjekt pro styk a spolupráci francouzské a československé armády, Vojenské zpravodajství MO ČR, Praha, leden 2020.
- Přednáška: Československá vojenská delegace na jednáních mezinárodního výboru v Berlíně v říjnu 1938, Vojenské zpravodajství MO ČR, Praha, leden 2020.
- Přednáška: Československá vojenská diplomacie a speciální činnosti jejích orgánů v oboru ofenzivního zpravodajství proti Německu, Rakousku a Maďarsku z let 1928–1939, Vojenské zpravodajství MO ČR, Praha, leden 2020.
- Přednáška: Podíl československé vojenské diplomacie na obnově a budování československé branné moci v letech 1939–1940, Vojenské zpravodajství MO ČR, Praha, leden 2020.
- Přednáška: Stráž obrany státu 1936–1939, Velitelství Vojenské policie, Tábor, 29. 01. 2020.

9 PREZentaČNÍ ČINNOST

9.1 KALENDÁRIUM

Leden 2020

- Vernisáž výstavy „... s vědomím rizika – příběhy českých vojáků v zahraničních operacích 1990-2020“, Galerie pod radnicí, Praha 3.

Květen 2020

- Výstava *Květnové povstání 1945* - elektronická podoba.
- Zahájení sezony v Leteckém muzeu Kbely a Vojenském technickém muzeu Lešany. Otevření muzeí pro veřejnost se v roce 2020 uskutečnilo bez tradičních zahajovacích dnů.

Červen 2020

- Pietní akt v pražské Resslově ulici u chrámu svatého Cyrila a Metoděje, připomínka hrdinství československých parašutistů.
- Vernisáž výstavy *Ze Sibiře domů*, Generální štáb AČR, Praha 6.

Září 2020

- Vernisáž výstavy *Československá zahraniční armáda v roce 1940*, Generální štáb AČR, Praha 6.
- Vernisáž výstavy *Olympijské století 1920–2020 – československé a české příběhy od Antverp po Tokio*, Písecká brána, Praha 6.
- Vernisáž výstavy *V pouštní válce*, Národní památník Vítkov, Praha 3.

Říjen 2020

- Slavnostní otevření Posádkového muzea ve Strakonici, v rámci projektu Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha.
- Vernisáž výstavy *Československý zbrojní průmysl*, Kaunas, Litva.
- Zahájení výstava „*Lvem mě nazývají*“, Národní muzeum, Praha 1.

9.2 NÁVŠTĚVNOST

Celková návštěvnost v roce 2020

Armádní muzeum Žižkov	0
Letecké muzeum Kbely	39 520
Vojenské technické muzeum Lešany	59 950
Národní památník hrdinů heydrichiády	36 824
Celková návštěvnost	136 294

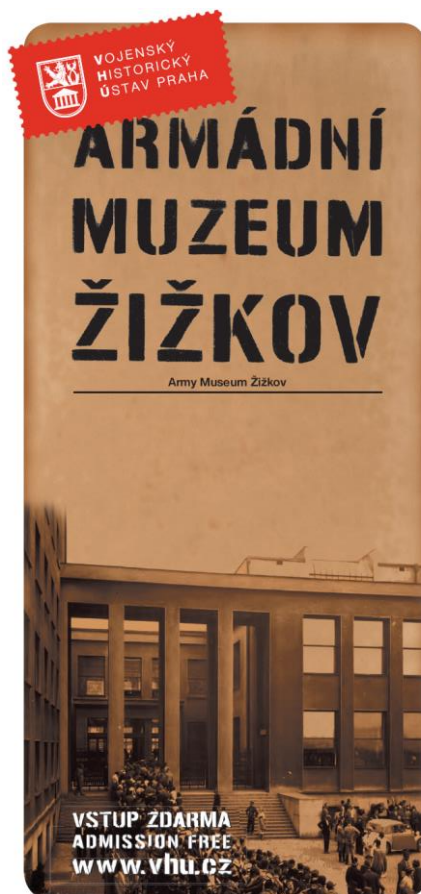
Speciálně doprovodné programy ke stálým expozicím VHÚ Praha

- Speciálně doprovodných programů pořádaných v muzeích VHÚ Praha se zúčastnilo cca 2 400 návštěvníků ve 109 skupinách, z toho:

Pro děti a mládež	9 skupin
Pro žáky a studenty (MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ)	59 skupin
Vojáci z povolání	17 skupin
Senioři	4 skupiny
Zdravotně handicapovaní	1 skupina
Ostatní skupiny	19 skupin

9.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Armádní muzeum je umístěno v Praze na Žižkově v historických budovách Památníku osvobození.



8.3.1 HISTORIE

V budově patřící do komplexu původního Památníku osvobození na úpatí Vítkova je nyní situováno Armádní muzeum Žižkov. Ve své sedmdesátileté historii prošlo podobnými dějinnými peripetemi jako celý stát. V současnosti jeho expozice prezentuje ve třech sálech historii čs. armády a odboje od počátku 1. světové války až do padesátých let 20. století. Expozice v žižkovském muzeu byla v meziválečném období dělena do pěti časových úseků:

- od léta 1914 do konce roku 1915
- 1916 a zima 1916/1917
- od jara 1917 do jara 1918
- od jara 1918 do vzniku Československa, resp. do uzavření příměří
- od vzniku státu do roku 1920, do návratu posledních transportů čs. legionářů

Za nacistické okupace, v září 1939, zabralo celý areál Památníku osvobození gestapo a vzniklo zde oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag), a to v rámci tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle. Ta spravovala muzejní, archivní i knihovní záležitosti. Muzejní exponáty ze Žižkova a Karlína přestěhovali Němci do Schwarzenberského paláce na Hradčanech, kde bylo od roku 1940 budováno německé Vojenské muzeum. Na sklonku války byly muzejní sbírky zčásti vyvezeny za hranice. Většinu se naštěstí podařilo získat zpět, některé exponáty však byly rozkradeny či zničeny.

Po válce bylo zřízeno Muzeum Památníku osvobození. Toto muzeum se zaměřilo na I. i II. odboj a bylo rozděleno na dvě základní části – období 1914-1948 a období 1939-1945.

Po změně režimu v únoru 1948 byly stávající expozice Památníku osvobození v rozporu s komunistickou ideologií a jejím pohledem na legionářskou tradici. Proto se již záhy nové vedení ústavu, s novým náčelníkem VHÚ brig. gen. Čeňkem Hruškou (budoucím náčelníkem Hlavní politické správy čs. armády), rozhodlo muzeum uzavřít a zásadně přestavět „nevyhovující“ expozice Muzea Památníku osvobození. V roce 1951 se uskutečnila výstava „30 let Komunistické strany Československa“. Po této výstavě se muzeum pro veřejnost opět uzavřelo a svůj další provoz obnovilo až v roce 1954 pod novým názvem Muzeum československé armády. Nově instalované expozice zachycovaly novodobou historii čs. armády a ČSLA (Československé lidové armády). Po pádu komunistické moci v listopadu 1989 se muzeum na Žižkově změnilo na Muzeum odboje a České armády, nyní nese název Armádní muzeum Žižkov.

8.3.2 SOUČASNOST

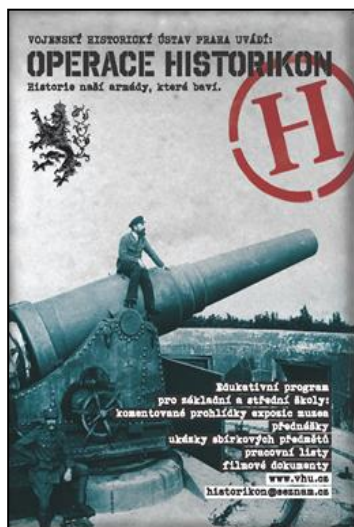


V září roku 2018 byla poklepáním na základní kámen slavnostně zahájena rekonstrukce budovy Armádního muzea Žižkov. Budova muzea byla pro veřejnost uzavřena již v roce 2017, z důvodů vyklízečích prací. V rámci rekonstrukce komplexu budov AMŽ dochází především k zásadnímu rozšíření výstavních prostor, a to zhruba na trojnásobek původních. Nejviditelnější změnou bude zastřešení původně otevřených dvorů a také nový vchod do muzejních expozic. Do muzea se bude vstupovat z boku hlavního schodiště, vstup bude v podzemí a odtud pak budou návštěvníci mířit do jednotlivých sálů. Vedle výstavních zde vznikají i sály přednáškové. Novinkou bude rozměrný sál po bývalé knihovně, tak sál pro aktuální výstavy. Část výstavních prostor bude i v přízemí jedné z administrativních budov.

V expoziční části bude nově nainstalován i výtah, který návštěvníky doveze do mimořádně atraktivních míst: až do nejvyššího patra západní budovy, kde bude umístěna kavárna s výhledem na část historického centra Prahy. Kavárna bude mít otevřenou terasu a výtvarně se bude nést v prvorepublikovém duchu. Zastřešením dvorů dojde k získání prostoru, v němž se budou konat společenské akce, koncerty atd., bude zde možné pořádat i slavnostní akty týkající se armády a ministerstva obrany, mohou zde být realizovány krátkodobé výstavy i vystaveny některé exponáty.

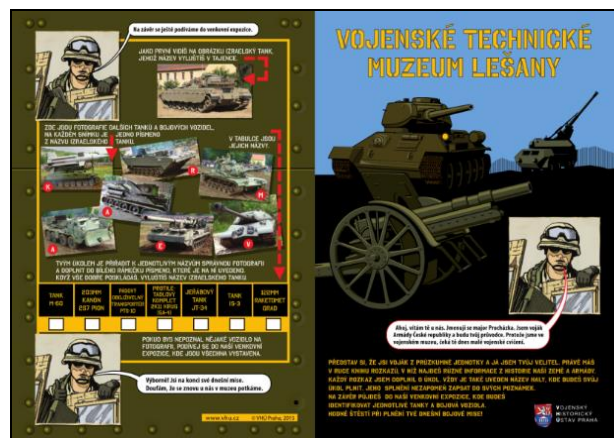
Akce pro veřejnost – Pražská muzejní noc a Den válečných veteránů, se v roce 2020 v Armádním muzeu Žižkov neuskutečnily.

9.3.3 EDUKATIVNÍ PROGRAMY

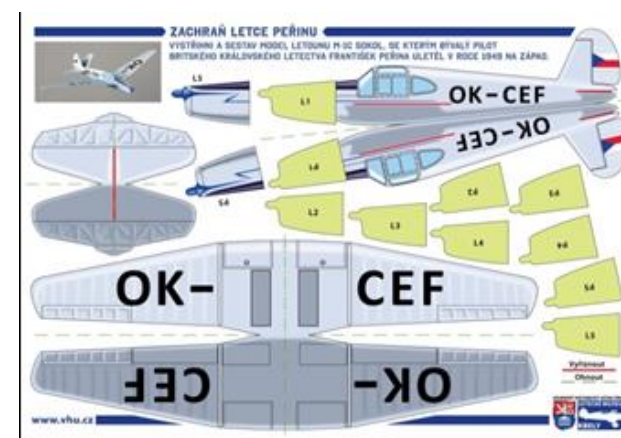


V Armádním muzeu Žižkov se za běžného provozu realizuje úspěšný edukativní projekt „Operace Historikon“. Z důvodu uzavření Armádního muzea Žižkov pro veřejnost, byl tento edukativní program, určený pro žáky ZŠ a SŠ, až do ukončení rekonstrukce muzea pozastaven.

Edukativní aktivity se realizují i v ostatních muzeích VHÚ Praha. V Leteckém muzeu Kbely, ve Vojenském technickém muzeu Lešany a Národním památníku hrdinů heydrichiády, kde probíhají komentované prohlídky pro školní skupiny. V LM Kbely pokračovala i geocachingová hra věnovaná legendárnímu československému letci Františku Peřinovi, který za 2. světové války sloužil u francouzského a britského letectva. Ke hře byl vytvořen tištěný průvodce, který zájemce při hře instruuje. Peřina byl po komunistickém puči postaven mimo službu a v dubnu 1949 odletěl s manželkou za hranice. A právě v roce 1949 hra začíná. Úkolem hráče je pomoci pilotovi najít čtyři chybějící součástky do jeho letounu. Ty jsou ukryté v uzamčených schránkách v areálu muzea. K jejich otevření musí hráč znát číselné kódy, které získá po splnění úkolů. Každá nalezená součástka má také své číslo. Sériová čísla čtyř součástek pak tvoří poslední čtyřmístný kód pro otevření výherní schránky s odměnou (papírový model Peřinova letounu M-1C Sokol).



Ukázka pracovního listu Vojenského technického muzea Lešany



Ukázka herního průvodce a odměny pro hráče (papírový model Peřinova letoun

9.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY



Muzeum bylo založeno v roce 1968 v areálu historického vojenského letiště Praha-Kbely, které bylo první leteckou základnou vybudovanou po vzniku Československa v roce 1918. Početností a kvalitou sbírek patří k největším leteckým muzeím v Evropě. V současnosti má ve sbírkách 275 letadel, z nichž 85 je vystaveno ve čtyřech krytých halách, 25 v nekrytých expozičních prostorech, 155 je uloženo v depozitářích a 10 letuschopných je provozováno. Řada letounů patří ke světovým unikátům. Expozice muzea se vztahuje bezprostředně k historii československého a českého letectví, zvláště vojenského. Pro srovnání jsou zde vystaveny také vybrané typy světově významných letadel, a kromě toho i množství leteckých motorů, součásti draků letounů, výzbroj, výstroj, stejnokroje, prapory, vyznamenání a další památky, které se vztahují k historii československého a českého letectví.

9.4.1 HISTORIE

V polovině 60. let se rozpoutala mezi odbornou leteckou veřejností živá diskuse o nutnosti zřídit specializované letecké muzeum, které by mapovalo vývoj československého letectví. Dosavadní letecké sbírky soustřeďovalo pouze Národní technické muzeum v Praze a Technické muzeum v Brně, zde ale nešlo o jejich jedinou náplň sbírkotvorné činnosti a funkci leteckého muzea vlastně pouze suplovala. Prostor tomuto tématu dal také časopis Letectví a kosmonautika, kde byla v roce 1965 uveřejněna celá řada úvah a výzev, mimo jiné i k záchraně letadel-veteránů, která se tehdy nacházela na různých místech naší vlasti, vesměs ve špatném technickém stavu.

Jako reakce na toto hnutí vznikla při NTM Letecká historická společnost, která si dala za cíl systematický sběr leteckých památek, jejich zpracování a renovaci trojrozměrných exponátů. Dalším mohutným impulzem byla anketa k letecké historii, kterou pořádal časopis Letectví a kosmonautika v roce 1966. V ní se k otázce vzniku leteckého muzea vyjadřovaly zainteresované osobnosti, mimo jiné i tehdejší náčelník Vojenského muzea VHÚ podplukovník J. Šáda. Postupně

uzrála myšlenka zřídit leteckou expozici při Vojenském muzeu VHÚ pod vedením tehdy majora Ing. Jaroslava Janečky, který se o uvedenou problematiku již delší dobu intenzivně zajímal. Díky pochopení velení vojenského letectva, konkrétně jeho velitele generála Josefa Vosáhla, byli ze stavu Vojenského výzkumného ústavu VÚ 031 vyčleněni pracovníci pro leteckou skupinu Vojenského muzea.

Zrod ve Kbelích

Palčivý problém prostoru, kde by měly být sbírky soustřeďovány, se podařilo přes některé návrhy (jako třeba Bruselský pavilón na Výstavišti) vyřešit přidělením části hangáru č. 40 na letišti ve Kbelích. Jde o hangár, ve kterém je dnes instalována největší část expozice. Zde se počaly soustavně soustřeďovat trojrozměrné exponáty pocházející od vojenského letectva, různých muzeí a aeroklubů a již v září 1967 byla otevřena první improvizovaná výstava letadel. S vidinou blížícího se výročí vzniku československého státu v roce 1968, zainteresoval Ing. Jaroslav Janečka nejširší leteckou veřejnost, aby bylo možno vybudovat opravdu důstojnou leteckou výstavu. Na té se měly podílet letecké výrobní podniky, ČSA, ČsIA, aerokluby a v neposlední řadě vojenské opravárenské závody.

Byl zřízen koordinační výstavní výbor, který měl zároveň uspořádat na letišti ve Kbelích velký letecký den. Mezitím již byl pro výstavu k dispozici celý hangár č. 40. Do tohoto úspěšně se rozvíjejícího úsilí vpadly jako blesk z čistého nebe události po 21. srpnu 1968, kdy naši republiku obsadila vojska států Varšavské smlouvy. Samo letiště ve Kbelích cizím letectvem obsazeno nebylo, neboť právě v té době probíhaly stavební práce na vzletové a přistávací dráze. Okupační vojska jej však obsadila po zemi a expoziční hangár byl dokonce několik dní střežen tanky.

Tyto skutečnosti se pochopitelně negativně promítly i do budování letecké výstavy. Byl například zcela zrušen dlouho připravovaný letecký den a termín zahájení výstavy posunut. I přes všechna negativa byla výstava slavnostně otevřena 11. října 1968 a zaznamenala obrovský úspěch. Bylo vystaveno 62 letadel, z nichž dvě třetiny již byly ve sbírkách Vojenského muzea. Uzavření expozice bylo vynuceno 15. prosince 1968 blížící se zimou. Od následujícího roku byla výstava otevřena již jako stálá sezonní expozice Vojenského muzea VHÚ a dala tak základ dnešním rozsáhlým sbírkám Leteckého muzea VHÚ.

V éře normalizace

V 70. letech probíhala postupná konsolidace situace v muzeu, přibývaly sbírky, intenzivně probíhaly opravy získaných exponátů, rostl počet pracovníků. Od poloviny 70. let se rovněž zrodila tradice představovat veřejnosti při slavnostním otevření a u příležitosti Dne letectva nové přírůstky do Leteckého muzea a jiné zajímavé exponáty včetně ukázek jejich funkce. Tato tradice je, pokud možno dodržována dodnes.

Na konci 70. let byl vypracován odvážný projekt rozšíření Leteckého muzea, který by z něj udělal multifunkční středisko letectví v Československu. Byly vypracovány rozsáhlé studie a plány, opět z iniciativy plk. Jaroslava Janečky, které byly nadřízenými orgány schváleny, ale k jejich realizaci nikdy nedošlo. Tento projekt se však projednával až do počátku 80. let. Na jeho základě prosadil plk. Ing. Janečka velkorysou reinstalaci pro rok 1988. V tomto jubilejním roce dokázal přesvědčit nejvyšší místa o nutnosti rozšířit stávající prostory Leteckého muzea o další hangáry, a hlavně celou přestavbu zafinancovat. Podařilo se získat tři starší hangáry vesměs velké historické hodnoty, ale ve velice špatném stavu. Soustředěným úsilím jednotlivých správ FMNO se podařilo opravit hangár č. 18 z 1. světové války a hangár č. 17 z první republiky a uvést je do stavu vhodného pro expozice. Zároveň byly zbudovány i venkovní prostory pro rozměrnější exponáty. V té době Letecké muzeum vystavovalo kromě letadel také těžkou bojovou techniku a prostředky protivzdušné obrany státu. Nová podoba expozice byla veřejnosti představena 8. září 1988 zároveň s velkým leteckým dnem na letišti ve Kbělicích.



V demokratických poměrech

V březnu roku 1990 odešel plk. Jaroslav Janečka do zaslouženého důchodu a jeho místo zaujal plk. gšt. Vladimír Remek. Shodou okolností došlo krátce potom k prudkému nárůstu sbírkových předmětů, hlavně těžké bojové techniky. Tento stav zcela paralyzoval činnost muzea, protože velká část z přibližně 550 kusů techniky rušených útvarů byla umístěna v prostorách Leteckého muzea.

Naštěstí se v roce 1992 podařilo získat nové depozitáře v rušeném vojenském výcvikovém prostoru Lešany. Tam se začala těžká bojová technika pomalu odvážet. Problémy s chodem muzea vyvrcholily na podzim roku 1994 propuštěním nebo přemístěním většiny z 12 stálých zaměstnanců Leteckého muzea. Dokonce se uvažovalo o stálém uzavření muzea a o nastolení v podstatě depozitního režimu. Nastalou krizi pomohl vyřešit Ing. J. Janečka, který se dočasně ujal vedení muzea a vypracoval novou koncepci pro další sezony.

Letecké muzeum bylo v roce 1995 zcela oproštěno od těžké bojové techniky a většiny protiletadlových prostředků, tyto exponáty byly přesunuty do nově vznikajícího Vojenského technického muzea v Lešanech. Letecké muzeum nově vzniklé prostory zcela využilo pro prezentaci československého letectví. V létě 1995 byla dokonce otevřena nová expoziční hala H-220, která byla převážně věnována historii ČSA. Nicméně velice vážná personální a prostorová situace přetrvávala. Přibývalo rozměrných exponátů a ubývalo pracovníků, kteří by je měli ošetřovat. Došlo také k vážnému poškození střešní krytiny hangáru H-18, takže musel být uzavřen a většina letadel byla vystěhována.

Rozvoj a nové hangáry

Zásadním zlomem v situaci Leteckého muzea byl nástup nového ředitele VHÚ pplk. Aleše Knížka v září 2002. Na všechna muzea VHÚ Praha se přestalo nahlížet jako na obtížný přívěsek, ale naopak začala být chápána jako základní kámen smyslu činnosti této instituce. To se projevilo v okamžitém přílivu financí do nových projektů muzeí, a hlavně ve zvýšeném důrazu na kvalitu sbírek a jejich evidenci.

Tak mohla být ve Kbelích již v říjnu 2003 otevřena zcela nová expozice v bývalém kinosále H-88. Tento hangár je vůbec jedním z prvních, který byl do Kbel přenesen z Chebu již v roce 1919. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru spatřit letouny, které v něm stály již ve dvacátých letech minulého století, ve zcela nově pojaté expozici. Hned na jaře příštího roku byl obdobným způsobem zrekonstruován historický hangár H-18. V něm expozice plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až po rok 1938. Interiéry obou hangárů kladou důraz na celkový dojem a atmosféru doby, zároveň umožňují prohlídku vystavených exponátů bez rušivých momentů, což byla hlavní vada původních expozic. Dalším krokem byla v roce 2009 renovace obdobného historického hangáru H-87, kde je v současné době umístěna expozice 2. světové války. Nicméně stále přetrvávají problémy s umístěním exponátů, velká část je vystavena pod širým nebem a trpí povětrnostními vlivy. Leteckému muzeu stále chybí několik hangárů, aby mohlo důstojně prezentovat své sbírky.

V současné době má Letecké muzeum Kbely více než 2000 sbírkových předmětů, které se váží k letectví, kosmonautice, parašutismu a meteorologii. Z těchto předmětů je však vystaveno v expozicích pouhých 298 kusů. V evidenci Leteckého muzea se nachází 278 letadel všech druhů, vystaveno je 124 strojů, a to nejen ve Kbelích. V expozici naleznete i oba typy prvních proudových stíhaček nasazených ve 2. světové válce, Me-262 Schwalbe, jako v jediném muzeu na světě! Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje 12 letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu.

9.4.2 STÁLÁ EXPOZICE

Expozice Leteckého muzea se z původního jediného hangáru v roce 1968 postupně rozrostla na stávajících pět hangárů se stálými expozicemi, sál pro příležitostné výstavy a na rozsáhlé venkovní výstavní prostory. V současnosti je v jednotlivých hangárech a na venkovních plochách vystaveno celkem 128 letadel, téměř 50 motorů a desítky dalších částí letadel, jako jsou vrtule, přístrojové vybavení, letecká výzbroj a další komponenty. Kryté expozice jsou doplněny figurínami v dobové výstroji pro létající i pozemní personál, automobily a dalším vybavením nezbytným pro zabezpečení letového provozu.

Československé letectvo 1918–1924

Hangár zakladatele Leteckého muzea Kbely plukovníka Jaroslava Janečky

Hangár typu Hart je vůbec jeden z prvních postavených ve Kbelích, kam byl převezen z Chebu již v roce 1919. Během 2. světové války jej německá armáda přebudovala na kinosál a pro tyto účely se používal až do počátku 80. let minulého století. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru ve zcela nově pojaté expozici spatřit letouny, které v něm stály již ve 20. letech minulého století.

Hangár byl při slavnostním otevření pojmenován po zakladateli muzea plukovníku Ing. Jaroslavu Janečkovi. Ve druhém ročníku Národní soutěže muzeí získal Vojenský historický ústav za záchranu a zpřístupnění této památky cenu Gloria musaealis v kategorii Muzejní počin roku 2003. K nejvýznamnějším exponátům patří francouzský stíhací letoun SPAD VII z období 1. světové války a první vojenský letoun československé konstrukce Letov Š-2. Expozice je doplněna ukázkou letecké dílny včetně dobového vybavení a součástí letadel.

Československé letectvo 1925–1938

Hangár spoluzakladatele Leteckého muzea Kbely Jana Sýkory

Historický hangár rakouské konstrukce typu Wagner, jeden z prvních, který byl postaven na kbelském letišti po vzniku Československa. Pro expoziční účely byl poprvé zprovozněn v roce 1988. Další opravy a vybudování nové expozice proběhly v roce 2004. Při znovuotevření v roce 2004 byl hangár pojmenován po spoluzakladateli a dlouholetém restaurátorovi Leteckého muzea panu Janu Sýkorovi, díky jehož dovednosti a pílí dnes můžeme obdivovat mnohé vystavené historické letouny. Expozice v tomto objektu plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až do roku 1938. Ke strojům symbolizujícím vývoj a úspěchy našeho letectví patří především standardní československá stíhačka našeho letectva před 2. světovou válkou – Avia B-534, dále první dopravní letoun

československé konstrukce Aero A-10, vítězný letoun Il. ročníku rychlostních závodů o Cenu prezidenta republiky – Aero A-18C dosahující maximální rychlosti 275 km/h, ale i další význačné typy domácí konstrukce a výroby.

Letectví 2. světové války

Hangár generála Karla Janouška

Jde o druhý hangár typu Wagner využívaný Leteckým muzeem a zároveň jeden ze tří hangárů tohoto typu dochovaných na letišti ve Kbélích. V průběhu let 2007 a 2008 utrpěl hangár devastující škody nápořem větrných smrštů Kyrill a Emma. Ve druhé polovině roku 2008 prošel generální opravou, po jejímž dokončení v něm byla vybudována nová stálá expozice 2. světové války.

Při příležitosti slavnostního otevření v červnu 2009 byl pojmenován po generálu Karlu Janouškovi, který v letech 1940–1945 působil ve funkci generálního inspektora československého letectva ve Velké Británii. Expozice prezentuje zejména letouny a další předměty vztahující se k činnosti československých letců. Jde zejména o sovětské letouny – bitevní Iljušin Il-2m3 a stíhací Lavočkin La-7, dále britské cvičné stroje De Havilland DH-82 Tiger Moth a Norduyn Harvard Mk.II. či francouzský cvičný Morane Saulnier MS-230. Cennými exponáty jsou také německý proudový letoun Messerschmitt Me 262B a německá řízená puma Fritz X.

Proudové letouny 1. generace

Hangár č. 17 typu Pícha byl standardním hangárem československé konstrukce ve 30. letech minulého století. Na kbelském letišti se dodnes dochovalo několik hangárů tohoto typu. Hangár byl pro výstavní účely poprvé zprovozněn v roce 1988 a až do roku 2008 zde byly vystaveny letouny a další předměty z období 2. světové války.

Po opravě hangáru č. 87 v něm našly svoje místo stroje reprezentující proudové letouny 1. generace, z nichž některé vznikly již v letech 2. světové války a zbývající záhy po jejím skončení. V současné době jsou zde umístěny letouny Avia S-92 (v Československu sestavený Messerschmitt Me 262A), britské stíhačky Gloster Meteor F Mk.8 a De Havilland Vampire FB Mk.6, sovětský stíhací Jakovlev Jak-17 a americký cvičný Lockheed T-33.

Cvičné poválečné letouny

Expozice se nachází v hangáru č. 43. Hangár systému Pícha stojí poblíž hlavního vchodu muzea, zároveň přiléhá k ploše 24. základny dopravního letectva Kbely. Hangár nabízí návštěvníkům expozici cvičných proudových letounů z poválečné doby.

V hangáru je k vidění polský letoun PZL TS-11 Iskra, vedle něj stojí československý letoun Aero L-29; „Delfína“ využívaly k výcviku všechny státy Varšavské smlouvy kromě Polska (to upřednostnilo svůj vlastní letoun Iskra). Dále je zde k vidění cvičná verze MiGu-15 (UTI) a čtveřici doplňuje legendární Aero L-39 Albatros. V tomto případě jde o letoun ve speciální kamufláži připomínající 40. výročí prvního vzletu L-39 a také konstruktéra Jana Vlčka, který Albatros vytvořil. Délka hangáru č. 43 je přes 50 metrů a hloubka přes 11 metrů. Pochází z první poloviny 30. let a stojí stále na tomtéž místě, jako v době svého vzniku. Původní je jeho nosná konstrukce, která prošla renovací. Hangár byl plechový, a i nyní je opláštěn stříbrně zářícími deskami. Hangár byl těžce poškozen na konci druhé světové války, při náletu amerických letadel. První nálet se uskutečnil v březnu 1945, druhý 16. dubna 1945.

Československé letectvo po roce 1945

Tento dosud největší expoziční hangár byl postaven po skončení 2. světové války na místě čtyřech bombardováním zničených hangárů typu Pícha. Od založení muzea až do roku 1988 byl jediným expozičním hangárem muzea.

Ve vstupním prostoru hangáru je instalována výstava Letadla a létání ve Kbelích, která připomíná slavné okamžiky našeho letectva v letech 1918–1938, období okupace i poválečný vývoj vojenského letectva s přihlédnutím k historii letiště a současnosti základny. V závěrečné části je shrnuta historie Leteckého muzea a pohled na jeho možný vývoj v budoucnosti. V hangáru samotném se nachází téměř 60 letounů a množství dalších sbírkových předmětů, dokumentujících vývoj československého vojenského, dopravního a sportovního letectví po roce 1945. Období budování vojenského letectva po 2. světové válce zastupují stíhací letouny Avia S a CS 199, dopravní Aero C-3A, bitevní Avia B-33 a některé další stroje. Mladší historii představují Jak-23, řada migů počínaje MiGem 15 a 17 přes MiG-19 až po MiG-21 a MiG-23. V expozici nechybějí ani proslulé československé konstrukce Aero Ae-45, Let L-200 Morava, československé vrtulníky, známé stroje Zlin a vrchol československého leteckého průmyslu Aero L-29 Delfín a L-39 Albatros. Z prostorových důvodů jsou v tomto objektu připomenuty i meziválečné tradice československého letectví. Toto období zde reprezentuje akrobatický stroj Avia Ba-122 “krále vzduchu” Františka Nováka a jediný obojživelný letoun ČSA – Saunders Roe Cloud. Závěr je věnován podílu Československa na kosmickém výzkumu. Vystavena je návratová kabina kosmické lodi Sojuz 28 spolu se skafandrem jediného československého kosmonauta Vladimíra Remka.

Hangáry Staré Aerovky

Jedná se o výstavní prostory v historických hangárech č. V a VI v areálu Stará Aerovka na letňanském letišti, jež byly v rámci programu Kulturní dědictví a současné umění zrekonstruovány díky grantu z EHP a Norských fondů. Hangár č. V byl postaven v rámci budování nových prostor pro firmu AERO v letech 1940–1941. Po rekonstrukci je v něm umístěna expozice bombardovacích a bitevních letounů a stíhacích bombardérů z období od 2. světové války až do 80. let minulého století. Je zde umístěn letoun Aero C-3A (Siebel Si-204), trup bombardovací verze Aero C-3B, přední část sovětského letounu Petljakov Pe-2, letouny Suchoj – Su-7, Su-22. Hangár č. VI je historicky prvním hangárem firmy AERO

k sestavování a zalétávání letadel. Původně byl vybudován již v roce 1920 na jihovýchodním okraji kbelského letiště, v průběhu výstavby nového areálu pro firmu AERO na jihovýchodním obvodu letiště v Letňanech byl demontován a přemístěn do nových prostor. Nyní je zde expozice historie firmy Aero. Hlavními exponáty je čtveřice letounů, z nichž nejstarší, stíhací Aero A-18 z roku 1923, vzlétl na nebe právě z tohoto hangáru. Doplňují jej neméně cenné prototypy letounů L-29 Delfín ve verzi XL-29-2, L-39 Albatros ve verzi X-02 a L-159 Alca.

Venkovní expoziční prostor

Již od počátku existence muzea byly některé letouny, zejména pro jejich rozměry, vystaveny pod širým nebem. Také tato expozice prošla řadou proměn, naposledy v roce 2007. Nyní je rozdělena na několik částí. V jedné jsou vystaveny dopravní a transportní letadla a vrtulníky. Vystavené stroje doplňují výstavu Letadla a létání ve Kbelských a zároveň dokumentují historii dopravního letectva Armády České republiky a zdejší 24. základny dopravního letectva. Dalším významným exponátem umístěným na ploše je první proudový letoun používaný ČSA – Tupolev Tu-104. Zároveň jde o nejrozměrnější stroj ve sbírkách muzea. Mezi další letouny vystavené venku patří stroje významných typů západní konstrukce, vystavené pro srovnání s technikou používanou naším letectvem. Závěrečná část je pak věnována bojovým letounům řady Mikojan-Gurjevič a Suchoj používaných československým a českým vojenským letectvem od počátků 50. let 20. století až do doby zcela nedávné.

Létající exponáty

Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje několik letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu. Mezi nejznámější patří dvouplošník Aero C-104S, aerotaxi L-200 Morava, Zlíny Z-126 a akrobatický Z-226. V akci je můžete spatřit například při zahájení sezony v Leteckém muzeu či během Tankového dne ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Bývají však i ozdobou dalších leteckých dnů.



9.4.3 VÝSTAVA



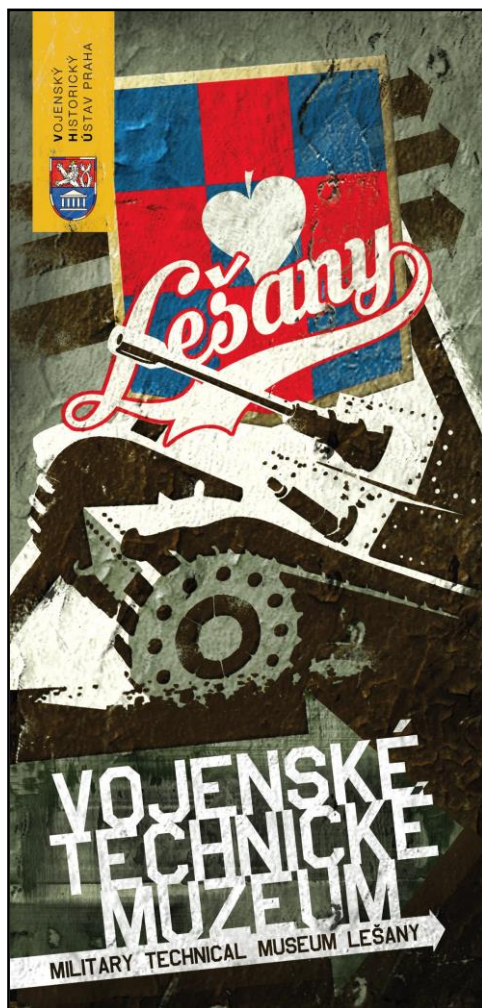
Od roku 2013 mohou zájemci navštívit výstavu „Letecká výroba na území Čech a Moravy v letech 1939–1945“ umístěná v hangáru č. 40. Autoři Jan Sýkora, Miroslav Khol a Alois Veselý představili jednu z méně známých, ale významných kapitol naší historie v období 2. světové války. Výstava seznamuje návštěvníky nejen se začleněním československého leteckého průmyslu do systému německého válečného zbrojení, ale i s přeměnou výrobních programů řady dalších továren, které se dosud leteckou výrobou vůbec nezabývaly.

Kupříkladu i bývalé textilky vyráběly součásti do letadel. Nejedná se o plný výčet všech aktivit, výběr záležitosti se zvláštním zřetelem k výrobě v oblasti Prahy. Výstava představuje celou řadu sbírkových předmětů, které se doposud ukrývaly v depozitářích. Bezpochyby nejzajímavější instalací je bokorys letounu Siebel Si-204 v měřítku 1:1 doplněný o jednotlivé součásti vyráběné na našem území. Expozice připomíná rovněž nálety na centra protektorátního leteckého průmyslu i odbojovou činnost českých dělníků a konstruktérů.

9.4.4 AKCE PRO VEŘEJNOST

Každoroční akce pro veřejnost, které se pořádají v Leteckém muzeu Kbely – Zahájení muzejní sezóny a Pražská muzejní noc, nebyly v roce 2020 realizovány. Důvodem byla nepříznivá epidemiologická situace, způsobená pandemií COVID-19.

9.5 VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY



Mezi obcemi Krhanice a Lešany u Týnce nad Sázavou, v prostoru bývalých dělostřeleckých kasáren, se od roku 1996 nachází expozice Vojenského technického muzea. V současné době ji tvoří více než 700 historických tanků, kanonů, motocyklů, obrněných, nákladních a osobních vojenských vozidel, raketová technika, spojovací a ženijní prostředky a logistický materiál pocházející z období od roku 1890 až do současnosti.

9.5.1 HISTORIE

Vojenské technické muzeum Lešany je nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Nachází se asi 40 km jižně od Prahy na levém břehu řeky Sázavy, poblíž malé vesnice Lešany, nedaleko Týnce nad Sázavou. Objekt, ve kterém sídlí muzeum, má zajímavou historii.

V letech 1943–1945 zde byla vybudována pobočka koncentračního tábora Flossenbürg. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergranadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.

Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948 i 1989

Po únorovém převratu, kdy nový komunistický režim začal tvrdě nakládat se všemi svými odpůrci, bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení tábora nucených prací v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války.

Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob. V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany. Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.

Kasárenské objekty byly přiděleny Historickému ústavu Armády České republiky v únoru 1995. Tomu předcházela jednání mezi vedením ústavu a Generálním štábem AČR o využití celého objektu, v němž již tou dobou byla, po redislokaci 217. protitankového pluku a 103. praporu chemické obrany na Slovensko v roce 1992, uložena část historické techniky. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Historickým ústavem AČR.

Dalším krokem bylo využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky široké veřejnosti. Touto fází úprav byla zahájena výstavba lešanského muzea. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Od první expozice k současnosti

Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. Po roce 1999 se začal obraz muzea podstatně měnit. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962.

Kromě toho muzeum staví na tradicích a snaží se ukázat také technický um několika generací československých konstruktérů minulého století. V současné době jsou návštěvníkům sbírky prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky, ale také na volném prostranství.

Mezi nejcenější exponáty muzea patří zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO.

Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování do zcela původního stavu. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek. Tradičními akcemi se stalo jarní zahájení návštěvnické sezony a Tankové dny pořádané na konci letních prázdnin. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru. Vzorem jsou od samého počátku britská muzea, která v současné době udávají tón ve vývoji světového muzejnictví v této oblasti.

9.5.2 STÁLÁ EXPOZICE

Sbírky jsou široké veřejnosti prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky a na volném prostranství. Rozsahem a složením svých sbírek, v nichž je zastoupen nejeden světový unikát, se toto muzeum řadí mezi nejvýznamnější evropské instituce svého druhu.

Hala č. 1: období let 1918–1938

Hala původně sloužila pro garážování 122mm raketometů vz. 70 "GRAD", kterými byl vyzbrojen dělostřelecký pluk. Do současné podoby byla expozice přepracována v letech 1999–2000 a pro veřejnost zpřístupněna 27. května 2000. Po vstupu do haly se návštěvníci ocitnou na nádvoří bývalých kasáren rakousko-uherské armády, na kterém mohou vidět například 50cm minomet soustavy STOREK. Je to největší konstrukce brněnské Storkovy strojírny. Jediný vyrobený kus byl v letech 1917–1918 zkoušen rakousko-uherskou i německou armádou, do výzbroje však zaveden nebyl.

Dalšími zajímavými sbírkovými předměty v této části expozice jsou námořní a dělostřelecké miny. Dělostřelecká výzbroj východní fronty 1. světové války je prezentována ruským 107mm polním kanonem vyrobeným v Japonsku. Výzbroj československých legií bojujících v letech 1. světové války v Rusku je prezentována ruským 7,62cm horským kanonem vz. 09 z Putilovské zbrojovky. V další části expozice návštěvník prochází kolem dobové autodílny, spojovací ústředny a celé řady předválečných velitelských a nákladních automobilů a motocyklů, které jsou, včetně figurín ve stejnokrojích, zasazeny do věrného prostředí první republiky. Mezi nejcenější exponáty patří hasičský automobil PRAGA L, jehož podvozek byl vyroben v roce 1926.

Unikátní je především kolekce třinápravových vozidel PRAGA AV, ŠKODA 903 a TATRA 26/52, kterou nelze spatřit v žádném jiném muzeu. Dalším zajímavým exponátem je zásahový automobil PRAGA AN, který sloužil v roce 1938 u jednotek Stráže obrany státu. Po okupaci byl zabaven a používán gestapem. Předválečné střední vojenské nákladní automobily reprezentuje zejména PRAGA RV, která byla československou armádou objednána v roce 1935. Toto vozidlo mělo na svou dobu ojedinělé jízdní vlastnosti a jako jeden z nejmodernějších typů naší armády se stalo synonymem krizového období předmnichovského Československa.

Příznivci motocyklů zde najdou celou řadu různých předválečných značek, kterými byla vybavena československá armáda. Velmi zajímavý je např. robustní motocykl PRAGA BD 500 konstruktéra J. F. Kocha. Do výzbroje převzala československá armáda celkem 79 motocyklů tohoto typu. Vývoj československé tankové techniky ze začátku 30. let 20. století představuje tančík MU-4 ze Škody Plzeň, který byl projektován a vyroben pro „útočnou vozbu“ v roce 1933. Do výzbroje československé armády nebyl zařazen z důvodu zavedení konkurenčního tančíku vz. 33 z ČKD Praha. Posledním přírůstkem této haly je dokonale zrenovovaný tančík PRAGA Stvr m/37, dodávaný do Švédska.

Hala č. 2: období let 1939–1943

Tato hala, podobně jako následující, původně sloužila pro garážování 152mm samohybných kanonových houfnic vz. 77 „DANA“, které byly ve výzbroji dělostřeleckých oddílů 9. dělostřeleckého pluku od začátku 80. let až do roku 1994. Do své současné podoby byla hala reinstalována v roce 2001. Tematicky je zde expozice rozčleněna do třech prostorů. V první části návštěvník prochází bunkrem, který symbolizuje obranná opatření Československa proti útoku ze strany Německa ve druhé polovině 30. let. Nejdůležitější částí těchto opatření byl právě pevnostní systém, který se budoval od roku 1935.

Práce na výstavbě opevnění v Československu byly ukončeny předčasně počátkem října 1938, poté co československá vláda na nátlak svých politických spojenců přijala tzv. „Mnichovskou dohodu“. „Lešanský bunker“ je vybaven plynovými a dýmovými filtry, které byly vyrobeny firmou CHEMA v roce 1938. Výzbroj tvoří 7,92mm těžký kulomet ZB vz. 37. V roce 2009 byla tato část expozice doplněna o předválečný československý tank LT vz. 35. Po službě u Pluku útočné vozby 2 ve Vyškově (v období okupace v německé armádě pod označením PzKpfw 35(t)) se po ukončení války dostal jako součást válečné kořisti do USA (Aberdeen) a do své vlasti se vrátil až v říjnu 2008. Je důkazem vynikající úrovně československého předválečného průmyslu.

Druhá část haly je věnována období Protektorátu Čechy a Morava. Vystavené exponáty jsou včleněny do jednotlivých dioramat. Návštěvník zde najde kromě německých prostředků především protektorátní produkci největších českých zbrojovek a automobilek pro německou armádu. Prezentován je další příklad produkce tankové techniky od firmy ČKD (BMM – Böhmisch-Mährisch Maschinenfabrik). Její lehký tank LT vz. 38 byl zaveden do výzbroje československé armády a po okupaci byl vyráběn pod označením PzKpfw 38(t) pro německý wehrmacht. Od roku 1944 zahájila BMM výrobu stíhače tanku pod označením Jagdpanzer 38(t) „Hetzer“. Vystavený stíhač se dostal zpět do expozice v roce 2006, po téměř ročním restaurování. Následující část expozice je věnována vozidlům z protektorátní produkce Škody Mladá Boleslav a Tatra

Kopřivnice. V garáži návštěvník uvidí dřevěnou kabinu těžkého nákladního automobilu TATRA-111, která se pro potřeby německé armády vyráběla už v roce 1942. Velmi cenným exponátem je ŠKODA typ 956. Toto vozidlo s pohonem 4×4 i přes nesporné kvality nebylo sériově vyráběno.

Poslední část expozice připomíná účast českých a slovenských dobrovolníků v bojích v severní Africe. Československé jednotky (Čs. pěší prapor 11. – Východní, později reorganizovaný na Čs. 200. lehký protiletadlový pluk – Východní) proslul hlavně svým statečným bojem v obleženém libyjském Tobrúku. Vystavený automobil BEDFORD MWC 15-cwt je jednou z několika málo dochovaných tzv. „water tanks“, které sloužily na severoafrickém bojišti. Jednotky německého Afrika-Korpsu představuje vozidlo HORCH 108 s lafetovaným protiletadlovým kanonem vz. 38. Německého spojence, italskou armádu, připomíná dělostřelecký tahač SPA TL 37 automobilky FIAT.

Hala č. 3: období let 1944–1945

Poprvé mohli návštěvníci zhlédnout halu v této podobě na konci května 2002. Tematicky je expozice rozdělena do dvou částí. V první, která má bílý podklad, jsou instalována dioramata, symbolizující boje v zimních podmínkách na východní frontě. Návštěvník zde najde celou řadu exponátů z výzbroje německé armády, jako například unikátní 10,5cm bezzákulový kanon L.G. 42, který byl v malém počtu vyráběn především pro německé výsadkové jednotky a pro útvary Luftwaffe. Vedle je německý 15cm raketomet NEBELWERFER, který používal rotační rakety zajímavé konstrukce – přední část byla tvořena raketovým motorem uzavřeným tryskovým dnem s 26 šikmými tryskami, v zadní části byla umístěna bojová hlavice. Před ním stojí kolopásový motocykl NSU-HK 101, který byl schopen jízdy i ve velmi těžkém terénu. Sovětské samohybné dělostřelectvo je zastoupené samohybným kanonem SU-76 a 152mm kanonovou houfnicí ISU-152, která se na frontě objevila až v závěru 2. světové války.

Návštěvník zde také může vidět jednu z nejobávanějších zbraní – raketomet „Kaťuša“ s označením BM-13 umístěný na podvozku amerického vozidla STUDEBAKER US-6. Mezi nejcennější exponáty této haly patří technika, která byla ve výzbroji 1. čs. armádního sboru v SSSR, jehož základ byl formován v roce 1942 v sovětském Buzuluku. Obrněný automobil BA-64B pochází z výzbroje tankového praporu 1. čs. samostatné brigády. Z celkového počtu 10 kusů se do osvobozené vlasti vrátilo celkem 6 vozidel.

Ve druhé části expozice se návštěvník ocitne na plzeňském náměstí, které je 6. května 1945 zaplněno americkou válečnou technikou. Velké dioráma připomíná návštěvníkům postup 3. americké armády generála Pattona do Čech a osvobození území západně od demarkační čáry Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Návštěvníci mají možnost spatřit kromě jiného i americký střední tank SHERMAN M 4A1, který je vyzbrojen 76,2mm kanonem, a třínápravový nákladní automobil s náhonem na všechna kola GMC 353. Zajímavá je i vojenská verze amerického motocyklu HARLEY-DAVIDSON WLA. Poslední novinkou této haly je americký stíhač tanků M-36 JACKSON.

Hala č. 4: období let 1945–1950

Technika a vybudovaná dioramata v této hale představují složité období Československa od ukončení války do konce 50. let. Základ expozice tvoří dvě kolony vozidel. V první koloně, ve směru prohlídky, je seřazena britská technika, která představuje příjezd Čs. samostatné obrněné brigády z Francie na naše území a její začlenění do výzbroje poválečné československé armády. Bohužel ve druhé polovině 50. let byla z ideových důvodů tato „západní“ technika ničena. Z původní výzbroje brigády se ve sbírce muzea dochoval pouze kolový obrněný automobil HUMBER, který je zde vystaven, a vrak tanku CROMWELL, který se nachází v depozitáři muzea. Další vystavená britská válečná technika byla přivezena v posledních několika letech z Velké Británie a výrazně doplňuje celou expozici.

Dioramata ve druhé části haly svou symbolikou červené oblohy a zatýkaných osob ukazují konec demokratického systému v Československu a nastolení nového komunistického režimu. Toto období reprezentuje zejména TATRA 600 „Tatraplán“. První sériový vůz byl vyroben v červnu 1948 a pro své kvality byl exportován do 17 zemí světa. Je zde také k vidění motocykl JAWA 250 „Pérák“. Tento název získal díky na svou dobu pokrokovému odpružení obou kol. Jeho výroba byla zahájena v roce 1946 a svou moderní koncepcí předstihl ostatní světové typy s dvoudobým motorem. Prvním poválečným vozidlem vyráběným mladoboleslavskou Škodou byla ŠKODA 1101 Tudor.

Hala č. 5: období let 1950–1962

Reinstalace této haly skončila v roce 2004. Celá expozice přibližuje návštěvníkům období 50. let, které bylo hlavně ovlivněno studenou válkou mezi „východem“ a „západem“. První část haly symbolizuje budování socialismu v Československu a představuje naši armádu, která byla od roku 1955 členem Varšavské smlouvy. Na začátku haly je postavena replika bunkru. Po komunistickém převratu začala armáda opět udržovat pevnostní objekty na naší západní a jižní hranici. 85mm pevnostní kanon vz. 44/59, který je vystaven v „palebné poloze“, byl původně namontován v pevnostním objektu nedaleko moravské obce Šatov.

Na tvrdou unifikaci československé armády na sovětskou výzbroj a techniku doplatily kromě jiných projektů také prototypy terénních vozů ze Škody Mladá Boleslav. Zde stojí vedle sebe Škoda 998, obojživelník verze 972, radiovůz a velitelská verze 973 „Babeta“. Tento velitelský vůz považují odborníci za jeden z nejlepších terénních vozů své doby. Výroby se ale bohužel nedočkal. Z dalších zajímavostí lze v této hale vidět Tatra 805 Komando, což je speciální úprava klasické Tatra 805, která byla pro potřeby výsadkových jednotek československé armády přepravována v nákladních kluzácích.

Těsně před „železnou oponou“ stojí známý polopásový obrněný transportér OT-810, který vznikl rekonstrukcí německého válečného transportéru a vyráběl se na přelomu 50. a 60. let na Slovensku v PPS Detva. Po překonání „hraničního pásma“ se návštěvník dostane na „západ“, kde najde příklady vojenské techniky z výzbroje některých armád členských států NATO. Německý Bundeswehr představuje lehký nákladní automobil UNIMOG S 404 se spojovací nástavbou. Britský zbrojní průmysl je zde zastoupen dvěma kolovými obrněnými vozidly FERRET a SARACEN a také letounem AUSTER v kamufláži belgického letectva.

Českého návštěvníka určitě překvapí umístění československých motocyklů do této „kapitalistické části“. Jde o soubor motocyklů JAWA, které byly od roku 1957 dodávány finské a švédské armádě. Pro jízdu na sněhu byly vybaveny lyžemi.

Hala č. 6: Ostravská operace – „tanková bitva“ (březen–duben 1945)

Tato hala původně sloužila 9. dělostřeleckému pluku. Byla zde garážována spojovací, velitelská a průzkumná vozidla velitelské baterie. Od září 2002 do února 2003 se hala stavebně upravovala a následně byly zahájeny práce na dioramatech. Pro veřejnost byla tato první interaktivní expozice v lešanském muzeu zpřístupněna v srpnu 2003. Expozice je věnována Ostravské operaci, která patřila mezi nejtěžší operace závěru 2. světové války. Sovětská a československá vojska musela překonat nejen složitý horský a zalesněný terén, ale i zdolat celý obranný systém vybudovaný na přístupech k Ostravě v období předmnichovské republiky. Návštěvník prochází zákopem ve směru postupu sovětských a československých jednotek, na bojišti po obou stranách je umístěna celá řada bojové techniky. V polovině expozice návštěvník podchází sovětský střední tank T-34/85, nouzový východ tanku je otevřen a osvětlen, takže je možné vidět praktický celý řidičský a bojový prostor včetně jeho obsluhy.

V závěru expozice se návštěvník dostává do obranných pozic německé armády, vpravo je v palebné pozici německý střední tank Pz.Kpfw. IV a vlevo k palbě připravený německý protitankový kanon PaK 40 ráže 75 mm. Nakonec návštěvník vstoupí do pevnostního objektu, který je příkladem použití československého pevnostního systému německou armádou na konci 2. světové války. Kromě věrného prostředí je hala také ozvučena několika zvukovými okruhy, od dělostřelecké a raketometní palby před vstupem do haly přes řev tankových motorů až po střelbu pěchotních zbraní ze střílen bunkru.

Hala č. 7: Protiletadlové dělostřelectvo

Hala původně sloužila, spolu s vedlejší halou č. 8, jako sklad vojenského materiálu, který byl určen pro mobilizačně vytvářené jednotky 217. protitankového pluku. Dnes jsou zde instalovány protiletadlové kanony a různé přístroje pro řízení palby, které byly určeny k zjišťování základních údajů pro vedení protiletadlové palby. Kromě protiletadlových kanonů vyrobených v závodech Škoda v meziválečném období je zde umístěna také celá řada kanonů vyrobených především v Německu, ale i ve Francii a Velké Británii. Mezi nejceněnější exponáty patří zejména výrobky již zmiňovaných Škodových závodů. Vystaven je zde např. 7,65cm protiletadlový kanon 8/700. Jde o zbraň, která byla konstruována pro zahraničního zákazníka koncem 20. let dvacátého století a měla sloužit jak proti vzdušným, tak i pozemním cílům.

Největší prostor je věnován protiletadlovým kanonům, které byly používány v průběhu 2. světové války. Návštěvník zde najde známý německý protiletadlový 88mm kanon vz. 37 i jeho modernizovanou verzi vz. 41. Ta byla určena k palbě na těžké spojenecké bombardéry operující ve velkých výškách. Boje našich vojáků na Středním východě a v severní Africe symbolizuje 40mm protiletadlový kanon Bofors. Tento legendární kanon byl jednou z nejúspěšnějších zbraní svého druhu. Během 2. světové války ho používaly prakticky všechny zúčastněné armády.

Francouzský zbrojní průmysl je zde zastoupen 25mm PLK Hotchkiss, který byl také používán československými vojenskými jednotkami ve Francii na začátku války. Z dalších zajímavostí lze vidět německý ústřední zaměřovač vz. 40. Toto zařízení sloužilo k výpočtu prvků střelby, které byly přenášeny elektrickým zařízením na kanony. Po roce 1945 tyto zaměřovače sloužily také v československé armádě u protiletadlových baterií, které byly vyzbrojeny 88mm PLK vz. 37 a 105mm PLK vz. 38.

Velkou raritou je plně automatizovaný československý 100mm kanon PLK čs-R-11, který byl vyvrcholením vývojové řady protiletadlových zbraní konstruovaných ve Škodových závodech na počátku 50. let dvacátého století. Technické parametry tohoto kanonu znamenaly ve světovém měřítku absolutní špičku. V tomto období ale již éra těžkého protiletadlového dělostřelectva končila a úkoly protivzdušné obrany ve středních a velkých výškách přebíraly protiletadlové rakety. Sériová výroba těchto kanonů tak nebyla povolena.

Hala č. 8: Děla systému ŠKODA (1890–1935)

Pro muzejní účely byla hala v současné podobě zpřístupněna v roce 1999. Její celý prostor je věnován různým dělostřeleckým prostředkům, které byly vyrobeny ve Škodových závodech pro potřeby rakousko-uherské armády, později československé armády, ale také pro export v letech 1890–1935. V současné době se zde nachází nejkompletnější sbírka produkce jedné z největších předválečných zbrojovek v Evropě. V roce 1890 vzniklo v plzeňské Škodovce zbrojní oddělení s původním programem výroby lodních děl, které mělo za cíl oprostit tehdy budované válečné loďstvo monarchie od závislosti na dodávkách z ciziny. Kromě toho obrátilo svůj zájem také k vývoji polních děl. Díky zkušenostem s lodními děly se podnik dostal brzy mezi špičku světových zbrojařských závodů. Škoda průkopnický usilovala o konstrukci polních a horských děl s brzdovratným zařízením a v konkurenčním souboji s vídeňským Arsenalem o používání hlavně oceli. Špičkovou světovou kvalitu představovala také těžká pozemní děla, z nichž se bohužel žádné na našem území nedochovalo.

Uvnitř osmé haly je instalováno přes 40 kusů polních a horských kanonů, houfnic a minometů. Exponáty jsou umístěny chronologicky, návštěvník tedy může postupně sledovat vývoj v konstrukci děl systému ŠKODA. Před vstupem do hlavní části je možné vidět také dělostřeleckou municii různých ráží. Mezi nejcennější exponáty patří 7,5cm polní kanon z roku 1890 se zákluzem hlavně, který byl určen pro tovární zkoušky. Tento kanon se stal základním typem pro všechna další děla Škodových závodů. Kromě polních kanonů je zde možné vidět i 10,5cm polní houfnice vz. 13 a 14, které umožnily Škodovce prosadit se na zahraničních trzích. Velké úspěchy podnik slavil také svými horskými děly. Jde o speciální druh děla, které mělo umožnit bojovou činnost v těžce přístupném horském terénu, a návštěvník zde najde hned několik různých typů. Příkladem je vystavená 10cm horská houfnice vz. 16/19 se zákluzem hlavně. Dělo mělo velmi dobré vlastnosti a bylo zavedeno nejen do výzbroje československé armády, ale také exportováno do zahraničí. Jedním z netypických horských děl je vystavená 15cm horská houfnice vz. 18. Svou masivní konstrukcí a mohutnou ráží byla ve světě horského dělostřelectva zcela ojedinělá. Ve Škodových závodech byla houfnice vyvíjena v průběhu 1. světové války, vyroben byl však pouze jediný kus.

Vedle dioramatu konstrukční kanceláře Škody stojí 10cm lehká houfnice vz. 14/19. Jde o nejcennější exponát celé dělostřelecké sbírky VHÚ. Houfnice byla na začátku 20. let dvacátého století zmodernizována z původního vz. 14 a zavedena do výzbroje československé armády. Až do roku 1939 byla nejrozšířenějším dělem v její výzbroji. Vystavená houfnice doprovázela na poslední cestě dva prezidenty – T. G. Masaryka v roce 1937 a Václava Havla v roce 2011.

Hala č. 9: Expozice spojovacího vojska

Hala věnovaná spojovacímu vojsku byla otevřena 30. září 2007 u příležitosti 90. výročí vzniku spojovacího vojska. Za den jeho vzniku bylo stanoveno datum založení telegrafní roty československých legií v Rusku, což bylo právě 30. září 1917. Expozice je umístěna v jednom z nejstarších objektů Vojenského technického muzea Lešany, který pochází ještě z období 2. světové války. Od počátku 50. let do poloviny 80. let dvacátého století tento objekt sloužil jako opravárenské dílny kolové techniky. Následně, až do roku 2007, byl značně zchátralý využíván Vojenskou správou budov jako sklad nepotřebného materiálu.

První část expozice představuje chronologický přehled vývoje československého spojovacího vojska, ztvárněný několika dioramaty, například interiérem vagonu telegrafní roty československých legií v Rusku. Zde je možné vidět kupříkladu francouzský telefonní přepojovač C 1918 nebo ruský polní telegrafní přístroj konstrukce Siemens. Spojovací prostředky československé předválečné armády prezentují zejména telefonní přepojovač Standart Electric a rádiový přijímač RP 20, vyrobený ve Vojenských telegrafních dílnách Kbely. Vitřina před „zemljankou“ je věnována agenturním stanicím domácí i zahraniční výroby. Po dobu okupace českých zemí byly stanice využívány různými odbojovými organizacemi pro vedení zpravodajské války proti Německu. Vystavený rádiový přijímač PENTO například používalo Zemské velitelství Obrany národa v Praze. Přímo v „zemljance“ je pak umístěn spojovací materiál, který byl používán československými jednotkami v SSSR. Vystavena je sovětská rádiová stanice RBM, ale i americký telefonní přístroj EE-8, dodávaný v průběhu 2. světové války do SSSR.

Druhá část expozice prezentuje přehled historického vývoje spojovacích prostředků. Exponáty jsou umístěny ve vitrínách a důraz je kladen zejména na prezentaci předválečných spojovacích přístrojů z produkce Vojenských telegrafních dílen Kbely. Velmi zajímavá je i unikátní kolekce československých přístrojů z let 1945 až 1955.

Hala č. 10: Expozice raketového vojska

V roce 2009 vznikla úpravou bývalé nedokončené mycí linky vojenské techniky zatím poslední výstavní hala – tzv. „raketová“. Hlavní část výstavního prostoru je věnována odpalovacím zařízením taktických a operačně-taktických raketových kompletů sovětské výroby, které byly ve výzbroji raketového vojska ČSLA od počátku 60. let do poloviny 90. let dvacátého století. Představovaly symboly studené války mezi „Východem“ a „Západem“.

Návštěvníci si zde mohou prohlédnout odpalovací zařízení 2P16 s raketou 3R8 (FROG-3), 9P113 s raketou 9M21 (FROG-7), 9P129 s raketou 9M79 (SS-21 SCARAB), 9P19 a 9P117 s raketami 8K14 (SCUD-B) a 9P71 s raketou 9M714 (SS-23 SPIDER). Pro srovnání konstrukce sovětských poválečných a německých válečných kapalných raketových motorů je vystavena část spalovací komory rakety V-2 a motor 9D21 rakety SCUD-B. Příznivci raketové techniky se mohou detailně seznámit s konstrukcí operačně-taktické rakety 8K14 (SCUD-B) nebo porovnat raketový motor na kapalné pohonné hmoty s motorem na tuhé palivo. K tomuto účelu je v přístavku haly vystavena maketa a výukový řez rakety SCUD-B a řez taktické rakety 9M21 (FROG-7). Prostor je věnován i dalšímu druhu raketové techniky – protitankovým řízeným střelám. Ty jsou prezentovány všemi druhy protitankových řízených střel několika generací, které sloužily v bývalé ČSLA v 60. až 80. letech minulého století, ale i typy řízených střel používaných současnou Armádou ČR.

Unikátem je odpalovací zařízení na podvozku GAZ-69, nesoucí protitankové řízené střely první generace 3M6 ŠMEL zavedené do výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy na konci 50. let dvacátého století.



Přístřešky a volné prostranství

Kromě výstavních hal je celá řada exponátů, pocházejících zejména z období studené války, umístěna pod přístřešky a na volném prostranství. Návštěvník si zde může porovnat konstrukce tanků z výzbroje bývalé Varšavské smlouvy, například IS-3, PT-76, T-34/85, T-54/55, T-72, s tanky západní provenience, jako jsou britský CENTURION Mk.9, americké tanky M47, M48A5, M60 a také první poválečný německý tank LEOPARD 1. Největším lákadlem pro příznivce tankové techniky je ale určitě mohutný izraelský tank Merkava Mk.1 s motorem umístěným v přední části. Při jeho konstrukci bylo vše podřízeno hledisku přežití osádky.

Hojně je zde zastoupeno samohybné a reaktivní dělostřelectvo. K vidění je např. SU-100, 122mm samohybná houfnice 2S1 „GVOZDIKA“, 203,2mm samohybný kanon 2S7 „PION“, 240mm samohybný minomet 2S4 „TULPAN“, ale také 152mm ShKH vz. 77 „DANA“ a 122mm raketometem vz. 70 „GRAD“, kterými byl vyzbrojen bývalý lešanský dělostřelecký pluk.

Zájemcům o protiletadlovou techniku jsou zde prezentovány prakticky všechny protiletadlové raketové komplety, které byly ve výzbroji útvarů protivzdušné obrany státu (PVOS) i protiletadlových útvarů pozemního vojska bývalé ČSLA.

Expozice železničního vojska

Od roku 2009 se součástí lešanského muzea stala také venkovní expozice železničního vojska. Základ tvoří 170 metrů dlouhé kolejové pole postavené na dřevěných pražcích a dvě výhybky. Na kolejích zatím stojí 6 různých železničních vagonů, které sloužily pro vojenské účely. Nejstarším z nich je krytý vagon vyrobený ve francouzském Lunéville v roce 1909, který byl v průběhu 2. světové války součástí radarového vlaku německé Luftwaffe (radar Würzburg Riese). Velmi zajímavý je také velitelský vůz německého válečného obrněného vlaku BP 42 a především dva vagony sloužící k transportu a laboraci munice pro německé 800mm kanony Dora a Gustav.

Poválečné období je zastoupeno například dieselmechanickou lokomotivou T-211.0 s motorem Tatra 111A z roku 1958. Lokomotiva po dlouhá léta sloužila ve vojenských skladech Mikulovice u Jeseníku.

9.5.3 AKCE PRO VEŘEJNOST

Každoroční akce pro veřejnost, které se pořádají ve Vojenském technickém muzeu Lešany – Zahájení muzejní sezóny, Tankový den, Land Rover Day a Dětský den, nebyly v roce 2020 realizovány. Důvodem byla nepříznivá epidemiologická situace, způsobená pandemií COVID-19.

9.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA

Vedle tří hlavních muzejních složek – Armádního muzea Žižkov, Leteckého muzea Kbely a Vojenského technického muzea Lešany – nabízí VHÚ Praha návštěvníkům ještě další výstavní místa se stálými expozicemi. Jedná se o následující expozice uvedené v této kapitole.

9.6.1 NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

Mezi další stále expozice VHÚ Praha patří i výstava instalovaná v Národním památníku hrdinů Heydrichiády, která prošla v roce 2010 rozsáhlou proměnou. Návštěvníky čeká moderně pojatá expozice věnovaná jedné z nejvýznamnějších kapitol našich dějin 20. století. V úvodu se seznámí s historií vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939, nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v září 1941 a nastolení krvavého teroru na našem území. Další část expozice líčí okolnosti příprav atentátu na Heydricha a průběh operace ANTHROPOID až do jejího vyvrcholení dne 27. května 1942, kdy se atentát uskutečnil. Závěrečná část je věnována tragickým osudům parašutistů i jejich spolupracovníků z řad domácího odboje, bez jejichž pomoci by se atentát nemohl nikdy uskutečnit.

Zvláštní pozornost je věnována jak sokolskému odbojovému hnutí, tak posledním okamžikům života parašutistů. V posledních týdnech života se jich, s vědomím, že riskují životy své i svých blízkých, ujali představitelé české pravoslavné církve, kteří jim poskytli útočiště v kryptě kostela sv. Cyrila a Metoděje. Zradou parašutisty Karla Čurdy bylo místo úkrytu prozrazeno a dne 18. června 1942 zde po boji padlo hrdinnou smrtí všech sedm ukrývaných parašutistů. Vlastní krypta pravoslavného chrámu sv. Cyrila a Metoděje získala v rámci expozice zcela novou pietní podobu. V jejím prostoru jsou umístěny pouze bronzové busty parašutistů, kteří zde padli spolu s jejich životopisy.

VHÚ Praha oficiálně převzal v roce 2017 správu nad Národním památníkem hrdinů heydrichiády. Od roku 2020 byl spuštěn nový rezervační systém pro skupinové návštěvníky. Systém umožňuje rezervaci vzdělávacího programu a projekci dokumentárního filmu, nabízí tak snadný způsob objednání větších i menších skupin návštěvníků, především školních exkurzí, ale také organizovaných turistů atd. Rezervační systém je k nahlédnutí zde: <http://www.vhu.cz/muzea/ostatni-expozice/krypta/rezervace/>.



9.6.2 MUZEUM HRADNÍ STRÁŽE



Expozice byla otevřena na konci roku 2008, u příležitosti 90. výročí vzniku Hradní stráže. Stálou expozici Hradní stráže společně připravily Vojenský historický ústav Praha, Správa Pražského hradu a Hradní stráž. Většina exponátů byla zapůjčena ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, část byla poskytnuta přímo Hradní stráží a některé exponáty byly věnovány soukromými sběrateli. Tato výstava mapuje nejen devadesátiletou historii Hradní stráže jako takové, ale jak sám název napovídá, nabízí pohled do starší historie vojenství, spojené s obranou a vojenským střežením Pražského hradu. Výstava mimo jiné nabízí ke zhlédnutí dva filmové dokumenty o Hradní stráž, a to z roku 1996 a 2008. Návštěvník výstavy navíc uvidí i ojedinělou ukázkou pozdně gotické fortifikace, kterou samotná Prašná věž, někdy zvaná též Mihulka spolu s přilehlými hradbami bezesporu je.

Muzeum, včetně expozice, je aktuálně z důvodu rekonstrukce Prašné věže, uzavřené.

9.6.3 JÍZDÁRNA RUZYŇSKÝCH KASÁREN

Jízdárna se nachází v areálu vojenského útvaru, který je součástí spojovacího vojska Armády České republiky. Patří mezi nejautentičtější místa naší novodobé historie. Díky citlivému zásahu předního českého restaurátora akademického malíře Jana Živného se podařilo uchovat v původní podobě stěny, v nichž jsou dodnes patrné stopy po kulkách německých popravčích čet. Podobu pietnímu místu vtiskli akademický malíř Pavel Holý z VHÚ a architekt Stanislav Marek. Na výrazné tváři památníku tvořeného jmény všech popravených se podílel rovněž archivář Archivu hlavního města Prahy Vojtěch Šustek.

Jízdárna ruzyňských kasáren se do našich dějin poprvé neblaze zapsala 17. listopadu 1939, kdy zde strávilo své poslední okamžiky před popravou devět studentských funkcionářů. Šlo o vůbec



první použití „sonderbehandlungu“ (tedy likvidace bez soudu) na území protektorátu. Během 1. stanného práva po příchodu Reinharda Heydricha bylo v prostoru jízďárny popraveno zastřelením či oběšením 247 osob. Byli mezi nimi i vedoucí představitelé nejvýznamnější odbojové organizace Obrana národa. K prvním popraveným patřili vůbec první generálové československé armády postavení za protektorátu před popravčí četou Josef Bílý a Hugo Vojta. Jejich jména zanedlouho doplnili generálové František Horáček, Mikuláš Doležal, Oleg Svátek či Václav Šára. Mezi popravenými vysokými důstojníky byl rovněž podplukovník Ladislav Preininger či jeden z proslulé trojice Tří králů českého odboje plukovník Josef Balabán. Mezi prvními byl v jízďárně popraven i náčelník České obce sokolské Augustin Pechlát.

Přesné místo, kde umírala elita předválečné armády, se podařilo identifikovat v rámci přípravy dokumentárního projektu k výročí atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha připravovaného ve spolupráci České televize a VHÚ. Stavební úpravy přeměnily původní vojenské skladiště do podoby pietního prostoru odpovídajícího významu událostí, jež zde proběhly. Díky dlouholetému úsilí Generálního štábu Armády České republiky a příslušníků spojovacího vojska o připomínání si významných historických kapitol naší armády se podařilo vytvořit důstojné pietní místo.

9.6.4 POSÁDKOVÁ MUZEA POD ZÁŠTITOU VHÚ PRAHA

V roce 2020, i přes nepříznivou epidemiologickou situaci, nadále pokračoval projekt „Posádková muzea pod záštitou Vojenského historického ústavu Praha“. Značná část plánovaných realizací se přesunuly však až na roky následující. Přesto vznikla např. nová posádková expozice ve Strakonících, o historii a současnosti protiletadlového vojska.

Posádkové muzeum 25. protiletadlového raketového pluku ve Strakonících

Dvě významná jubilea oslavili 1. října 2020 příslušníci 25. protiletadlového raketového pluku ve Strakonících: sté výročí obrany proti letadlům a šedesát let od vzniku protivzdušné obrany u pozemního vojska. Součástí oslav bylo také otevření stálé expozice mapující bohatou historii jednotek československé a později české protivzdušné obrany. V rámci slavnostního nástupu obdrželi vojáci i pamětní odznaky navržené VHÚ Praha. Opatření proti šíření koronaviru bohužel zasáhla i do strakonických oslav. Ty proběhly bez účasti veteránů a v komornějším duchu, než bylo původně plánováno. Mezi hosty i tak nechyběli náměstek ministra obrany pro řízení sekce vyzbrojování a akvizic Lubor Koudelka a ředitel



sekce plánování schopností MO generálmajor Jaromír Alan. Oslavy se nesly v duchu očekávané modernizace vojska pozemní protivzdušné obrany AČR, v jejímž rámci by měli strakoničtí převzít nové zbraňové systémy RBS-70NG, resp. jde o předpokládané pořízení raketového systému SHORAD/MRSAM. Stranou ovšem nezůstala ani připomínka stoleté historie našich protiletadlovců. Před sto lety, 30. března 1920, totiž tehdejší náčelník Generálního štábu československé branné moci, gen. Maurice Pellé, předložil ministru národní obrany Václavu Klobáčkovi historicky první návrh na postavení útvaru dělostřelectva proti letadlům. S tímto výročím, ale i s mnoha dalšími významnými událostmi, historickými milníky a zajímavostmi se mohli všichni přítomní seznámit v nově otevřené stálé expozici 25. plrp Strakonice, jež byla ve čtvrtek 1. října 2020 oficiálně představena. Expozice tohoto typu řadu let u vojska protivzdušné obrany chyběla. Její vznik inicioval na jaře roku 2019 tehdejší příslušník VeVzS AČR mjr. Ing. Jaroslav Sekanina s podporou bývalého velitele 25. plrp plk. gšt. Ing. Jána Sedlička. Ti si spolu s dalšími současnými i bývalými příslušníky útvarů protivzdušné obrany uvědomovali potřebu ucelenějšího a komplexnějšího pohledu na problematiku protivzdušné obrany. Realizace nového posádkového muzea, jak se již stalo pravidlem, se ujali příslušníci Odboru zahraničních aktivit VHÚ Praha (OZAKP) nrap. Leoš Krejča a ak. mal. Pavel Holý. Barevná kompozice velkoformátových panelů vychází ze dvou základních barev protiletadlovců – zelené a modré. A právě prolínání těchto dvou barev napomáhá návštěvníkům v orientaci v někdy až těžko srozumitelném systému velení jednotek protivzdušné obrany. Každá z těchto barev tak dominuje panelu daného období v závislosti na převažujícím druhu zbraně, daným úkolům či systému velení. V tomto duchu byl zpracován i katalog expozice, jenž v této podobě zaznamenal svoji premiéru. Autorem obsáhlých textů jsou historici VHÚ Praha Jan Šach, Jindřich Marek, Karel Straka, Zdeněk Munzar a Prokop Tomek.

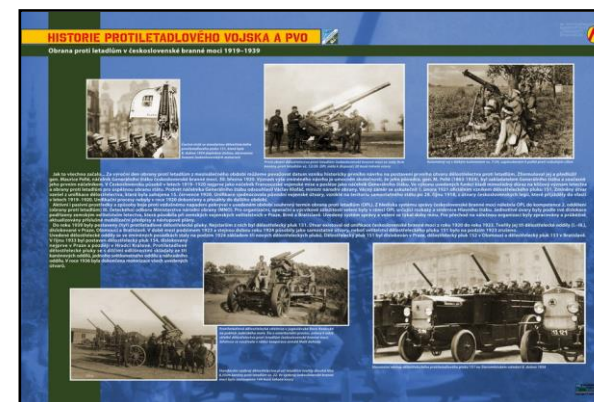


I vzhledem ke skutečnosti, že zbraňové systémy podléhaly dlouhá léta velmi přísnému utajení, byly dosavadní poznatky roztržité. Publikované údaje se zaměřovaly až na výjimky především na faktografický výčet útvarů a zařízení PVO. Historické prameny byly neúplné, či si dokonce vzájemně odporovaly. Proto se ve spolupráci s VHÚ Praha začala postupně v rámci projektu „Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha“ realizovat tato expozice.

Chronologicky koncipované velkoformátové panely seznamují se zásadními událostmi a milníky historie protivzdušné obrany, s celou škálou PLR techniky, či s až tajemnými názvy míst, jakými kdysi bývaly dnes již dávno zapomenuté protiletadlové raketové oddíly s názvy jako Přestavky, Vlkava, Hadačka Mořina či Ořechov. Expozice 25. protiletadlového raketového pluku Strakonice zachycuje především každodenní život a tradice jednotek protivzdušné

obranu v jejich více než stoleté historii. Expozice připomíná rovněž význam jednotek protivzdušné obrany za druhé světové války. Právě strakonický útvar, nesoucí čestný název Tobrucký, se hlásí k odkazu Československého pěšího praporu 11 – Východního, který se proslavil při dnes již legendární obraně severoafrického přístavu Tobruk. Stranou nezůstalo ani působení československé protiletadlové jednotky na východní frontě. Ta bojovala s německou Luftwaffe na Ukrajině, v polských Karpatech i na Slovensku, kde v těžkých bojích u Liptovského Mikuláše odrážela pozemní útoky německých jednotek.

Největší rozmach zažila protivzdušná obrana v poválečném období, kdy se začaly do výzbroje zapojovat raketové systémy, stíhací letectvo a nové radiolokační prostředky. „Až do počátku 60. let protiletadlové dělostřelecké svazky, útvary a jednotky vojenské protivzdušné obrany netvořily samostatný druh vojska. To změnil až rozkaz číslo 9 ze dne 4. července 1960, kterým tehdejší ministr národní obrany armádní generál Bohumír Lomský rozhodl o zřízení vojska protivzdušné obrany u pozemního vojska k 1. říjnu 1960,“ objasnil plk. Jaroslav Ackermann historické souvislosti dalšího vývoje, jež strakoníci vojáci oslavili. Závěrečné panely jsou pak věnovány novodobé historii po roce 1989 a vzniku 25. plrp. Strakonice. Expozice nezapomíná ani na hlavní úkol, který stojí před strakonickými vojáky – jejich první samostatné nasazení v rámci alianční předsunuté přítomnosti na území Litvy v roce 2021.



9.7 VÝSTAVNÍ ČINNOST VHÚ PRAHA V ROCE 2020

V této kapitole si představíme výstavy, které VHÚ Praha pořádal či se na jejich realizaci podílel. K připomenutí jsou také již dříve realizované výstavy, které byly čtenářům v roce 2020 představeny prostřednictvím webových stránek VHÚ Praha v elektronické podobě:

Výstava „... s vědomím rizika – příběhy českých vojáků v zahraničních operacích 1990-2020“

Vojenský historický ústav Praha připravil v rámci orálně historického výzkumného projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací výstavu s názvem „... s vědomím rizika – příběhy českých vojáků v zahraničních operacích 1990-2020“. Jejím cílem bylo ukázat působení českých vojáků v zahraničí za uplynulých 30 let na základě osobních vzpomínek dvanácti vybraných českých novodobých válečných veteránů, kteří jsou zde představeni na osobitých portrétních fotografiích doplněných autentickými citacemi z rozhovorů. Výstava zobrazovala nedávnou historii novodobých misí a zároveň prezentovala výsledky historického výzkumu VHÚ Praha. Od roku 2017 byly nahrány desítky rozhovorů s našimi novodobými válečnými veterány, jež jsou uloženy v orálně historické sbírce VHÚ Praha.

V České republice je v současné době přibližně 15 000 novodobých válečných veteránů. Z pochopitelných důvodů se tak na výstavě může prezentovat jen pouhý zlomek z nich. Expozice představila dvanáct silných lidských příběhů, tří žen a devíti mužů. Každý byl jiný, ale společné jim bylo nasazení v novodobé zahraniční operaci. Nasazení v misi je pro vojáka, v jakékoliv hodnosti a odbornosti, nejnáročnějším obdobím jeho vojenské kariéry. Mezi vybranými veterány jsou vojákyně a vojáci různých hodností (mužstvo, poddůstojníci a důstojníci), zastoupeny jsou rovněž nejrozumnější vojenské odbornosti (velitelé, bojovníci, štábní pracovníci, logistik, kaplan, lékařka a mírový pozorovatel OSN). Tematicky jsou představeny mise v Zálivu, Afghánistánu, Iráku, na Balkáně, v Pobaltí a mise OSN ve Středoafrické republice. Výstava, jež byla zahájena v lednu 2020, vznikla ve spolupráci VHÚ Praha a městské části Praha 3 a připravili ji pracovníci Odboru zahraničních aktivit, komunikace a propagace VHÚ Praha. Výstavu bylo možné vidět v Galerii pod radnicí v Praze 3.

V průběhu roku 2020 byla poté prezentována výstava "... s vědomím rizika – příběhy českých vojáků v zahraničních operacích 1990-2020" ještě v následujících posádkách a městech: Praha, Bechyně, Tábor, Pardubice, Zlín, Ostrava, Brno, Znojmo, Milovice, Olomouc, Karlovy Vary a v Senátu PČR.



Československý zbrojní průmysl

I přes nepříznivou situaci v roce 2020 se podařilo zahájit ve Vojenském muzeu Vytautase Velkého v Kaunasu výstavu nazvanou *Československý zbrojní průmysl*. Výstava připomínala nejen nejslavnější éru československé zbrojní výroby, ale i historii vzájemných vztahů mezi Litvou a bývalým Československem. Výstava ve vojenském muzeu v Kaunasu, která probíhala do konce listopadu 2020, nebyla prvním společným projektem Vojenského historického ústavu Praha a litevské strany. Již v roce 2017 se ve Vojenském muzeu Vytautase Velkého uskutečnila výstava *Atentát na Reinharda Heydricha – smrt architekta holokaustu*.

Novodobé dějiny Československa a Litvy se ubíraly podobnými cestami – ve 20. a 30. letech minulého století Československo přispělo i k vyzbrojování litevské armády. Byla to právě Litva, která jako první na světě zavedla do své výzbroje fenomenální lehký kulomet ZB-26, jehož nástupce se proslavil především v letech 2. světové války na všech bojištích pod názvem BREN. Průmyslově vyspělé Československo vynikalo v průběhu celé své existence produkcí kvalitních zbraní, jimiž bylo schopné nejen vyzbrojit svou armádu, ale vyvážet je i do řady zemí po celém světě. Na tuto tradici navazuje i současný český obranný průmysl, jehož výrobky můžeme nalézt na všech světových kontinentech. Výstava v kaunaském muzeu mapovala československou zbrojní výrobu v letech 1918 až 1940. Připomněla mimo jiné skutečnost, že v letech 1921 až 1937 patřilo Československo mezi deset největších exportérů zbraní na světě. Nejúspěšnější bylo v letech 1934 a 1935, kdy se stalo největším světovým vývozcem před Anglií a Francií. Ve druhé polovině 30. let 20. století se Československo vypracovalo jak po stránce technické, tak i obchodní mezi největší zbrojní velmoci. Mezi hlavní vývozní artikly patřily vedle dělostřeleckého materiálu také pěchotní zbraně, tanky, speciální vojenské automobily a letadla. Československé zbraně bychom tak našli v první polovině minulého století v celé řadě zemí všech světových kontinentů. Mezi významné partnery československého zbrojního průmyslu patřila i Litva, která zakoupila pěchotní a dělostřelecké zbraně a letadla.



Olympijské století 1920–2020 – československé a české příběhy od Antverp po Tokio

V září 2020 byla v Písecké bráně v Praze 6 zahájena výstava *Olympijské století 1920–2020 – československé a české příběhy od Antverp po Tokio*, kterou připravila Městská část Praha 6 ve spolupráci s Českým olympijským výborem a VHÚ Praha. Výstava připomněla 100. výročí první účasti našich olympioniků pod československou vlajkou na olympiádě v Antverpách v roce 1920. Uplynulých 100 olympijských let, během nichž se českoslovenští a čeští sportovci zúčastnili celkem 22 letních olympijských her, mapuje výstava prostřednictvím plakátů z letních olympijských her, které dokládají nejen výtvarný styl dané doby a místa jejich konání, ale i vývoj olympijské symboliky. V souhrnu se tak jedná o zcela ojedinělý soubor s mimořádnou vypovídací hodnotou nejen z oblasti sportovní historie. Olympijské plakáty doplňuje historie jednotlivých her a příběhy československých a českých sportovců. Významné místo mezi nimi zaujímají i bývalí a současní olympionici z řad ASC Dukla.

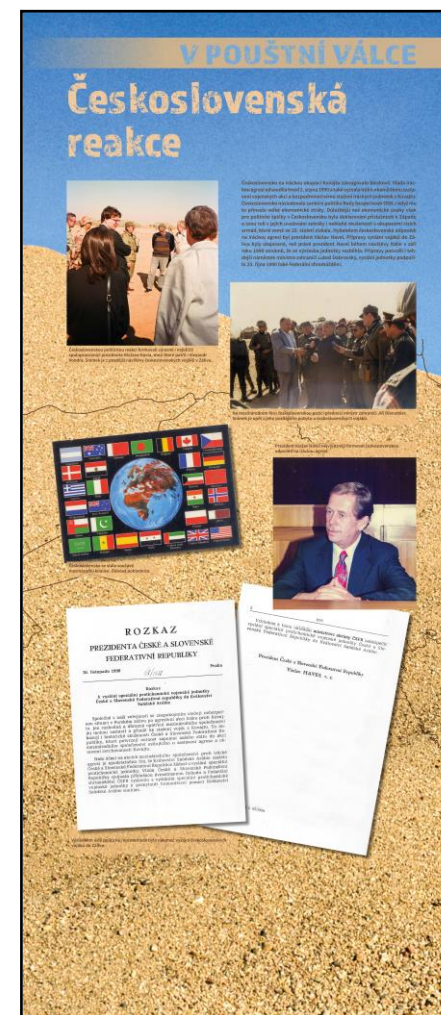


Sportovci ASC Dukla se stali po vzniku samostatné České republiky nejpilnějším sběrateli nejcennějších olympijských kovů. Z 15 zlatých olympijských medailí, které čeští sportovci získali po roce 1993 na letních olympijských hrách, jich plných 9 vybojovali muži a ženy trénující v rudožlutých dresech s logem Dukly. Spolu se zimními olympijskými hrami činí toto číslo dokonce 16 z 24. Od počátků armádního sportu po druhé světové válce se olympijskými vítězi stalo 31 sportovců Dukly, mezi nimiž byla taková jména jako Emil Zátopek, Dana Zátopková, Jan Železný, Tomáš Dvořák, Roman Šebrle, Barbora Špotáková, Štěpánka Hilgertová, Kateřina Neumanová, Martina Sáblíková, Eva Samková či Ester Ledecká. Nejviditelnějším symbolem přítomnosti Dukly v Praze 6 je slavný stadion Juliska, od jehož uvedení do provozu uplynulo letos v létě přesně 60 let. Stadion vznikl na místě bývalé cihelny a usedlosti Juliska pocházející z konce 17. století, pojmenované po jednom ze svých majitelů Janu Juliu Hermanovi. Poslední panel výstavy připomněl, že 24. července 2020 měly být slavnostně zahájeny Hry XXXII. olympiády v japonském Tokiu. Celosvětová pandemie nemoci COVID-19 bohužel vedla k rozhodnutí o jejich odložení na rok 2021.

V pouštní válce

Na Čestném dvoře Národního památníku na Vítkově se v pátek 25. září 2020 sešli českoslovenští vojáci, účastníci války v Perském zálivu. Při příležitosti tohoto jedinečného setkání vojáků-veteránů ze Zálivu jim byl udělen Pamětní odznak k 30. výročí operací Pouštní štít a Pouštní bouře. Ocenění udělované na základě výnosu ministra obrany Lubomíra Metnara předával náměstek ministra obrany Tomáš Kopečný. Přítomen byl rovněž chargé d'affaires Kuvajtu Abdul Alhajri, velvyslanec Slovenské republiky Peter Weiss, zástupce náčelníka Generálního štábu AČR generálporučík Jaromír Zůna, poradkyně náčelníka Generálního štábu AČR brigádní generálka Lenka Šmerdová, ředitel Vojenského historického ústavu Praha brigádní generál Aleš Knížek, ředitel Odboru pro válečné veterány Ministerstva obrany plukovník Karel Vávra a další hosté.

Součástí setkání vojáků-veteránů ze Zálivu byla i vernisáž výstavy *V pouštní válce*, kterou připravil Vojenský historický ústav Praha; VHÚ byl rovněž spoluorganizátorem celé akce. Autory expozice, která mapuje účast československého samostatného protichemického praporu v Zálivu, jsou historik PhDr. Petr Janoušek, Ph.D. z Odboru zahraničních aktivit, komunikace a propagace a vedoucí Oddělení sbírkových fondů z Odboru muzeí VHÚ Praha a kurátor sbírky chemického materiálu Mgr. Zdeněk Polčák. Výstava ve formě panelů bude v následující době také využívána nejen v jednotlivých posádkových muzeích po celé České republice, ale dále i na nejrůznějších místech republiky, kde bude připomínat, jak zásadní bylo vyslání československých vojáků do Zálivu a jakým způsobem se tato akce také promítla do dalšího směřování československé a posléze české armády.



„Lvem mě nazývají“

Při příležitosti oslav 28. října připravilo Národní muzeum ve spolupráci s Kanceláří prezidenta republiky, Vojenským historickým ústavem Praha a Správou Pražského hradu mimořádnou výstavu nazvanou *Lvem mě nazývají*. Výstava byla zpočátku představena návštěvníkům jen prostřednictvím fotografií, neboť pandemie koronaviru Cov-19 nedovolila zpřístupnění veřejnosti, ke kterému došlo až se zpožděním. Výstava byla umístěna v historické budově Národního muzea.

Výstava prostřednictvím řady unikátních exponátů seznámila návštěvníky s historií českého zemského symbolu – dvouocasého lva – od středověku až po současnost. Název výstavy vycházel symbolicky z textu na jednom z nejstarších vyobrazení českého lva, dlaždice z podlahy palácové kaple hradu Zvíkov pocházející ze 3. čtvrtiny 13. století. Německý nápis na dlaždici říká: „*Lvem mě nazývají, králové české země mě nosívají*.“ Uvedená dlaždice tvoří pomyslný začátek výstavy, současný řádivý řetěz Řádu Bílého lva, určený pro hlavy států, pak její závěr. Od 13. století do současnosti byl český lev znázorněn v mnoha podobách. Z exponátů VHÚ Praha patřil mezi nejzajímavější prapor čs. jednotky na Středním východě s vyobrazením malého státního znaku Československé republiky a nápisem Pravda vítězí. Prapor, později přibitý na rám a používaný jako vývěska, vztyčili vojáci v československém výcvikovém táboře v Jerichu poprvé přesně před osmdesáti lety, 28. října 1940. Mezi vystavované předměty patřila například kartuše se znakem českého království z počátku 17. století, která pravděpodobně kdysi zdobila prostory České kanceláře umístěné v Ludvíkově křídle Starého královského paláce na Pražském hradě, jezdecké pečeti Jana a Zikmunda Lucemburského či typář Kanceláře prezidenta republiky z roku 1920. Z torontské univerzity se podařilo zapůjčit další unikátní předmět, Řád Bílého lva III. třídy z roku 1992. Po vzniku České a Slovenské Federativní Republiky proběhla v roce 1991 soutěž na výtvarný návrh Řádu Bílého lva, jejímž vítězem se stal slovenský akademický sochař a medailér Karol Lacko. Podle jeho návrhu ale byl zhotoven pouze jediný exemplář Řádu Bílého lva, který byl v roce 1992 prezidentem Václavem Havlem udělen kanadskému historikovi a významnému bohemistovi Heroldu G. Skillingovi. Výroba dalších insignií byla ze strany tehdejší prezidentské kanceláře zastavena z důvodu počínajících jednání o rozpadu československé federace.



Největším a současně nejpřekvapivějším předmětem výstavy byla vlajka o velikosti 3 x 3 m, která byla vystavena poprvé v historii. Rozměrná vlajka, jejíž čtvercové pole je obroubené obdélníkovým lemem v barvách slovanské trikolory, a jejíž střed je tvořen sdruženým znakem československých legií, byla nalezena v jednom z depozitářů Pražského hradu teprve před dvěma lety. S největší pravděpodobností se jedná o vůbec první podobu prezidentské vlajky T. G. Masaryka z období let 1918–1919. V roce 2020 jsme si připomněli sté výročí uzákonění státních symbolů Československé republiky zákonem č. 252/1920 Sb. ze dne 30. března 1920. Až do tohoto okamžiku se jako neoficiální státní znak s oblibou používal právě sdružený znak československých legií. Jedná se tedy patrně o zcela unikátní předmět spojený s prvním rokem existence samostatného československého státu. Není bez zajímavosti, že stejný sdružený znak legií tvoří i další z vystavených exponátů ze

sbírky VHÚ Praha – znak z budovy Československé národní rady v Paříži. Zatímco tento znak z pařížské rue Bonaparte je opatřen českým lvem bez královské koruny symbolizujícím boj proti habsburské monarchii a znak Slovenska je v podobě štúrovského znaku z roku 1848 ve slovanských barvách s modrým trojvrším bez svatoštěpánské koruny, na pravděpodobné první vlajce prezidenta republiky je český lev vyobrazen s královskou korunou a slovenský znak je opatřen trojvrším v zelené barvě a dvojramenným křížem vetknutým do zlaté koruny jako na erbu Uherského království.



Cyklus venkovních výstav před budovou Generálního štábu, Praha 6

V roce 2020 i nadále, i když ve sníženém počtu výstav, s ohledem na epidemiologickou situaci v České republice, pokračoval cyklus výstav před budovou Generálního štábu Armády České republiky v Praze 6, jejichž prostřednictvím jsme připomenuli následující dvě témata: anabázi československých legionářů z Ruska po skončení první světové války, výstava s názvem *Ze Sibiře domů* a válečnou činnost československých vojáků v průběhu roku 1940 na výstavě *Československá zahraniční armáda v roce 1940*. Tyto dvě venkovní výstavy si přiblížíme podrobněji:

a) *Ze Sibiře domů*

Na Vítězném náměstí v Praze 6 byla instalována v červnu 2020 panelová výstava nazvaná *Ze Sibiře domů*, která připomínala a podrobně mapovala anabázi československých legionářů z Ruska po skončení první světové války. Zároveň ukázala, jak se někdejší vojáci často nesnadným způsobem začleňovali do života nově vzniklé republiky. Autory výstavy byli historici VHÚ Praha – Petr Matějček, Tomáš Jakl, Tomáš Kykal, Ilona Krbcová a Karel Straka.

Výstava *Ze Sibiře domů* představila na dvou desítkách panelů osudy mužů, kteří významným způsobem přispěli ke vzniku republiky v roce 1918, ale do vlasti se mohli vrátit až po několika letech a po dlouhém putování po souši i moři. A navíc: legionáři byli sice oslavováni, ale jejich začlenění do života nové společnosti nebylo snadné. Jejich život poznamenala a určovala dlouhé roky trvající válka, pak rovněž téměř nekonečné, strastiplné putování. Vybudovat si existenci v běžném civilním životě vyžadovalo jiné vlastnosti a schopnosti než ty nutné pro válku a boj. Výstava se věnovala legionářskému tématu opravdu důkladně. Začala kapitolou Československý odboj 1914–1919, následovala popisem bitvy u Zborova v červenci roku 1917 a vznik Čs. sboru. Léto roku 1918 bylo poznamenáno již konfliktem s bolševiky, kteří nedlouho před tím uchopili v Rusku moc, což vedlo i rozkladu státu a občanské válce. Když skončila 11. listopadu 1918 válka, snažili se legionáři v složité situaci orientovat a jejich významnou rolí byla i obrana transsibiřské magistrály. Po porážce ruských protibolševických armád také uzavřelo Československé vojsko na Rusi v únoru 1920 se sovětskou vládou příměří a stáhlo se do Vladivostoku. Výstavní panely podrobným způsobem mapují, jak vlastně probíhal život legionářů na Sibiři, za jakých organizačních i hospodářských podmínek zde museli žít a přežívat. Je pozoruhodné, jak se například rozvíjela publikační činnost, jak probíhala osvěta a další kulturní aktivity. Od ledna 1919 do června 1920 zde například vydal Informačně osvětový odbor tisky v celkovém nákladu více než 11 milionů kusů. Populární byly také divadelní představení, koncerty plukovních kapel, pěvecká vystoupení a sokolská cvičení. Výstavu je možné si prohlédnout i v tiskové verzi, v brožuře, která byla k jejímu konání vydána.



b) Československá zahraniční armáda v roce 1940

Výstava nazvaná *Československá zahraniční armáda v roce 1940* byla vytvořena v rámci připomenutí uplynutí osmdesáti let od roku 1940. Autory výstavy byli historici VHÚ Praha Tomáš Jakl, Jiří Plachý a Jiří Rajlich. Výtvarné řešení vytvořila Andrea Bělohávková. Výstava byla umístěna před budovou Generálního štábu Armády České republiky v Praze 6 na Vítězném náměstí a její vernisáž se uskutečnila v září 2020. Výstava přiblížila dění roku 1940 především skrze válečnou činnost československých vojáků, kteří působili v zahraničních jednotkách.

Výstava obsahovala na dvě desítky panelů, které seznamovaly s jednotlivými událostmi roku 1940, resp. těmi, jež se týkaly československých vojenských jednotek, jejich přesunů, bojů a vnitřního života, ale také politického dění v zahraničí, případně i osudů jednotlivých vojáků. Jednotlivé tematické celky zprvu popisovaly počáteční dění roku 1940, vracejí se ale ještě do roku 1939 a odchodu našich vojáků do Polska. Šlo o témata: *Vojáci České a slovenské legie v sovětském zajetí*, *Transporty ze Sovětského svazu a čs. oběti Katyňského masakru*, *Československé exilové politické zastoupení ve Francii*, *Organizační vývoj čs. pozemních jednotek ve Francii*. Další panely se zabývaly činností našich pozemních jednotek: *Čs. jednotky na frontě 12. až 16. června 1940*, *Čs. jednotky na frontě 17. až 24. června 1940*, *Porážka Francie a evakuace československé 1. Divize*, *Evakuace jednotek z fronty a plavba do Velké Británie*, *Českoslovenští vojáci ve Francii po její porážce*, *Vznik čs. vojenské jednotky na Středním východě*, *Uznání československé exilové vlády ve Velké Británii*. Významná část panelů byla věnována také leteckým jednotkám, pilotům a Bitvě o Británii. Jedná se o tato témata: *Českoslovenští letci v tzv. podivné válce*, *Českoslovenští letci proti Blitzkriegu*, *Formování čs. letectva ve Velké Británii*, *Československé stíhací jednotky v bitvě o Británii*, *V bitvě o Británii u cizích jednotek*, *„Třistajedenáctka“ u Bomber Command*. Závěrečná témata poté byla: *Vzpoura v Cholmondeley*, *Reorganizace čs. pozemních jednotek v létě 1940* a *Čechoslováci ve spojeneckých armádách*. Kompletní texty výstavních panelů a výsledné vizuální řešení si čtenáři mohou prohlédnout také v brožuře, která k této výstavě byla vydána.



Výstavy VHÚ Praha v elektronické podobě

Na internetových stránkách VHÚ Praha naleznete čtenáři rubriku nazvanou REALIZOVANÉ VÝSTAVY: VIRTUÁLNĚ. V ní se již od jara 2020 začaly postupně představovat v elektronické podobě výstavy, které VHÚ Praha připravil v minulých letech. Mnohé z nich byly k vidění například před budovou Generálního štábu Armády České republiky v Praze 6, na Vítězném náměstí.

Rubrika REALIZOVANÉ VÝSTAVY: VIRTUÁLNĚ je k nalezení na hlavní stránce webu VHÚ Praha. Kliknutím na fotografii či název se vám otevře stránka s konkrétní výstavou, kterou si mohou zájemci ve většině případů prohlédnout buď ve formátu výstavních panelů, přesně tak, jak byly vytvořeny pro potřeby venkovního umístění, anebo ve formátu tiskové brožury, která byla k výstavě vydána. K prostému prohlížení mohou být vhodnější panely, k podrobnějšímu čtení textů se v některých případech hodí více tisková brožura. Textově se však oba formáty neliší, jde jen o odlišné grafické zpracování. V některých případech jde také o různý počet fotografií, jak to konkrétní plocha mediálního nosiče umožňovala.

Celý archiv již zveřejněných expozic je k dispozici také v hlavním menu, v sekci EXPOZICE – v rubrice Archiv výstav VHÚ.



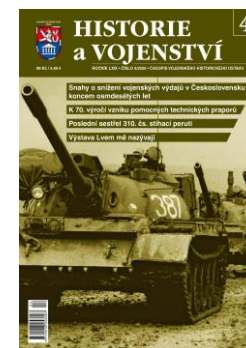
9.8 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Časopis vydávaný Vojenským historickým ústavem Praha Historie a vojenství je jediným českým specializovaným vědeckým a recenzovaným periodikem v oblasti vojenské historie. Vychází čtyřikrát do roka, ve formátu A4 s barevnými a černobílými reprodukcemi.

Posláním časopisu je vědecké zpracování vojenské historie, především české a československé, s důrazem na 20. století, v celé její pestrosti, a to na základě původního archivního výzkumu. Publikovány jsou studie a materiály především k dějinám českého a československého vojenství, dále edice archivních dokumentů, statě o sbírkových předmětech, informace z muzeí a o výstavách v tuzemsku i zahraničí, konferencích či recenze a anotace nových knih a nekrology významných osobností českého a československého vojenství. U všech studií a článků, materiálů i edic dokumentů jsou publikována anglická resumé. Veškeré studie, články, materiály a edice musí před případným publikováním projít recenzním řízením.

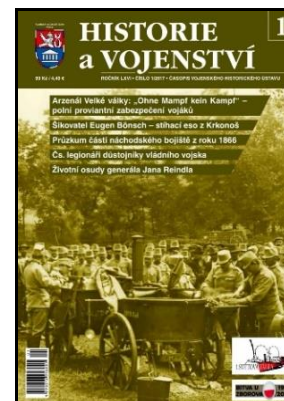
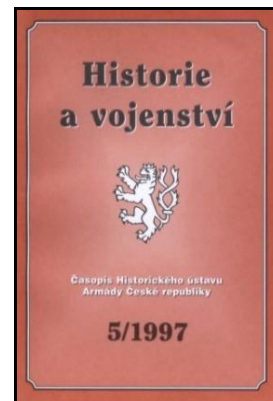
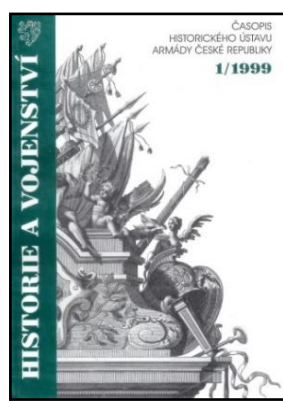
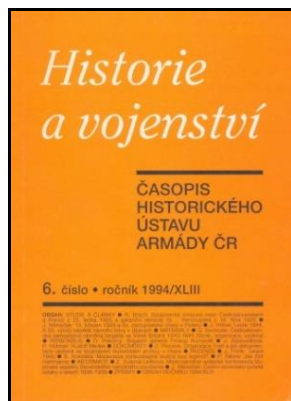
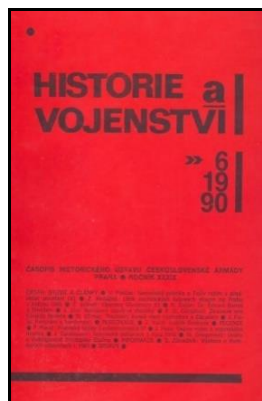
Časopis Historie a vojenství vychází od roku 1952, ale teprve po listopadu 1989 mohl začít zcela naplňovat programové vize, které byly vysloveny již po konci druhé světové války. Tehdy totiž bylo postulováno, že “bude shromažďovat vědecké práce se zvláštním zřetelem na dobu nejnovější a historii obou našich odbojů po stránce vojenské a vojensko-politické s důrazem na dokumentárnost uveřejňovaných prací a pramenů. Studie budou doprovázeny mapami, náčrtý, fotografiemi, reprodukcemi grafickými a statickými tabulkami”. Byl rovněž vysloven požadavek “naprosté historické věrnosti a vědecké nestrannosti, založené na přesném vážení a ocenění historických faktů a jevů, z nichž žádný nesmí být záměrně opomíjen anebo jakýmkoliv ohledy stranickými nebo osobními podložen”.

Po šestnácti letech došlo k výměně na pozici šéfredaktora časopisu. Do zasluženého důchodu odešel pan Jaroslav Beránek a jeho funkci nově převzal David Pazdera. Děkujeme panu Beránkovi za jeho neúnavnou práci a novému šéfredaktorovi přejeme hodně štěstí.



Bibliografie časopisu z let 1990-2020

Bibliografie časopisu Historie a vojenství je tematicky dělená do kategorií, je možné se orientovat i podle obsahu článku. Z formálního hlediska je každá tematická kategorie členěna na hlavní články, za něž jsou považovány studie, materiály, dokumenty, biografie a vzpomínky, a na články s vedlejším badatelským významem, mezi něž počítáme recenze, informace, nekrology, zprávy, anotace a bibliografie.



151

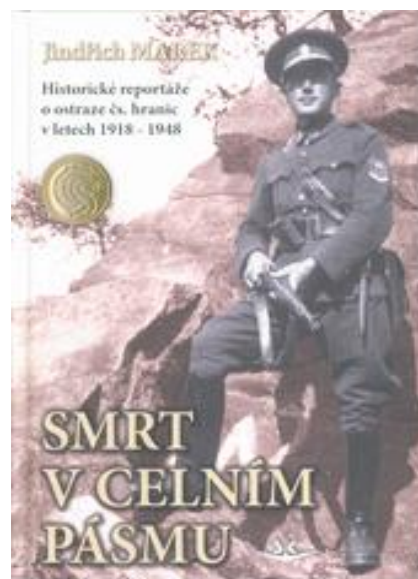
CONTENTS OF THE ISSUES FOR 2020

ESSAYS AND FEATURES	
Jiří Plachý The Czechoslovak Division in France to their homeland in 1940-1944	1/4
Jiří Rajlich Red Stars above Ostrava. On the forgotten "strategic" 1945 air-raids on Moravská Ostrava in January-March 1944	1/44
Spitfires over Ostrava, Kittyhawks over Opava	2/52
Karel Straka On the Origins of the Czechoslovak anti-Nazi Resistance after Eighty Years – The French Perspective	2/4
Jan Šach Czechoslovak People's Army. Build-up during the Late 1950s. Part I	3/4
Czechoslovak People's Army. Build-up during the Late 1950s. Part II	4/30
Prokop Tomek The Moral and Political State of the Czechoslovak People's Army at the Beginning of the Normalization Period	3/30
Attempts to reduce Czechoslovak military expenditures during the late 1960s	4/4
ARTICLES	
Jiří Bielek Detect, Isolate, Punish with Toil and Re-educate. On the 70 th anniversary of the establishment of the Technical Auxiliary Battalions	4/60
Petr Čech – Vladimír Huda Magnetometry Survey of the Supermarine Spitfire LF Mk IX Crash-Site by Rychnov	2/80
Petr Čech Post-War Ammunition Disposal in the Most Region	2/96
Petr Kaniš – Jan Vajskebr Nazi Germany Army Forces' Plans to Suppress "Internal Unrest" in the Protectorate Bohemia and Moravia	3/44
Ivo Pejšoch Czechoslovak Legionnaires Executed at the Kobylisy Shooting Range during the Second Martial Law Period	1/74
Jiří Plachý – Paule Plachá Incident in V Koloměř Street. The Circumstances of the Strengthening of the Nazi Security Policy in the so called Protectorate in May 1940	2/84
Jiří Plachý Victims of the "Iron Curtain": in Subcarpathian Ruthenia after the Soviet Annexation	3/60
Jiří Rajlich The Last "Kill" of No 310 (Czechoslovak) Fighter Squadron	4/78
PERSONALITIES	
Tomáš Ják Mohamed "Harry" Hareddin. An African in the Turmoil of National Revolution	2/110
Pavel Kreisinger – Milan Vychlídal An unknown Chapter in the History of Hungarian Espionage against Czechoslovakia. The Olomouc Spy Case of Captain (Ret.) Leopold Katzen and his Nephew Wilhelm Katzer	4/90
Prokop Tomek General František Bureš, Lord of both Koreas	1/89
Jan Vajskebr Berndt von Steuben – Executioner of the Student Leaders on November 17, 1939	4/110
ARCHIVES	
Tomáš Ják War Experience of Miroslava Klimová-Fugnerová, M.D.	3/94
Karel Straka The Image of the Czechoslovak Military Intelligence in the Judgements and Findings of the German Army High Command from Late March 1939	3/76
MEMOIRES	
Jiří Bielek Three Decades with the Technical Auxiliary Battalions Members. Remembering the Technical Auxiliary Battalions – Military Forced Labour Camps Association and its Activities	3/116
152	
Pavel Šrámek The Conference "Soviet Union and Munich 1938"	1/127
OBITUARIES	
Luboš Dobrovský (1932-2020)	1/144
Jan Klaban (1947-2020)	2/142
Radovan Procházka (1927-2020)	3/141
Jan Křen (1930-2020)	3/143
Jiří Bielek (1940-2020)	4/143
WAR ON FILM	
Andrzej Halada War Film 1977. In the Context of Production Portraying (not only) WWI	2/143
REVIEW	
Jaroslav Beránek Suzanne Bardgett: Wartime London in Paintings	2/147
Jan Biederman Xavier Helary: Courtrai 11. července 1302	1/145
Petr Bláček Roman Šter: Člověk se srdelem na dlani. Deník Josefa Štera z konce II. světové války a prvních povalečských měsíců.	2/148
Anna Blatecká Evropa v plamenech: Protifašistický odboj v období druhé světové války se zaměřením na region střední Evropy.	4/147
Vojtěch Česák Michal Wildt: Generace nekompromisních. Vedoucí pracovníci Hlavního říšského bezpečnostního úřadu	3/148
Marek Fíšer Jiří Štrobavský – Václav Langner: Pamětníky obětí obou světových válek 20. století z Nocořínky	3/146
Pavel Fendl – Markéta Vorlíková: Oběti první světové války v okrese Prácheň a jejích pomníky.	3/147
Věra Vítková – Jan Čížek: Nevrátili se – mrtví jsou. Pomníky a pamětní desky obětem první světové války v okrese Náchod	3/144
Jan Biederman I. světové války a zajačské tábory na území dnešního Karlovarského kraje.	3/144
Martin Flosman Petr Chovrát: Inter arma... Spisovatelka a výtvarnice: Karel Švejkův dělnický Slovanský výtisk 1848-1948	3/146
Radin Kapavík Will Brownell – Denise Drace-Brownell: První náčelník. Erich Ludendorff – generál, který umožnil Hitlerův nástup k moci	3/147
Pavel Kreisinger Kamufáž. Kapitoly z dějin designu pozemního a námořního maskování.	4/146
Tomáš Kykal Martin Flosman: S orlem i lvem	1/146
Jaroslav Lánik Harald Salfellner, španělská chřipka. Příběh pandemie z roku 1918.	4/131
Harald Salfellner. Pandemie španělské chřipky 1918/19 se zvláštním zřetelům na České země a středoevropské poměry.	1/149
Marek Louček Jan Eichler: Expanze na pozvání: Rozšiřování NATO a jeho důsledky.	2/150
David Měitenský Filip Vojtěch: Pod palbou hloubkařů	1/147
Chyb 1917-1947. Aviatci a letadla prvního vojenského letiště v Českých zemích.	4/144
Petr Matejček Martina Bečvářová – Ivan Nekuta: Dopady první světové války na mezinárodní spolupráci matematiků	4/146
Klára Maueroová Florian Altenhöner: Muž, který začal druhou světovou válku. Alfred Naujocks: padlák, vrah, terorista.	1/150
Matěj Ott Radek Galas: Československé četnictvo 1918-1929	1/151
Jaroslav Ponz Jiří Rajlich: Otto Šmik. De tsjechoslowaakse oorlogsvligger die twee keer in Nederland neerstorte.	2/149
BOOKS	
	2/151, 3/150
SECRET TREASURES OF OUR COLLECTION	
	1/152, 2/152, 3/152, 4/149
HaV – 4/2020	

10. VYDAVATELSKÁ ČINNOST

10.1 MONOGRAFIE A SAMOSTATNÉ PRÁCE PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA (VÝBĚR)

- KHOL, Miroslav, jr. et al. *Katalog Leteckého muzea VHÚ Praha*. Druhé doplněné vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha, 2020. 437 stran. ISBN 978-80-7278-814-9.
- MAREK, Jindřich a kol. *Padlí na barikádách: padlí a zemřelí ve dnech Pražského povstání 5. - 9. května 1945*. Druhé doplněné a rozšířené vydání. Praha: Vojenský historický ústav Praha, 2020. 479 stran. ISBN 978-80-7278-797-5.
- MAREK, Jindřich. *Smrt v celním pásmu: historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948*. Druhé vydání. Cheb: Svět křídel, 2020. 221 stran. Svět křídel; 286. ISBN 978-80-7573-071-8.
- MAREK, Jindřich. *Válka v Arktidě: zapomenuté bojiště tajné meteorologické války v letech 1940-1945*. Druhé, opravené vydání. Praha: Epocha, 2020. 245 stran. Polozapomenuté války; svazek 8. ISBN 978-80-7557-248-6.
- PLACHÝ, Jiří. *Zahraniční armáda 1939-1945: místo narození: politický okres Nové Město na Moravě*. První vydání. Polnička: Tváře, 2020. 191 stran. ISBN 978-80-88041-26-9.
- RAJLICH, Jiří. *Cheb 1917–1947. Aviatci a letadla prvního vojenského letiště v Českých zemích*. První vydání. Cheb: Svět křídel, 2020. 400 stran. ISBN 978-80-7573-077-0.
- TOMEK, Prokop. *Estébáckou Prahou: průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti*. Druhé a rozšířené vydání. Praha: Academia, 2020. 286 stran. ISBN 978-80-200-3098-6.



10.2 ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH (VÝBĚR)

- BERÁNEK, Jaroslav. *Charlotte Salomon: Život? nebo divadlo?* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 134-136.
- BERÁNEK, Jaroslav. *Portrét umělkyně: Käthe Kollwitz.* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 136-139.
- BERÁNEK, Jaroslav. *Bill Brandt/Henry Moore: Svědectví z londýnské "podzemky".* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 140-143.
- BERÁNEK, Jaroslav. *"Prázdný hrob" na Whitehallu.* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 139-141.
- BERÁNEK, Jaroslav. *Utečenci v hledáčku IWM.* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 136-138.
- BERÁNEK, Jaroslav. *Lowryho válečný obraz se vrátil do Manchesteru.* In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 140-141.
- BERÁNEK, Jaroslav. *Hlas války: on-line výstava Imperiálního válečného muzea.* In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 138.
- BERÁNEK, Jaroslav. *Den vítězství si připomněla i Národní galerie.* In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 139.
- BIEDERMAN, Jan. *Soubor vyznamenání a pamětních odznaků Václava Kořínka, veterána od Tobruku.* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 114-118.
- BIEDERMAN, Jan. *Xavier Hélyar: Courtrai 11. července 1302. Karolinum 2017.* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 145-146.
- BIEDERMAN, Jan. *Faleristický materiál ve vztahu k osobnosti stíhacího pilota Aloise Vašátka.* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 116-124.
- BIEDERMAN, Jan. *Komise vojenských tradic a symboliky v roce 2020.* In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 127-130.
- BJAČEK, Petr. *Vojenská hůl: Módní doplněk i užitečný pomocník.* In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 122-125.
- BJAČEK, Petr. *Trosky vzducholodi M. III Körting, 1914.* In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020,

s. 148-150.

- BJAČEK, Petr; ŠTĚPÁNEK, Prokop. *Zbytečně dokonalý výsadek: Operace Mušketýr 1956*. In: Válka Revue, Brno: Extra Publishing s.r.o., roč. 2020, č. 9, s. 28-31.
- BJAČEK, Petr. *Stravování za císaře pána*. In: Válka Revue, Brno: Extra Publishing s.r.o., roč. 2020, č. 5, s. 40-43.
- BJAČEK, Petr. *Výsadek na letiště El Gamil*. In: Válka Revue, Brno: Extra Publishing s.r.o., roč. 2020, č. 9, s. 32-33.
- BURIAN, Michal. *Muzejní činnost v roce 2020*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 110-111.
- BURIAN, Michal. *Výstava Lvem mě nazývají v Národním muzeu*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 132-133.
- JAKL, Tomáš. *Válečný prožitek MUDr. Miroslavy Klímové-Fügenerové*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 94-115.
- JAKL, Tomáš. *Mohamed "Harry" Haireddin: černoš ve víru národní revoluce*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 110-119.
- JAKL, Tomáš. *75. výročí vyhlášení Pražského manifestu Výboru pro osvobození národů Ruska*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 129-131.
- JAKL, Tomáš. *Američané v Praze a okolí za Květnového povstání ve fotografii a filmu*. In: Paměť a dějiny, Praha, roč. 14, č. 1, 2020, s. 88-96.
- KYKAL, Tomáš. *EGO-DOK – deník, vzpomínky a korespondence z první světové války digitálně "pod jednou střechou"*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 124-126.
- LÁNÍK, Jaroslav. *Ze Sibíře domů: návrat ruských legionářů a jejich začlenění do společnosti první republiky*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 141.
- LÁNÍK, Jaroslav. *Československá zahraničí armáda v roce 1940*. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 142-143.
- MUNZAR, Zdeněk. *Otevření naučné Stezky svobody 1939-1945*. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 131-132.
- PEJČOCH, Ivo. *Českoslovenští legionáři, popravení v Kobyliské střelnici v období druhého stanného práva*. In: Historie a vojenství,

Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 74-88.

- PLACHÝ, Jiří. *Żołnierze Legionu Czechów i Słowaków w niewoli sowieckiej 1939–1941*. Pamięć i Sprawiedliwość, 1 (35), 2020, s. 312-345.
- PLACHÝ, Jiří; RAJLICH, Jiří. *Legion Czechów i Słowaków w Polsce*. *Biuletyn IPN*, 1–2 (170–171), styczeń–luty 2020, s. 108–120.
- PLACHÝ, Jiří. *Počátky československého vojenského odboje na Britských ostrovech*. In: Marek SYRNÝ (ed.), 1939. Rok zlomu. Banská Bystrica 2019, s. 101–107.
- PLACHÝ, Jiří. „Ztracený rozvědčík“ Ján Polomský. *Vojnová kronika*, časopis Múzea SNP, 1/2020, s. 61–65.
- PLACHÝ, Jiří. *Z vichystické Francie na Tisovo Slovensko. Repatriace slovenských vojaků 1. čs. divize ve Francii do vlasti v letech 1940–1944*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s., s. 4–43.
- PLACHÝ, Jiří; PLACHÁ, Pavla. *Incident V Kolkovně. Okolnosti zpřísnění nacistické bezpečnostní politiky v tzv. protektorátu v květnu 1940*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s., s. 84–95.
- PLACHÝ, Jiří. *Oběti „železné opony“ na Podkarpatské Rusi po sovětské anexi*. In: *Historie a vojenství*, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 60–75.
- PLACHÝ, Jiří; POVOLNÝ, Daniel. *Vojenská kancelář prezidenta republiky* (slovníkové heslo). In: Karel SCHELLE, Jaromír TAUCHEN (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin, XX. Svazek*, vyd. Aleš Čeněk, Ostrava 2020, s. 659–668.
- PLACHÝ, Jiří – Články v seriálu „Kalendář hrdinů“ Lidových novin:
 - *Přežil zásah tanku i Gulag* (7. února 2020)
 - *Oběť komunistického puče* (28. února 2020)
 - *Propagátor ekumenismu* (13. března 2020)
 - *Dvorní fotograf Beatles* (27. března 2020)
 - *Pomsta na synovi generála* (12. června 2020)
 - *Princ od Tobruku* (19. června 2020)
 - *Medaile impéria na hrudi Čecha* (26. června 2020)
 - *Rakušan u Tobruku* (17. července 2020)
 - *Urozený voják* (31. července 2020)
 - *První ze Západu ve vlasti* (4. září 2020)
 - *Za zásluhy do cely a k lopatě* (25. září 2020)
 - *Zavražděný v gulagu* (6. listopadu 2020)
 - *Varoval před diktátem KSČ* (13. listopadu 2020)
 - *Jeden z padlých u Dunkerku* (20. listopadu 2020)

Výstavní katalog:

JAKL, Tomáš; PLACHÝ, Jiří; RAJLICH, Jiří. *Československá zahraniční armáda v roce 1940. MO ČR – VHÚ, Praha 2020, 48 s.*

- RAJLICH, Jiří. *Spitfiry nad Ostravou, Kittyhawky nad Opavou*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 2, 2020, s. 52-79.
- RAJLICH, Jiří. *Poslední sestřel 310. čs. stíhací peruti*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 78-89.
- RAJLICH, Jiří. *Rudé hvězdy nad Ostravou: k problematice zapomenutých sovětských "strategických" nočních náletů na Moravskou Ostravu v průběhu ledna až března 1945* In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 44-73.
- SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *Dreyse 1907 v čs. armádě*. In: Střelecká revue, Praha, č. 2, roč. 2020, s. 68–71.
- SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *Otazníky kolem pistolí*. In: Střelecká revue, Praha, č. 3, roč. 2020, monografie SR, s. 85–96.
- SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *ČZ 531 – československý Tokarev*. In: Střelecká revue, Praha, č. 5, roč. 2020, s. 65–69.
- SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *9mm pistole 67 – úkol V1664*. In: Střelecká revue, Praha, č. 6, roč. 2020, s. 72–75.
- SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *Projekt Prak*. In: Střelecká revue, Praha, č. 8, roč. 2020, s. 74–77.
- SKRAMOUŠSKÝ, Jan. *Mauser podle Jelena*. In: Střelecká revue, Praha, č. 10, roč. 2020, monografie SR, s. 85–96.
- STRAKA, Karel. *K počátkům československého zahraničního odboje po osmdesáti letech – francouzská perspektiva*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, s. 4–51.
- STRAKA, Karel. *Obraz československého vojenského zpravodajství v názorech a poznatcích německého Vrchního velitelství pozemního vojska z druhé poloviny března 1939*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 76–93.
- STRAKA, Karel. *Československé vojenské zpravodajství proti Německu v letech 1932–1939. Strategie, prostředky a výsledky*. In: Ozbrojené síly a československý stát (ed. Aleš Binar a kol.). Edice Vojenská historie, sv. 1, Univerzita obrany v Brně, Brno 2020, s. 53–71.
- ŠACH, Jan. *Pár pistolí s kolečkovým zámkem*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 138-139.
- ŠACH, Jan. *Česká puška pro císaře pána*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 119-121.
- ŠACH, Jan. *Saský janičárský tesák, kolem 1730*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 152.
- ŠACH, Jan. *Výstavba ČSLA ve druhé polovině 50. let. I. část*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 4-29.

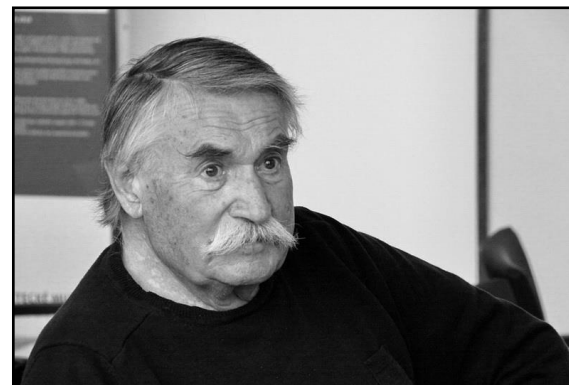
- ŠACH, Jan. *Výstavba ČSLA ve druhé polovině 50. let. II. část – dokončení*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 30-59.
- TOMEK, Prokop. *Generál František Bureš, pán obou Korejí*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 1, 2020, s. 89-95.
- TOMEK, Prokop. *Morálně-politický stav ČSLA na počátku normalizace*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 3, 2020, s. 30-43.
- TOMEK, Prokop. *Snahy o snížení vojenských výdajů v Československu koncem osmdesátých let*. In: Historie a vojenství, Praha: Vojenský historický ústav, roč. 69, č. 4, 2020, s. 4-29.
- TOMEK, Prokop. *Armáda na rozcestí*. In: Aleš BINAR a kol.: Ozbrojené síly a československý stát. Univerzita obrany Brno, 2020, s. 350-363.

V roce 2020 nás nečekaně opustili tři kolegové či dlouholetí spolupracovníci VHÚ Praha: Jan Klaban, Václav Brůžek a Jiří Bílek.

Jan KLABAN (1947–2020)

Pilot, letecký nadšenec, restaurátor a bývalý spolupracovník VHÚ Praha Jan Klaban se narodil 30. června 1947 v Lysé nad Labem. Svůj život spojil s letectvím, restaurováním a stavbou replik starých letadel, a to nejen v dílnách Leteckého muzea Kbely.

V roce 1962 nastoupil jako žák na Odborné učiliště TOS v nedalekých Čelákovících, studium dokončil v roce 1965. Vojenskou službu absolvoval v letech 1966-1968. V ŠDZ Kroměříž působil jako průzkumník – výsadkář, posléze jako instruktor výsadkářů. Na svém kontě měl 50 seskoků, a to ze strojů L-60, An-2, Il-14 či vrtulníku Mi-4. Byl rovněž nadporučíkem v záloze. V roce 1970 se stal leteckým mechanikem ve Výzkumném a zkušebním leteckém ústavu. Zde pracoval na pozicích motorář, vrtulář – zkušebna vrtulí a přístrojař – měřicí technika. V roce 1980 přechází jako letecký mechanik do VHÚ Praha, v jehož Leteckém muzeu Kbely působí až do roku 1994, tedy plných šestnáct let. Poté pracoval jako mechanik u VÚ 8407 Praha – Kbely (1994-1999), tři roky ve firmě LETOV, aby se opět vrátil do leteckého muzea, kde zůstal až do odchodu do důchodu v roce 2012. Ve VHÚ Praha tedy pracoval celkem dvacet pět let.



Jan Klaban byl sportovním parašutistou, působil v Aeroklubu Mladá Boleslav a v Aeroklubu Letňany. Byl držitelem průkazu pilota plachtaře číslo 100 337 a stříbrného průkazu FAI č. 3483. Jako pilot měl k roku 2012 nalétaných 1 082 hodin, konkrétně 3 752 vzletů a přistání. Působil jako pilot, vlekař, vysazovač i pilot nočních letů. Byl také průkopníkem létání na rogalech. Jan Klaban nás opustil 4. března 2020 ve věku 72 let.

Ing. Václav Brůžek (1951–2020)

Ing. Václav Brůžek se narodil 19. září 1951 v obci Kovářov, která se nachází v okrese Písek. Pocházel z početné rodiny. V letech 1969-1971 vystudoval Vojenskou střední odbornou školu elektrotechnicko-radiolokační v Liptovském Mikuláši, kde získal maturitní osvědčení a stal se vojákem z povolání. Později, již při zaměstnání, letech 1979-1983, úspěšně absolvoval Vojenskou akademii Antonína Zápotockého v Brně, kde získal titul inženýra v oboru sdělovací technika. Po ukončení střední školy nastoupil jako technik k 7. radiolokačnímu pluku ve Zbirohu, odkud po necelém roce působení přestoupil do Tábora na pozici pracovníka pro speciální spojení. V Táboře působil až do roku 2003 v různých vojenských funkcích. Poté ještě tři roky zastával funkci náčelníka zpravodajské skupiny na Velitelství sil podpory a výcviku ve Staré Boleslavi. V roce 2006 odešel v hodnosti podplukovníka do zálohy.

Ve Vojenském historickém ústavu Praha působil od roku 2009. Zpočátku na pozici bezpečnostního referenta, později v letech 2010–2017 zastával post vedoucího oddělení ostrahy. Od roku 2018 byl vedoucím oddělení ostrahy objektů a zároveň zástupcem ředitele odboru.



Velmi miloval svou rodinu. Po odchodu své manželky žil hlavně pro své dva syny a vnuky. S rodinou v zámoří sdílel i svou vášeň pro lední hokej. Václav Brůžek byl velkým sportovním fanouškem, rád také cestoval a staral se o zahradu. Ing. Václav Brůžek, oblíbený a dlouholetý kolega s velkým smyslem pro humor, nás opustil zcela náhle a nečekaně 9. října 2020 ve věku 69 let.

PhDr. Jiří BÍLEK, CSc. (1948–2020)

Historik Jiří Bílek se narodil se 4. ledna 1948 v Teplicích. Absolvoval Filozofickou fakultu UK v Praze, obor archivnictví a pomocné vědy historické. Vědeckou aspiranturu ukončil v oboru dějin válek a vojenského umění. Zabýval se problematikou čs. opevnění. Své bádání završil objemnou disertační prací a o několik let později publikací *Evropská stálá opevnění 1918–1945*. Poté, co v roce 1976 nastoupil do VHÚ Praha, se zabýval historií čs. armády po roce 1945. Jiří Bílek se věnoval výzkumu organizační výstavby týlu a druhů služeb na přelomu 40. a 50. let minulého století.

Polistopadové události mu umožnily věnovat se i tématům dříve zapovězeným. Ve studiích zabýval sociálním postavením vojáků ve 40. a 50. letech, vnitřním životem armády a vývojem zájmových organizací vojáků v období Pražského jara a normalizace. S touto problematikou také seznamoval odbornou veřejnost v četných recenzích a odborných textech, zejména v *Historie a vojenství*. Podrobné a systematické znalosti o vzniku a fungování Pomocných technických praporů a lidských

osudech jejich příslušníků, z nichž mnohé znal osobně, vtělil do řady článků (např. ve srovnávací studii věnované politické perzekuci v Československu, Maďarsku a Polsku) i monografických zpracování (např. *Pomocné technické prapory, Pétépáci aneb Černí baroni úplně jinak*). Dále se věnoval vojenským aspektům československo-polského sporu o Těšínsko v roce 1945, úloze čs. armády v únorových dnech roku 1948 a během měnové reformy, založení Varšavské smlouvy apod. Jiří Bílek také publikoval programové články např. k 60. výročí konce druhé světové války či k úloze československé armády v únoru 1948. Pozornost věnoval i edicím (Tábor nucené práce Mírov či Československá armáda jako oběť i nástroj politické perzekuce). Syntetizující pohled na problematiku čs. armády od roku 1945 do roku 1968 uplatnil především jako autor a hlavní redaktor dvou svazků *Historie československé armády*. Byl autorem i spoluautorem řady reprezentativních publikací vytvořených pro jiné armádní složky (např. *Od knížecí družiny k posádkovému městu, Reprezentujeme armádu, Prahu i svou vlast*).

Čtenáři se s Jiřím Bílkem setkávali také jako s autorem publikací řešících četné záhady české historie. Jednak v pětidílné sérii *Bílá místa české historie* či mnohadílných *Hádankách naší minulosti*, detektivních krimi povídek sepsaných na motivy skutečných událostí, např. *Ďábelský plán milované dcery*. Za tuto tvorbu byl J. Bílek oceněn literárními cenami Egona Ervína Kische a Miroslava Ivanova. Pro práci Jiřího Bílka byla vždy charakteristická dokonalá znalost literatury a archivních pramenů. Tu nekompromisně, ale vždy s obdivuhodnou kolegiálností vyžadoval i od svých kolegů. Také v mnoha diskusích, i když nesouhlasil, vždy respektoval názor toho druhého. PhDr. Jiří Bílek, CSc. zemřel 10. října 2020 ve věku 72 let.



IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY

NÁZEV

Vojenský historický ústav Praha

užívaná zkratka VHÚ Praha

ADRESA

Vojenský historický ústav Praha

U Památníku 2, 130 05 Praha 3

Armádní muzeum Žižkov

U Památníku 2, 130 05 Praha 3 – Žižkov

Letecké muzeum Kbely

Mladoboleslavská ul., 190 00 Praha 9 – Kbely

Vojenské technické muzeum Lešany

Lešany u Týnce nad Sázavou, 257 42 Týnec nad Sázavou

Národní památník hrdinů heydrichiády

Resslova 9a, 120 00 Praha 2

ZŘIZOVATEL

Česká republika – Ministerstvo obrany

Tychonova 1

160 00 Praha 6

ZŘÍZENÍ

Vojenský historický ústav Praha zřízený výnosem MNO-hl. štáb čj. 166/4. oddělení 1945/čj.6/VUV-1945/ navazuje na činnost Památníku Odboje zřízeného nařízením ministerstva národní obrany čj. 22401 ze dne 4. května 1919 pod protektorátem prezidenta T. G. Masaryka a na činnost Československého válečného musea zřízeného výnosem ministerstva národní obrany čj. 107.703/7 ze dne 1. října 1920.

ŘEDITELSTVÍ

Telefon: +420 973 204 900 – sekretariát ředitele

Fax: +420 222 541 308

E-mail: museum@army.cz

ODDĚLENÍ PRO STYK S VEŘEJNOSTÍ

Telefon: +420 973 204 900

OBJEDNÁVKY KOMENTOVANÝCH PROHLÍDEK PRO ŠKOLY

Telefon: +420 973 204 951

SPRÁVNÍ RADA PRO VYŘIZOVÁNÍ VÝVOZNÍCH POVOLENÍ, ZÁPŮJČEK, DARŮ ČI VÝKUPŮ

Telefon: +420 973 204 903

KNIHOVNA VHÚ PRAHA

Půjčovna: +420 973 215 544

Fax: +420 973 215 917

E-mail: knihovna@vhu.cz

ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Telefon: +420 973 204 941

ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Telefon: +420 973 204 924 (muzeum se aktuálně nachází v kompletní rekonstrukci)

LETECKÉ MUZEUM KBELY

Telefon: +420 973 207 500

VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

Telefon: +420 973 296 161

NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

Telefon: +420 222 540 718